

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI

ŞANLIURFA BASININDA KADIN İMGESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FİLİZ YALÇINTAŞ

GAZİANTEP
HAZİRAN 2019

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI

ŞANLIURFA BASININDA KADIN İMGESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FİLİZ YALÇINTAŞ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mesut Yücebaş

GAZİANTEP
HAZİRAN 2019

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

Şanlıurfa Basınında Kadın İmgesi
FİLİZ YALÇINTAŞ

Tez Savunma Tarihi: 25.06.2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Şenay LEYLA KUZU
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Mesut YÜCEBAŞ
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

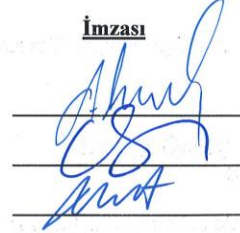
Jüri Üyeleri:
(Unvanı, Adı ve SOYADI)

İmzası

Prof. Dr. Sedat BENEK

Prof. Dr. Mehmet Nuri GÜLTEKİN

Doç. Dr. Mesut YÜCEBAŞ

ABSTRACT
WOMAN’S IMAGE IN ŞANLIURFA LOCAL PRESS

YALÇINTAŞ, Filiz

Women’s Studies, Master Thesis, Gaziantep

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Mesut YÜCEBAŞ
June 2019, 137 pages

The aim of this study is to discuss women's representations in the news in the local press in Sanliurfa and examine where the local press positions the women. Currently, it is an undeniable fact that media influences the contents, images, social perceptions, attitudes and behaviors. Media contents include the ruling ideology, which emerges in the news discourse presented to us. Representations created in news build by ideological factors are guiding the social perception of the audience / reader through discourse. In this respect, in order to define how a woman goes through the development process in the media, to examine the images of women created, literature review was conducted and “critical discourse analysis” was used in the “method and sample” section of the study. In this manner, it was tried to discuss how the woman was represented in the news in Şanlıurfa press.

Keywords: Media, Women Image, Representation, Şanlıurfa Local Press, Critical Discourse Analysis, Ideology, Discourse

ÖZET
ŞANLIURFA BASININDA KADIN İMGESİ

YALÇINTAŞ, Filiz

Yüksek Lisans Tezi, Kadın Çalışmaları ABD

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mesut YÜCEBAŞ

Haziran 2019, 137 sayfa

Bu çalışmanın amacı, Şanlıurfa yerel basınında yer alan haberlerde kadın temsillerini ele alarak yerel basın kadını nerede konumlandığını incelemektir. Günümüzde medyanın ürettiği içerikler, yarattığı imgeler, toplumsal algı, tutum ve davranışları etkilediği inkâr edilemez bir gerçekliktir. Medya içerikleri egemen ideolojiyi barındırmakta, bu da bize sunulan haber söylemlerinde ortaya çıkmaktadır. İdeolojik faktörlerle kurgulanan haberlerde yaratılan temsiller söylem aracılığıyla izleyici/ okuyucunun toplumsal algısında yönlendirici olmaktadır. Bu açıdan, medyada kadının nasıl bir inşa sürecinden geçtiğini tanımlayabilmek, yaratılan kadın imgelerini ele almak için literatür taraması yapılarak, çalışmanın “yöntem ve örneklem” bölümünde “eleştirel söylem analizi” kullanılmıştır. Böylece kadının Şanlıurfa basınında yer alan haberlerde nasıl temsil edildiği ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Medya, Kadın İmgesi, temsil, Şanlıurfa Yerel Basını, Eleştirel Söylem Analizi, İdeoloji, Söylem

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Şanlıurfa yerel basınında yer alan haberler ele alınarak kadın temsilleri incelenmiştir. Çalışma sonucunda, Şanlıurfa yerel basınının geleneksel kadın söylemi ve egemen ideolojinin önemli bir aracı olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma sürecinde sonsuz sabrı, bilgisi ve tecrübesiyle benden desteğini esirgemeyen değerli tez danışman hocam Doç. Dr. Mesut Yücebaşı'na teşekkür ediyorum. Ayrıca her zaman yanımda olan sevgili anneme ve neşe kaynağım , yeğenim Mahir'e desteklerinden dolayı teşekkür ediyorum.

Haziran 2019
Filiz YALÇINTAŞ

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT.....	i
ÖZET.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
1.GİRİŞ.....	1
1.1.GİRİŞ.....	1
2. CİNSİYET, TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADIN ALGISI.....	4
2.1.CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI	4
2.1.1. Ataerkillik ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini	9
2.2. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE YÖNELİK KURAMSAL YAKLAŞIMLAR.....	12
2.2.1 Liberal Feminizm.....	13
2.2.2 Marksist Feminizm.....	16
2.2.3. Radikal Feminizm.....	18
2.2.4. Sosyalist Feminizm.....	21
2.2.5.Postmodern Feminizm.....	24
3. MEDYADA KADIN TEMSİLLERİ	28
3.1. MEDYANIN TOPLUMSAL İŞLEVİNE YÖNELİK FARKLI KURAMSAL YAKLAŞIMLAR VE TARTIŞMALAR.....	28
3.1.1. Medya, Dil, Söylem ideoloji ve İktidar İlişkisi.....	38
3.1.2. Medya ve Nefret Söylemi.....	42
3.2. NEFRET SÖYLEMİNİN BİR TÜRÜ OLARAK MEDYADA CİNSİYETÇİ SÖYLEM	47
3.3. TÜRKİYE BASININDA KADIN TEMSİLLERİ.....	52
3.3.1. Tanzimat Dönemi Basınında kadınlar.....	52
3.3.2. Cumhuriyet Dönemi Basın ve Kadın.....	58
3.4. MEDYADA KADIN TEMSİL ÖRNEKLERİ.....	61
3.4.1.Şiddet Objesi Olarak Kadının Medyada Temsili.....	61

3.4.2. Magazinleşen Kadın: Ünlü Kadınların Medyada Temsili.....	69
3.4.3. Yerel Basın.....	72
3.4.4. Yerel Basında Toplumsal Cinsiyet.....	75
3.4.5. Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Şanlıurfa'ya Bakmak.....	80
4.ŞANLIURFA BASININDA KADIN İMGESİNE DAİR BİR İNCELEME.....	85
4.1.ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAM VE SINIRLILIKLARI, YÖNTEM VE ÖRNEKLEMİ	85
4.1.1. Araştırmanın Amacı	85
4.1.2. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	85
4.1.3. Araştırmanın Yöntemi	86
4.2. HABER İNCELEMELERİ	93
4.2.1. Kadınlarımıza Çağrı; “Ailenin Yapı Taşı kadınlar/ Fedakâr Eşler, Anneler”.....	93
4.2.1.1. Haber 1	93
4.2.1.2. Haber 2	96
4.2.2. “Kadınlar aile bütçesine katkı sağlıyor”	99
4.2.2.1 Haber 3	99
4.2.2.2 Haber 4	102
4.2.3. Suçlu Kadın İmgesi: Dul kadın, Hırsız Kadınlar, Suriyeli Hırsız Kadınlar.....	105
4.2.3.1 Haber 5	105
4.2.3.2 Haber 6	107
4.2.3.3 Haber 7	109
4.2.4. Olumlu Temsil: Suriyeli Kadınlar	112
4.2.4.1 Haber 8	112
4.2.4.2 Haber 9	115
4.2.5. Nefret Söylemi Öznesi Olarak Kadınlar Söylemi	117
4.2.5.1 Haber 10	117

4.2.5.2 Haber 11	118
4.3. HABER ANALİZLERİNE DAİR GENEL BİR DEĞERLENDİRME.....	121
5. SONUÇ	124
KAYNAKLAR.....	126
ÖZGEÇMİŞ.....	137
VİTAE	137

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.GİRİŞ

Genel olarak toplumun kadından ve erkekten beklediği rollere karşılık gelen toplumsal cinsiyet kavramı sorunlu bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü toplumsal cinsiyet rolleri erkeği kamusal alana kadını ise özel alana ait kılmakta bu şekilde kurgulanan kadın erkek rolleri eşitsizlik yaratan güç ilişkileri doğurmaktadır. Erkek dışa dönük, parayı kazanan kişi olarak görülmektedir. Kadının ise asıl görevi evde çocuk ve bakım hizmetleridir. Dolayısıyla kadınlar, gerektiğinde esnek çalışma biçimleriyle evine katkı sunan, özel alana ait bir roldedir. Toplumsal cinsiyet rol beklentilerinin yarattığı bu eşitsizlik beraberinde birçok sorunu da getirmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği toplumda ayrımcılık, dışlama, ötekileştirme ve insan hakları ihlallerini doğurmaktadır. Bu sorunlar evrensel nitelikte seyreden sorunlardır.

Dolayısıyla kişilerin cinsiyetlerinden dolayı dezavantajlı bir konuma itilmesi dünyanın birçok yerinde hala yaygın bir şekilde devam etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kendine yer bulduğu en önemli mecralardan birini de kuşkusuz medya oluşturmaktadır. Toplumdaki sorunlu kadın algısında medyanın kilit bir rol oynadığı toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada faaliyet gösteren bütün ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların da dile getirdiği bir şeydir. Söz konusu düzenlemelerde medyaya düşen görev ve sorumluluklar sıkça vurgulanmaktadır. Çünkü bilinmektedir ki medya, egemen ideolojinin söylemlerini topluma sunmakta, var olan sorunlu kadın algısını pekiştirmektedir. Liberal sistemde demokrasinin gelişmesi ve sürdürülmesinde önemli bir araç olarak görülen basın, algı denetiminde önemli bir güç olarak görülmektedir. Bu doğrultuda çalışmamızda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yoğun olarak yaşandığı Şanlıurfa ilindeki yerel gazetelerde kadın temsilleri ele alınmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümü araştırmamızın temelini oluşturmaktadır. Kendi içinde bölümlere ayırdığımız bu kısımda ilk önce “cinsiyet ve toplumsal cinsiyet” kavramlarının neye karşılık geldiği “ataerkillik ve toplumsal cinsiyet rolleri” ve “toplumsal cinsiyet rollerine yönelik kuramsal yaklaşımlar” gibi konular çerçevesinde toplumsal cinsiyeti açıklanmıştır. Böylece kadının ikincil Konuma itilmiş olmasının sosyal, siyasi, ekonomik vb arka planına dair sorular sormaya ve bu sorulara cevaplar aranmıştır. Çalışmamızın diğer kısmında ise *Toplumsal Cinsiyet rollerine ilişkin kurumsal Yaklaşımlar* yer almaktadır. Bu bölümde kadınlık ve erkeklik rolleri ile ilgili kuramsal tartışmalar yer almaktadır. Bu kuramsal tartışmalar neticesinde toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlara etkisi ve feminist hareket incelenmiştir.

Araştırmamızın üçüncü bölümünü “*Medyada kadın Temsilleri*” kısmını içermektedir. Bu bölümde medyanın işlevine yönelik teorik tartışmalar, söylem, ideoloji, gibi etkenler tartışılmaktadır. Medyanın Toplumsal İşlevi, Dil Söylem, İktidar İlişkisi, Nefret Söylemi, Cinsiyetçi Söylem, Medyada Kadın Temsilleri, Yerel basın, Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Şanlıurfa’ya Bakmak Bu Bölümde Yer Alan Konulardır. Bu bölümde medyada ulusal ve yerel kadın temsilleri ve basının devletle olan ilişkisine bakılmıştır. Bu sayede tarihsel olarak basında kadının nasıl konumlandırıldığına cevap aranmaktadır. Ayrıca bu bölümde ulusal basında, şiddet, arzu nesnesi, magazin figürü olarak kendine sıkça yer bulan kadın temsilleri incelenmiştir. Bu sayede ulusal ve yerel basının kadını konumlandığı yer hakkında bir karşılaştırma sunulmuştur. Bölümün son kısmında ise “Yerel Basın” ele alınmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinde yerel basının oynadığı rol, incelenmiştir.

Çalışmamızın son bölümünde ise önce araştırmamızın amaç ve sınırlılıkları ele alınmıştır. Bu çalışmayı neden yaptığımız ve yaptığımız çalışmanın sınırlılıklarının neler olduğu bu kısımda belirtilmiştir. Daha sonra “Yöntem ve Örneklem” kısmında kullandığımız yöntem olan van Dijk’in eleştirel söylem analizi modeli açıklanmıştır. Daha sonra ele aldığımız teorik bilgiler ışığında Şanlıurfa Basınından 4 gazeteden 11 haberin analizi yapılmıştır.

Haber incelemelerimiz, 5 kategoride ele alınmıştır. Kadınlara Çağrı; “Ailenin Yapı Taşı kadınlar/ Fedakâr Eşler, Anneler” ,“Kadınlar Aile Bütçesine katkı sunmaya çalışıyorlar” “Suçlu Kadın İmgesi” Olumlu Temsil: “Suriyeli Kadınlar” “Nefret Söylemi Öznesi Olarak Kadınlar” başlıklarıyla incelenmiştir.

Çalışmamızın son bölümünde ise yapmış olduğumuz araştırma “değerlendirme ve sonuç” başlığı adı altında Şanlıurfa basınında kadınların nasıl temsil edildiği, yerel basının toplumsal kadın algısında oynadığı rol, ele alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

CİNSİYET, TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADIN ALGISI

Toplumda aile yaşamından, iş hayatına siyasetten medyaya kadının konumunu irdelediğimizde pek de iç açıcı olmayan sonuçlara ulaşmaktayız. Kuşkusuz, geçmişten günümüze kadar gelen kadın doğasına ilişkin tasvirlerin ve onların topluma yansımaları olan cinsiyet rollerinin bunda katkısı azımsanmayacak derecede büyüktür. Dolayısıyla toplumun kadın algısını da cinsiyetçi kadın erkek tasvirleri şekillendirmektedir.

Medyada yaratılan cinsiyetçi kadın imgelerinin temellerinde de yine eril olarak yorumlanan cinsiyet, toplumsal cinsiyet algısı yatmaktadır. Bu açıdan medyada kadın temsili sorunu söz konusu kavramlar olmadan doğru bir analize ulaşmamızı mümkün kılmamaktadır. Onun için medyada kadın imgesinin daha bütüncül bir şekilde ele alınabilmesi adına, bu bölümde cinsiyet nedir? Hangi hâkim görüşler tarafından, nasıl kurgulanmıştır? Cinsiyetin doğru bir şekilde tanımlanması neden önemlidir? Toplumsal cinsiyet rollerinin kurgulanışı ve sürdürülmesinde temel etkenler nelerdir? Ataerkillik ve bağlı olduğu yapılar nelerdir? Gibi sorulara cevap vermeye çalışarak, cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve ataerkillik kavramlarının toplumda kadını ikinci plana iten cinsiyetçi kadın algısındaki kilit önemini vurgulamaya çalışacağız.

2.1.CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI

Cinsiyet biyolojik bir tanımdır ve Batı merkezli modern anlayışla birlikte tartışmaya açılmıştır. Bu tartışmalar neticesinde cinsiyetin tanım ve anlamı ele alınmış bilimsel temelli çeşitli görüşler oluşmuştur. Böylece 17. Yüzyıl Batı Aydınlanması ile gelişen süreçte artık kadın ve erkek arasındaki anatomik ve sosyolojik farklılıklar üzerine modern bilimin ve bilim insanlarının söz sahibi olduğu bir dönem olmuştur.

Bundan ötürü cinsiyet ve toplumsal cinsiyete yönelik metafizik, teolojik yaratılış öykülerinin ötesine geçen bilimsel çalışmalar yapılmıştır. Dolayısıyla cinsiyet kavramı, modern çağla birlikte bilimsel bir zemine kavuşmuş, bu bilimsel veriler teolojik yaratılış öykülerinin yerini almıştır. Bu gelişmeler sonucunda kadın ve erkek arasındaki cins ayrımının temel dayanağını da bu veriler oluşturmuştur. Kısacası, modern bilime göre cinsiyet; kadınlarda ve erkeklerdeki kromozom farklılıkları, bu farklılıklara bağlı olarak meydana gelen cinsiyet organlarındaki farklılıklara karşılık gelmektedir (Dökmen, 2006: 20).

Genel bir ifade ile modern bilim cinsiyeti, kadın ve erkek arasındaki üreme organlarının farklılıklarına getirilen biyolojik bir terime karşılık saymaktadır. İnsan bedeninin anatomik yapısındaki farklılıklar, yani dişil ve erile özgü üreme organları modern bilimin erkek ve kadın cinsel kimliği kategorisinin temelini oluşturur. Modern cinsiyetin bu katı yalnızca kadın ve erkek cinsinden oluşan keskin ayrımı kadın ile erkek arasında eşitsizlik yaratmakla birlikte katı bir heteroseksüel iktidara da olanak sağlamıştır. Kadın ve erkek cinsiyeti dışında kendini konumlandıran bireyler ötekileştirilmiş, cinsel kimlikleri yok sayılmıştır. Judith Butler; “Cinsiyete dair doğal görünen olgular, çeşitli bilimsel söylemler tarafından başka birtakım siyasi ve toplumsal çıkarlar uğruna söylemsel olarak mı üretilmişlerdir?” (Butler, 2008: 5

Türünde kuşkucu ve eleştirel sorular yönelterek bize “bilimsel” olarak dayatılan cinsiyet olgusunu kendini kadın veya erkek olarak sınıflandırmayan ve ötekileştirilmiş gruplar adına sorgulamaktadır. Kuşkusuz modern bilimin insanları ikili bir cinsiyet kategorisiyle sınırlandıran cinsiyet tanımı sorunludur ve aynı zamanda içinde birçok eşitsizlik ve karşıtlık barındırır. Yani erkek veya kadın olarak doğmak, etiketlenmek ve anlamlandırılmak aynı zamanda cinsler açısından bir üstünlük ve güç ilişkileri doğurmaktadır. Dolayısıyla şunu söyleyebiliriz ki modern çağda cinsiyet, sosyal anlamlarla işlenerek kadın ile erkeğe farklı cinsiyet kimliği ve statüsü kazandırır. Çocuklar doğarken kız ise pembe erkek ise mavi nüfus cüzdanı olarak ilk ayrıma tabi tutulur. Böylece, “Toplum ilksel örgütlenmesi içinde cinsleri birçok farklı yoldan toplumsal gruplar olarak ayırır. Ama bildiğimiz kadarıyla hangi yolla olursa olsun bu ayırımdan zarar gören hep kadınlar olmuştur” (Mitchell ve Oakley, 1998: 24).

Tekrar edecek olursak, cinsiyet tanımı kadınla erkeği birbirinde ayırıştırın ve kadının aleyhine işleyen ayrımlar barındırır demek yanlış olmayacaktır. Şüphesiz bu ayırım yalnızca kadınları değil kendini üçüncü bir cinsiyet olarak adlandıran bireylerin yaşamını da olumsuz etkilemektedir. Bundan ötürü, Cinsiyet nedir? Kadın nedir? Erkek nedir? Gibi sorulara verilen cevapların yeniden ele alınması gerekmektedir. Örneğin ülkemizde cinsiyet nedir diye sorduğumuzda, “erkekle dişiye ayırt ettiren yaratılış özelliği” gibi bir cevapla karşılaşmaktayız (<http://www.tdk.gov.tr/>, 12.03.2018). Doğal olarak bu tanım kadın ve erkek dışında bir cinsiyetin varlığına olanak sağlamayan toplumda kadının ve erkeğin eşitsiz güç ilişkilerini cinsiyetin “yaratılış özelliğine” dayandırarak meşru kılmaktadır. Toplumda “yaratılış özelliğinin” dışına çıkanlar ise ahlaksız sapkın, doğal yaratılış özelliğine karşı gelmekle suçlanarak her türlü şiddet ve linç girişimine maruz kalmaktadır. Dolayısıyla eğer toplumda ötekileştirmenin, cinsel eşitsizliklerin ve yok saymanın önüne geçmek istiyorsak; yeni bir cinsiyet tanımına ihtiyacımız olduğu kaçınılmaz bir gerçektir.

Bu yeni cinsiyet tanımı üreme temelli ve katı bir ikili cinsiyet ayırımından çok heteroseksüel erkeğe üstünlük atfetmeyen, ayırıştırılmayan, cinsiyetin yaratılış kaynaklı olduğu savından çok kültürel ve değişken ve kapsayıcı yapısını vurgulayan bir tanım olmalıdır. Ancak bu şekilde cinsiyetçiliğin, ötekileştirmenin, homofobi ve kadın düşmanlığının da önüne geçilmesi mümkün olacaktır. Bundan ötürü cinsiyeti yaratılış kaynaklı ve kadın erkek ikililiğine dayalı tanımının sorunludur. Bu sorunun beraberinde birçok eşitsizlik ve sömürü doğurduğu gerçeğinden yola çıkarak geleneksel toplumsal kabullerin ötesine geçen yeni bir bakış açısına ihtiyacımız olduğu bilinciyle hareket etmek zorundayız. Çünkü sorunun temelinde yatan cinsiyetçi bakış açısının değiştirilmediği bir toplumda kadının cinsiyetinden dolayı ezilmesinin önüne geçilmesi ne yazık ki mümkün olmayacaktır. Cinslerin yaşamını her yönüyle belirlemede bu denli etkili olan tartışmalı cinsiyet tanımından sonra toplumsal cinsiyet ve cinsiyet ayırımının daha iyi anlaşılıp tartışılabilmesi adına birkaç toplumsal cinsiyet tanımına bakmakta fayda vardır. “Doğan her birey cinsiyetinin dışında toplumsal bir cinsiyete sahip olur. Kültürle birlikte toplumsal cinsiyet rollerini öğrenilir. Bir diğer ifadeyle her toplumda kadın ve erkeğe farklı roller yüklenmektedir” (Demirbilek, 2007: 16).

Tanımlandığı üzere toplumsal cinsiyet kavramı biyolojik kadın erkek farklılıklarının sosyal beklenti ve normlarla nasıl işlendiği ile ilgilidir. “Örnek olarak kadının ev içiyle kısıtlanışını ve erkeğin dışarıda evin gelirini sağlamakla görevli kılınmasını gösterilebilir. Bu kalıp rollerin önemli bir kısmı toplumsal anlamla ilgili olduğu halde biyolojiye dayandırılmış ve kadın erkek doğasının gerekliliği gibi gösterilir” (Adaçay, 2014: 4).

Yani dişi ve eril cinsiyetle doğan kişiler cinsiyete özgü karakteristik kalıp davranışlara sahip olmaları doğrultusunda yetiştirilirler, kız çocuğu pembe renginin soft ve romantik yumuşaklığıyla büyütülürken. Kıyafetlerinden oyuncaklarına gittiği parklara, aldığı sütlerin ambalajlarına kadar Pamuk Prenses, Cindy Bebek, vb. cinsiyetçi sembol ve mesajların etkisi altında kız çocuğu olmayı öğrenir. Kapsayıcı ve sonsuz olan mavi renk ise erkek çocuğunu sembolize eder.

Erkek çocuk daha çok hiperaktif, girişken, korkusuz, dışa dönük ve hareket alanı genişletilmiş olarak büyütülür. Kız çocuğu ise daha çok ev içinde içe dönük utangaç ve pasif bir yapıda yetiştirilir. Böylece, “Kız çocuklar anne rolüne erkek çocuklar baba rolüne hazırlayıcı bir sosyalleşmeden geçirilirken kimin kime tabi olacağı da öğretilmektedir” (İnceoğlu, 2010: 40). Bu tabi olma temelli cinsiyet rolleri kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği gittikçe derinleştirir. Çünkü Kadının anne, eş, ev kadını rolüne hapsedilmesi erkeğin ise evin reisi ve ailenin geçiminden sorumlu kamuya ait rolde olması kadının ekonomik olarak bağımlı ve sosyal yaşamdan dışlanması anlamı taşır. Dolayısıyla; “Toplumsal cinsiyet rolleri sadece iki farklı kategori oluşturmakla kalmaz aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğine neden olur. Çünkü toplumsal cinsiyet rolleri erkeği dışa dönük evin ekonomisini yürüten kişi olarak aile içerisinde daha fazla söz sahibi yaparken kadını ise daha edilgen bir varlık haline getirir” (Kadılar, 2012: 13).

Söz konusu bu cinsiyetçi sosyal yapının görünür kılınıp eleştiriye açılması ise 1970’lerden itibaren feminist perspektifle başlayan cinsiyet ve toplumsal cinsiyet tartışmaları neticesinde olmuştur. Toplumsal cinsiyet kavramı ilk olarak, (1972) Ann Oakley’in “Sex, Gender and Society” adlı kitabında kullanmıştır. Oakley, cinsiyetin biyolojik olarak belirlenmiş, toplumsal cinsiyetin ise toplumsal olarak kurulmuş düzlemlere tekabül ettiğini söylüyordu” (Acar-Savran, 2009: 233).

Uzun bir süre kabul gören cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımı kavramı zamanla değişime uğramıştır. İkinci dalga feminist yaklaşımın da çıkış noktasını oluşturan bu cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımı üzerine çeşitli görüşler sunulmuştur. Postmodern feminist Butler, cinsiyet kavramını sorunsallaştırmıştır. Buna göre, doğal ve değişmez sayılan cinsiyet ve onun kültürel kurgusu olduğu öne sürülen toplumsal cinsiyet kavramı ayrımı doğru değildir. Butler'e göre cinsiyetimizin de bir kurgudan ibaret olduğunu savunmaktadır. (Butler, 2008: 52).

Böylece, Butler (2008) feministlerin cinsiyeti olduğu gibi kabul edip toplumsal cinsiyeti sorunsallaştırmalarına karşı çıkararak asıl temel sorunun doğal olarak kabul edilen cinsiyetten kaynaklandığını öne sürer. Scoott' da benzer şekilde; Toplumsal cinsiyet kategorisine eleştirel yaklaşmamız gerektiğini belirterek bu kavramın odak noktasının kadına ve erkeğe atfedilen rollerin tasviri olmaması gerektiğini, cinsel farklılığın inşa edilmesi sürecine odaklanılmasının önemli olduğunu vurgulamaktadır(Scoott,2013:187-188).

Genel olarak baktığımızda 1970'lerden itibaren başlayan toplumsal cinsiyet tartışmaları neticesinde kabul görmüş biyolojik determinist anlayışların sorgulanmaya başlandığını söyleyebiliriz. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin kurgusu ve konumlandırılışı üzerine sorular sorarak kabul görmüş özcü yaklaşımın doğal ve değişmez varsaydığı kadınlık erkeklik tasvirlerini deşifre edebilir ve yeniden adlandırılmasına destek sunabiliriz. Toplumsal cinsiyet perspektifi sayesinde günümüzde kısmen de olsa yapay ve öğrenilmiş cinsiyetçi rol ve statülerin dini, siyasi, ekonomik, sosyolojik, kültürel değerleri barındıran iktidar ve ataerkillik çerçevesinde gelişen davranış kalıpları sorgulanır oldu. Dolayısıyla cinsiyet davranış kalıplarının sosyalleşme ile birlikte aile, okul, medya gibi kurumlarca yeniden üretilip sürdürülen yapısına dikkat çekildi (Özkazanç, 2011: 2).

Ancak cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki net ayrımın cinsiyetin "doğal" toplumsal cinsiyetin ise kültürel olduğu savına yönelik eleştiriler de göz ardı edilmemesi gereken önemli bakış açıları sunmaktadır. Cinslerin ikiye indirildiği, dişil ve eril kategorileriyle sınırlandırılmış bir cinsiyet kabulüne karşı çıkmak ve heteroseksüel matrisin indirgeyici yapısını dönüştürmek toplumsal cinsiyet kavramından önce gelmelidir. Çünkü asıl sorun cinsiyet tasvirinin cinsleri ikiye indirgeyen heteroseksüel ve sınırlayıcı yapısında yatmaktadır.

Çünkü cinsiyet tanımının doğal ve değişmez olarak konumlandırılmasının yansımalarını toplumsal cinsiyet rollerinde görürüz. Bu açıdan İnsanların kadın ve erkek olarak sınırlandırıldığı ve bu sınırlandırıcı çerçevede doğrultusunda uymaları gereken cinsiyet rolleriyle kuşatıldığı sömürücü ve cinsiyet tanımının üzerine gitmek onu eleştirmek, doğallığını sorgulamak şüphesiz toplumsal cinsiyet rollerinin eşitsizlik yaratan yapısının da altını oymak demektir.

2.1.1. Ataerkillik ve Toplumsal Cinsiyet Roller

Marshall (1999) toplumsal cinsiyet rollerini toplumun kadından ve erkekten cinsiyetleri doğrultusunda beklediği farklı davranış biçimleri olarak nitelendirmektedir. Bu roller aynı zamanda kadına ve erkeğe farklı görevler de yüklemektedir. Buna göre sanayileşme ile birlikte kadın özel alanla erkekler ise iş ve kariyer peşinde koşmaları şeklinde rol ve beklentilerle sınırlandırılmaktadırlar(101).

Doğrusu benliğimizi, yaşadığımız toplumu anlamlandıran cinsiyet rolleri oldukça tartışmalı bir kavramdır. Çünkü kadın erkek ayrımının temel dayanağını bu roller oluşturur. Kadınlık, annelik, karılık, nedir? Erkeklik babalık, kocalık, nedir? Toplum içindeki rol ve görevleri nelerdir? Bu geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini sorguladığımız zaman kadınlık ve erkekliğin sosyal yaşamdaki yeri ve statüsünü de irdelemiş oluruz.

Toplumda “kadın dediğin...” ile başlayan cümlelerin çoğunun devamında kadının duygusallık, uysallık, uyumluluk, itaat ve erkekten her zaman bir adım geride durmak gibi özelliklere sahip olması gerektiği vurgulanır. Erkek ise daima bir adım hatta birkaç adım öndedir ve evin geçimini sağlamakla yükümlüdür. Kadının görevi ise iyi bir eş ve anne olmaktır. Oysa kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerinin aksine, “Savaşçı kadınlar da tanıyoruz, şefkatli erkekler de. Dünyanın en büyük (dikkat, ‘iyi’ değil!) aşçıları erkek. Eline bir tornavida aldı mı evdeki her türlü elektrikli aleti söküp takabilecek kadınlar var” (Çayır ve Ceyhan: 2012: 176).

Dolayısıyla cinsiyet temelli roller daha çok kadının değersiz kılınması ve erkeğe üstünlük atfedilmesi üzerine kuruludur. Ataerkil sistemin doğal bir sonucu olan eşitsiz toplumsal cinsiyet rollerinin yapısını daha iyi kavramak adına ataerkillik kavramına değinmek gerekmektedir. Ataerkil sistemin başlangıcı İ.Ö. 3500 ve 3000 seneleri arası Mezopotamya’ya dayandırılmaktadır.

Buna göre Mezopotamya’da kentsel toplulukların ortaya çıkması ve topluluklar arasındaki iktidar mücadelesi sonucu toplumsal düzen buna göre oluşmuştur. Güç savaşları sonucu gelişen askerileşme, özel mülkiyet ve sınıflı toplum yapıları ataerkil sistemi etkileyen temel faktörler olarak gösterilmektedir. (Berktaş, 1996: 81). Bu doğrultuda uygarlaşma ile birlikte erkeklerin kadınlar üzerinde güç kazanmaya başladığı ataerkil sistemin güçlenerek günümüze değin geldiğine dair genel bir kanaat vardır.

Başlangıçta kadının yardımcısı olan erkeğin zamanla ustalaşarak çanak, çömlek yapımı kadınların bulduğunu fırın ve sobaları geliştirerek bakır, altın, demir gibi topraktan çıkan madenlerin eritildiği dökümevleri oluşturduklarını söylenir. Bu gelişmeler sonucunda insanlık maden çağına geçmiş ve uygar dönemin başladığı varsayılmaktadır. İlerleyen süreçte erkeklerin kadınların bu üretici emeğine el koyarak erkek egemen iktidarı kurduklarını yönünde görüşler olmuştur (Reed, 2012: 171-172).

Nitekim günümüzde kadın emeğinin görünmez ve değersiz kılındığı bir alan olan ev içi emek örneğinde görüldüğü üzere kadın işi olarak görülen yemek, bakım gibi faaliyetler emek piyasasında ekonomik bir gelir getiren bir mesleğe dönüştüğünde hemen erkekler tarafından sahiplenilmiştir.

Genel olarak ataerkil toplumda “en iyi aşçıların erkek olduğu” görüşü sık sık duyulur. Özel alanda kadının doğasına uygun görülerek kadına bırakılmış olan faaliyetler; fırıncılık, kadın kuaförlüğü, pastanecilik, terzicilik vb. yine erkeklerin istihdam edildiği meslek alanları olmuştur. Toplumda bu denli eşitsizlik yaratan ataerkil sistemi tek yönlü bütün erkeklerin faydalandığı kapsayıcı bir sistem olarak değil daha çok karmaşık, parçalı ve erkekler arasında da hiyerarşi yaratan bir yapı olarak görmek gerekir.

Bu bağlamda Connell, daha çok heteroseksüel normlar çerçevesinde geliştirilmiş ataerkil iktidara işaret eder. Connell, çağdaş hegemonik erkekliğin ayırt edici özelliğinin heteroseksüellik olduğunu söyler. Heteroseksüel normların dışında kalan erkekliği ise tabi kılınmış erkeklik olarak tanımlar. Tabi kılınmış olanlar, eşcinseller polis, yasal taciz, sokak şiddeti ekonomik ayrımcılığa maruz kalarak hegemonik erkekliğin ideolojik ambalajının parçalarıyla mücadele etmek zorundadırlar (Connell, 2016: 272).

Çünkü hegemonik erkeklik kendisini doğal ve iktidar sahibi olarak görür bu doğrultuda ataerkil toplumsal cinsiyet normlarının dışında kalan gruplar üzerinde baskı kurar. Dolayısıyla ataerkil sistem kadın erkek rollerini yaratılış kaynaklı doğal ve değişmez olarak ele alarak hâkimiyetini pekiştirir. Cinsiyet rollerinin ataerkil kültürün ürünü ve kurgusal olduğunu savunan feminist görüşler ise buna itiraz etmişlerdir. Bu tartışmalarda cinsiyete yüklenen rollerin doğal mı yoksa kültürel mi olduğu sorularına cevaplar aranmıştır (Savcı, 1999: 130).

Modernitenin temelini oluşturan ataerkil görüş kadına atfedilen rolleri kadının doğasından kaynaklı ve değişmez olarak adlandırır. Toplumsal düzeni de bu roller çerçevesinde oluşturur. Kadın ev içi ile kısıtlanır. Bu sistem geçmişten günümüze kadar bu şekilde işlemektedir. Kilisenin ve din adamlarının otoritesini sarsan aydınlanma, akılcılık ve bilimsel dünya görüşü idealinin biçimlendirdiği modern devletler kadınlar açısından yine ataerkil öğeler barındırarak varlığını devam ettirmiştir.

Dinin yerini akılcılığın aldığı bu yeni sosyal düzen birçok değişimi beraberinde getirmekle birlikte aydınlanmacı filozofların çoğu kadını ikincilikli bir yapıda ele almaya devam etmiştir. Batı'daki liberal hareketin yükselişi eşitlik, adalet, özgürlük talepleri daha çok erkeğin hak mücadelesi olarak varlığını sürdürmüştür. Batı modernizmi ataerkil temele sahip ve kadını tıpkı doğa gibi tahakküm altına almaya çalışan bir ideolojiye sahip yapısı bilimin de eril ve taraflı bir temele sahip olmasına neden olmuştur. Konfüçyüs'ten Aristoteles'e, Aristoteles'ten Aquino'lu Thomas'a ve David Hume'e kadar bütün düşünürler erkeği kadından üstün görmekte ve bu üstünlüğün bozulmasının karmaşa yaratacağını düşünmektedirler. (Susuz, 2007, Akt Çevik, 2016: 335).

Temelini modern düşüncenin eril yapısından alan ataerkil sistem kuşkusuz, günümüzde iktidara esneklik ve yer yer çatışma göstererek varlığını sürdürmektedir. Sanayi inkılâbı, kapitalizm, serbest piyasa ekonomisi vb. kadınların ucuz iş gücü olarak emek piyasalarına çekilmesi gibi faktörler ataerkilliğin de kabuk değiştirdiği ve yeni piyasa koşulları karşısında esneklik gösterdiği bir dönem olmuştur. Walby, patriarkayı erkeklerin kadınlar üzerinde egemen olduğu, kadınları ezdiği ve sömürdüğü toplumsal yapılar sistemi olarak tanımlamakla birlikte, bu patriarkal sistemin altı temel yapının birleşiminden oluştuğunu bunların sırasıyla; patriarkal üretim tarzı, ücretli emek, devlet, erkek şiddeti, cinsellik ve kültürel yapılardaki

patriyarkal ilişkiler olduğuna dikkat çeker (Walby, 2016: 29-312). Dolayısıyla bu kavram, dar anlamda erkek ve kadın arasındaki güç ilişkilerini anlamaya yönelik kodları çözmemize yardımcı olurken genel anlamda evrensel erkek tahakkümünün iktidar, militarizm, kapitalizm medya ilişkisini anlama ve doğru analiz etme niteliğini taşımaktadır.

Bundan dolayı patriyarkal sistemi yalnızca kocanın karısı üzerindeki hâkimiyetinden öte iktidar, medya ve kamusal alana kadar uzanan çok geniş bir hâkimiyet alanına sahiptir. Connell, benzer bir ifade ile kocaların iktidarının aile içinde ortaya çıktığı ama kesinlikle yalnızca burayla sınırlı kalmadığını söyler (Connell, 2016: 186). Yani erkeğin kadın üzerindeki iktidarını niteleyen ataerkil sistem, devlet, kamu, medya ve benzeri erklerle ilişkili ve bu yapılar tarafından pekiştirilen özelliكتedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin dönüşümü ancak ataerkil sistem ve bağlı olduğu yapıların değişimi ile mümkün olmaktadır. Ancak bu şekilde cinsiyetin bir üstünlük olarak vücut bulduğu toplumsal cinsiyet rollerini eşitlikçi bir yapıda görmek mümkün olacaktır.

2.2. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE YÖNELİK KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Kuşkusuz cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ataerkillik gibi kavramlar üzerinde düşünmemizi sağlayan, bunları dolaşıma sokan, deşifre edilmesine yardımcı olan kadın mücadelesi olmuştur. Batı'da 19. Yüzyıldaki ekonomik ve siyasal değişimler toplumsal hareketlenmeleri doğurmuştur. Kadınlar bu toplumsal hareketlenmelerin önemli ayağını oluşturmaktadır. Oysa günümüzde kadınların seçme, seçilme, çalışma ve eğitim gibi temel haklarının ulus devlet liderlerinin bağış ettiği haklar olarak bilinmesi gibi yanlış kanılar mevcuttur.

Oysaki kadınlar pek bilinmeyen 19. Yüzyıl kadın mücadelesinde günümüze kadınlar mağdur ve kurban olmaktan çok sisteme karşı isyan eden bir pozisyonda yer almışlardır. Kadınlar, toplumun kendilerine biçtiği, onları ikincil konuma iten cinsiyetçi rollere karşı mücadele etmiş, örgütlü bir kadın mücadelesi oluşturmuşlardır. Bu kadın hareketleri sonucu seçme seçilme hakkından kürtaj hakkına kadar birçok kazanım elde edilmiştir. Bu sayede toplumsal olarak kadının kurgulandığı yer sarsılmaya başlamıştır.

Dolayısıyla başta, erkeğin tamamlayıcısı onun keyif aracı, anne, eş, ev kadını olarak algılanan kadın rolünün zaman içinde güçlü ataerkil sisteme rağmen değişime uğramıştır. Kadın hareketi sayesinde, cinsiyetçilik, ayrımcılık, eşcinsellik, ataerkillik, taciz gibi kavramlar kullanıma sokulmuş bu kavramlar üzerinde düşünmemiz sağlanmıştır. Bu perspektifle özellikle 1960 sonrası medyada kadın temsili üzerine önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu açıdan medyada kadın imgesinin daha iyi anlaşılması açısından feminist hareketlerin toplumdaki kadın algısının nedeni üzerine kavramsallaştırdığı görüşleri ve kuramsal yaklaşımları incelemek çalışmamızın anlam ve bütünlüğü açısından yararlı olacaktır.

2.2.1 Liberal Feminizm

Feminizm kelimesi herkesin sıkça duyduğu fakat anlamına ilişkin genelde çarpıtılmış tanımların yapıldığı bir kelimedir. Genelde ana akım medyanın da etkisiyle bu kavram çoğu zaman yanlış anlaşılmaktadır. Feminizm genel olarak; “Cinsiyetler arasındaki sosyal, ekonomik ve politik eşitliğe inanmak anlamına geliyor”. (Notz, 2012: 10-12).

Bell Hooks, ise feminizmi cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeye çalışan bir hareket olarak nitelemektedir. Hooks, “Yaklaşın Göreceksiniz Feminizm Herkes İçindir!” sloganı ile feminizmin çarpıtılmış yanlış anlamlarına karşı çıkarak feminizmin doğru tanımının, erkek düşmanlığının aksine herkesi kapsayan toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik bir düşünce olduğunu söyler (Hooks, 2016: 9). Şirin Tekeli ise feminizmin tarihsel birikimine dikkat çekerek feminizmi Fransız Devrimiyle tarihe adım atan ve 200 yıllık geçmişe sahip bir siyaset ve düşünce akımı olarak nitelemektedir (Tekeli, 2017: 59).

Liberal sistem içinde filizlenen feminizme geçmeden önce liberalizm tanımına bakmakta fayda vardır. “Bir politika felsefesi olarak liberalizm, hürriyet, fikrinin etrafında odaklanmıştır, denebilir, kişi hürriyeti, din ve vicdan hürriyeti, liberal görüşün ısrarla üzerinde durduğu ve savunduğu haklardır” (Yıldız, 2003: 241). Liberal sistem daha çok bireysel hak ve özgürlükleri temel alan serbest piyasa ekonomisini benimsemiş siyasal bir sistemdir. Liberalizmin temel argümanı olan özgürlük vaadi yeni değişimlere kapı arayarak toplumsal hareketlenmelere neden olmuştur. Liberal feminizm liberal sistemin bu koşulları içinde doğmuş orta sınıf kadın hareketi olarak varlık gösterir.

Liberal feministler liberal ideolojinin eşitlik, özgürlük, yurttaşlık vaatlerinin kendilerini de kapsamaları için mücadele etmişlerdir. Feminist kadınlar, kadın ve erkeğin eşit olduğunu kadınların seçme seçilme hakkından çalışma ve eğitim hakkına kadar kamusal alanda erkeklerle eşit bir şekilde varlık göstermesinin temel hakları olduğunu savunmuşlardır.

Dolayısıyla liberal feminizmin başlıca tezi olan herkesin doğuştan eşit olduğu ideali kadın erkek eşitlik mücadelesinin temelini oluşturur. “Liberal feministlere göre kadın ve erkek ontolojik olarak birbirlerinden farklı değildir: kadın ile erkeğin ruhları ve akılcı yetenekleri aynıdır” (Sevim, 2005: 56). Bu doğrultuda savunulan ana düşünce akıl ve ruh bakımından erkekle eşit olan kadının yalnızca fırsat eşitsizliği sonucu geri planda bırakıldığı yönündedir. Liberal Feministler, eğer serbest piyasa koşullarında kadınlara eşit imkânlar sunulursa erkeklerle aynı rollere sahip olacak potansiyeli taşıdıklarını savunmuşlardır. Böylece liberal feminizmin savunucuları çeşitli çalışmalar yürütmüşlerdir. Bu çalışmalar daha çok mevcut sistemde yapılması istenen reform talepleri şeklindedir. Bu doğrultuda liberal feminizmin teorisine dayanak oluşturan kişilerden biri John Stuart Mill olmuştur.

Mill, liberalizmin savunduğu temel değerler olan eşitlik, özgürlük, yurttaşlık gibi kavramlardan kadının dışlanışını eleştirerek kadın ve erkek arasında bir eşitlik sağlanmasının liberal öğretinin temel gerekliliği olduğuna vurgu yapar. Mill, Kadını geri plana iten toplumsal cinsiyet rollerinin doğal değil yapay ve kültürel olduğunu dile getirmektedir. Kadınların ev işlerinin dışındaki şeylerde yetersiz oldukları fikrinin sadece onları ev işlerine mahkûm bırakmak amacıyla savunulduğunu söyler. Mill’e göre, erkeklerin büyük bir çoğunluğu bir kadınla eşit yaşama fikrine tahammül edememektedir. (Mill, 2016: 71-75).

Mill,(2016) kadının liberal teori çerçevesinde sosyal ve siyasal yaşamdan dışlanışının liberalizmin dayandığı temel değerlere ters düştüğünü savunarak kadın sorununa ilişkin reformlar yapılmasını ve fırsat eşitliği sunulmasını talep etmektedir. Liberal Feminizmin önemli bir diğer ismi ise Mary Wollstonecrafttır. 1792’de “*Kadın Haklarının Gereçlendirilmesi*” adlı eseri yazarak liberal feminist düşüncenin temellerinin oluşmasında katkı sunmuştur. Wollstonecraft, o dönemde doğal ve değişmez kabul edilen cinsiyet rollerinin aslında kültürel kurgulardan ibaret olduğunu savunarak bu kalıp yargıları yıkmaya çalışmıştır. (Wollstonecraft, 2012: 121).

Mary Wollstonecraft, bu doğrultuda eserinde, dönemin erkek yazarlarının kadınlar üzerine olan yazılarını inceleyerek onların doğal varsaydığı cinsiyet rolleri tasvirlerini eleştirel bir biçimde ele alır (Wollstonecraft, 2012). Jean Jacques Rousseau'nun 1772 yılında yayımlanan "*Emile*" adlı eseri de bunlardan biridir. Aydınlanma idealinin önemli aydınlarından olan Rousseau, *Emile*'de kız ve erkek çocuğunun eğitiminden evliliklerine kadar, nasıl yetiştirilmesi gerektiğine dair ebeveynlere öğütler sunar. Yazar, kadınların temel görevini erkeklerin hoşuna gitmek onlara faydalı olmak, onlara bakmak, hayatı zevkli ve neşeli hale getirmek olarak belirler. Ona göre anneler kız çocuklarını bu temel görevler doğrultusunda yetiştirmelidir. Rousseau, kadının eşitlik taleplerini ise erkeğin hakkını gasp etmek olarak nitelemektedir. (Rousseau, 2003: 215).

Wollstonecraft, Rousseau'nun kadın ve erkeğin yaratılış kaynaklı olarak tabii olmaları gerektiğini cinsiyet rollerine karşı akılcılık ideali çerçevesinde karşı savlar sunar. Kadının yalnızca erkeğe haz vermek ve ona tabii olmak için yaratıldığı fikrine karşı çıkararak o dönemde din karşıtı olarak yaftalanmayı göze alarak kadın erkek eşitliğini savunur. (Wollstonecraft, 2012: 121). Bu açıdan liberal görüşün savunduğu değerlerin dışına itmeye çalıştığı kadınlar o dönemde siyasetten edebiyata birçok alanda kadının ikinci konumda olması gerektiği konusundaki görüşleri eleştirerek doğal kabul edilen bu konumu yıkmaya çalışmışlardır. Daha sonraki süreçte gelişen liberal görüş karşıtı feminist yaklaşım ve görüşler ise genellikle bu akımı fırsat eşitliği odaklı ve reformist bir yapıda olmakla suçlar. "Liberal feminizmin liberal görüşün temelinde yatan serbest piyasa idealinin beslediği kapitalizmi görmezden geldiği ve mevcut düzeni değiştirmek yerine reformlar önererek kapitalist ilişkiler içinde kadını erkekle eşit kılmaya çalıştığı yönünde eleştiriler almıştır" (Heywood, 2014: 305).

Nitekim liberal feminizm her ne kadar sosyalistlerce reformist olarak tanımlansa da kadın mücadelesinde reddedilemeyecek önemli kazanımlar sağladığı da gözden göz ardı edilmemesi gereken noktalardır. Feminizme temel teşkil eden liberal ideolojinin eşitlik, özgürlük vaatlerinin kadını dışlayıcı eril yanlılığı ve çelişkili yapısı feministlerce eleştirilmiş, bu vaatlerin erkeği kapsamaması ve kendilerini dışlamasının önüne geçmeye çalışmışlardır.

Bu açıdan “Feminizm Liberal demokrasinin evrensel eşitlik ilanı bağlamında doğmuş, söylemsel olarak bunun içinde ve aynı zamanda bununla çelişen bir biçimde konumlanmıştır” (Scott, 2013: 213). Diyebiliriz liberal ideolojinin bu çelişkili yapısı içinde var olmaya çalışan liberal feministler seçme ve seçilme hakkından çalışma ve eğitim hakkına kadar birçok alanda kadının varlığını görünür kılmıştır. Böylece kadının kamusal alana çıkmasının önü açılmış, kadınlar ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda aktif olarak bulunma olanağına kavuşmuşlardır. Kuşkusuz bu kazanımlar kadının statüsünü değiştirmede köklü nitelikler taşımamaktadır. Fakat devrimsel adımlar için son derece önemli kazanımlardır. Kadın hakları mücadelesi yolundaki bu ilk adımlar unutulmamalıdır ki kadınların daha hızlı ilerlemesini sağlaması açısından yol gösterici olmuştur.

2.2.2 Marksist Feminizm

Marksizmi, esas itibariyle Karl Marx ve Friedrich Engels’in görüşleri çerçevesinde geliştirilen modern dönemin önemli ideolojilerden birisi olarak tanımlanır. Marksist görüş liberal görüşe karşı çıkarak onun karşısında konumlanmıştır (Bensussan ve Labıca, 2016: 620). Bu açıdan Marksist görüş liberal feministlerin savunduğu liberal sistemde kadına fırsat eşitliği sunulması, reform taleplerinin gerektiği fikri aksine kadınların ezilmesinin temel nedeni olarak liberal sistemi göstererek bu sistemin yıkılmadan kadınların özgürleşemeyeceğini savunur. Bu fikirleri, Friedrich Engels’in 1884 yılında yayımlanan “*Devletin ve Ailenin Özel Mülkiyeti*” adlı eserinde görürüz.

Engels, hayvancılık, madenlerin işlenmesi, dokumacılık ve sonunda tarımın başlamasıyla kadınlar için durumların değişmeye başladığını öne sürer. Ona göre bu süreçle birlikte özel mülkiyet düşüncesi gelişmeye başlamış analık hukukunun yerini ataerkil düzen almakla birlikte kadınlar da artık bir değişim değeri kazanmışlardır. Engels, Servet artışı, mirasçılık hukukunun ortaya çıkmasını erkek egemen sistemin gelişmesinde temel etken olarak görmektedir. Bundan sonraki süreçte ev de dahil yönetimi elinde bulunduran yegâne kişi olarak erkeğin sahneye çıktığını vurgular. Böylece kadının aşağılandığı köleleştiği ve erkeğin keyif ve çocuk doğurma aleti haline geldiği bir kölelik düzeninin başladığını vurgular (Engels, 2003: 55).

Dolayısıyla Marksist görüş, toplumsal cinsiyet rollerinin eşitsiz yapısının ana nedenleri olarak kurumsallaşmış aile, özel mülkiyet ve devleti gösterir. Engels'e göre ataerkil sistemin ortadan kalkması için kadınlar proleter sınıfa dâhil olmalı ve kapitalist sistemin yıkılması için savaşmalıdır. (Engels, 2003).

Böylece, proleter sınıf güçlenerek burjuvazi ve özel mülkiyetin varlığına son verecektir. Kadınlar sosyalist bir düzende hem sermayenin baskısından hem de erkek egemenliğinden kurtulmuş olacaklardır. Ancak fabrikalara yöneltilen kadınların erkek işçilerle sınıf bilinci ideolojisi içinde burjuvaziyi yıkmak ve proleter diktatörlüğü gerçekleştirmesi gerekliliği fikrinin kuşkusuz göz ardı ettiği şey, kadınların bir de kadın oldukları için cinsiyetçi bir sömürüye maruz kalmalarıdır. Çoğu zaman erkek işçiler ve burjuva patronlar söz konusu kadınlar üzerindeki hâkimiyet olunca ortak hareket etmektedirler.

Bu açıdan hangi sınıfa mensup olursa olsun erkeklerin kadınlar üzerinde patriarkal menfaatleri ortaktır. Nitekim sosyalist bir sistemde kadının konumunda kısmen olumlu değişimler olduğu da kabul edilmelidir. Ancak bu değişimler kadının eşit ve özgür kılmaktan uzaktır. Öte yandan her ne kadar ilk dönem Marksist yaklaşım kadına proleter sınıf içinde erkeklerle birlikte burjuvaziye karşı savaşan bir görev yükleyerek sosyalist bir sistemle kadının kurtuluşa ereceğini savunmuş olsa da, kadın sorununa ilişkin önemli bakış açıları kazandırmıştır.

Özel mülkiyet, aile, devlet ve ideoloji çözümlenmeleriyle sınıfsal baskı ve sömürüye dair radikal tespit ve eleştiriler yapılmıştır. Marksist görüşün kadının kurtuluşuna ilişkin temel tezlerini ele alan tartışmalar yoluyla katkı sağlayan birçok teorisyen olmuştur. Bunlardan biri de Heidi Hartmann olmuştur. Hartmann, (2006) makalesinde Marksizm ve feminizm ilişkisini mutsuz bir evliliğe benzeterek uzlaşa ya da boşanma talep etmektedir. Hartmann' a göre; ilk Marksistler yetersizdi

Kadınların, kadın olarak, nasıl ve neden baskı altında oldukları türünden feminist sorunlar üzerinde odaklanmadılar. Bu nedenle de erkeklerin, kadınların ikincil konumlarının sürmesindeki çıkarlarını kabul etmediler (<https://docplayer.biz.tr/18223301-Heidi-hartmann-marksizm-ve-feminizmin-mutsuz-evliliği.html> 18.01.2018).

Marksizmin, kadın sorununa yaklaşımının cinsiyet faktörünü yeterince gözetmediği ve kadının özerk yapılanmasını reddettiği noktalarda eleştiriler almıştır. Genel olarak eleştireler, kapitalist sistem dışında bir de erkeklerin çıkarlarının söz konusu olduğu bir patriyarkal sisteme işaret ederek Marksist feminizmin kadının özgül ezilmişliğine duyarsız kaldığı noktasındadır. Juliet Mitchell, benzer şekilde Marksist analizlerin ortak çerçevesinin ekonomi ve mülkiyet analizi olduğunu vurgulayarak bunların ön plana alınmasının kadının cinsiyetinden dolayı ezilmişliğini görünmez kıldığını söyler (Mitchell, 2006: 7).

Çünkü Marksist öğretisi, sınıflı toplumlarda kadın erkek herkesin ezildiğini özerk bir kadın mücadelesinin işçi sınıfını bölmeceğini kadın erkek herkesin işçi sınıfı bilinciyle hareket ettiği bir mücadele ön görür. Bu mücadele dışındaki kadınları burjuvaziye hizmet etmekle ve işçi sınıfını bölmekle suçlar. Radikal ve Sosyalist feministler bu ön görüşlerdeki en büyük eksiklik olan patriyarka, cinsellik, kadının ev içi emeği, gibi faktörlere işaret ederek bu alanda çalışmalar yaparak yeni düşünceler ortaya koymuşlardır. Bu açıdan Marksist görüşün ekonomi, aile ve sınıf analizleri kadın sorununa ilişkin eleştirel medya analizleri de dahil olmak üzere önemli katkıları olmuştur.

2.2.3. Radikal Feminizm

Bu akım, çoğu zaman radikal çıkışlarından dolayı toplumda feministlerin erkek düşmanlığı ile suçlanmasına neden olmaktadır. Kuşkusuz bunda Radikal feminist akım içindeki bazı keskin görüşlerin de etkisi vardır. Bu görüşler erkek tahakkümünün evrensel olduğunu, bütün kadınların erkekler tarafından ezildiklerini savunarak erkeklerden öte dişil kültürü yücelten çoğu zaman ütöpic bulunan önerilerde bulunmuştur. Bu açıdan çoğu zaman erkek düşmanı olarak nitelendirilmişlerdir.” Radikal feminizmin ayırt edici özelliği erkeklerin kadınlara tahakküm eden ve kadınların egemenlik altına alınmalarından çıkar sağlayan esas grup oldukları yönündeki analizleridir” (Walby, 2016: 14). Genel olarak bakarsak, radikal feministler, kadının ezilmesini ne fırsat eşitsizliğinde ne de kapitalizm faktöründe bulmaktadır. Onlar, cinselliği erkeğin kadınlar üzerindeki iktidarının temel aracı olarak görmüşlerdir. Radikal feministlere göre Marksizmin, iddiasının aksine “ sınıfsal ayırımın merkezinde üretim değil üreyim vardır” (Demir, 1997: 64).

Bu açıdan kadının ezilmesinin nedenini cinsellik ve üremede görerek aile ve biyolojik annelik konularına radikal eleştiriler getirerek bunların dönüştürülmesi yönünde yaklaşımlar geliştirmişlerdir. Donovan, bu akım taraftarlarının radikal feminizm bilincine 1969 yılında ‘yeni sol’daki erkek radikallerin aşağılayıcı davranışlarına gösterdikleri tepki ile eriştiklerini söyler. “Sonunda radikal feministler bütün bu sorunların birbirleriyle ilintili olduğunu, erkek egemenliğinin ve kadınlara hükmetmenin toplumdaki kökü ve modeli olduğuna ve gerçekten devrimci olan bir değişimin temelini feminizm olduğuna inanmışlardır” (Donovan, 2005: 268).

Hareketin itici gücünü oluşturan olay sonrası, radikal feministlerde beliren temel görüş; liberal ve Marksist teorilerin kadının sorununu çözmeye eksik ve yetersiz olduğu yönünde olmuştur. Bu açıdan radikal feministler ne liberal feministlerin savunduğu kadın erkek eşitliği ve fırsat eşitliği düşüncesini ne de Marksist görüşün sınıf bilinci tezini kabullenmiştir. Onlara göre kadınlar önce ataerki iktidarın üretim ve yeniden üretim alanı olan cinselliği dönüştürmelidir. Bu açıdan “özel olan politiktir” sloganıyla kamusal ve özel alan ayrımını reddederek, “Devletin özel alanda cinselliğe müdahalesi üzerine çalışmalar yürütmüşlerdir” (Ramazanoğlu, 1998: 32).

Dolayısıyla o güne kadar özel alan olarak görülen aile kurumundaki şiddet, tecavüz, taciz gibi olayların politik bir anlamı olduğunu aile kurumundaki kadın erkek ilişkilerinin özel değil politik olarak ataerki ve iktidarın uzantısı olarak kurulduğunu savunmuşlardır. Onlara göre, kadınlar ancak çekirdek aile, heteroseksüel ilişkiler, geleneksel kadın rollerini yıkarsa cinsiyetçi sınıf sistemine son verebilir ve özgürleşebilir. Radikal feministler bu noktada teorik ve pratik çalışmalar yaparak eylemlerde bulunmuş çeşitli eserler oluşturmuşlardır. Heteroseksüel cinselliği yok edip yalnızca lezbiyenliği kutsayan görüşlerden biyolojik anneliğin yıkılması gerekliliği düşüncesine kadar köktenci öneriler sunmuşlardır. Dolayısıyla;

Radikal feministler geleneksel varsayımları sorgulayarak kadınların ezilmesi konusunda yeni bilgiler ürettiler. En mahrem insan ilişkilerini bile özel değil de politik olarak değerlendiren radikal feministler, cinselliği politikleştirdiler ve erkeklerin normal günlük davranışlarının yaygın bir toplumsal sorun olduğunu ortaya çıkardılar(Ramazanoğlu,1998: 32).

Radikal feminizmin ses getiren ve bilinen bir diğeri ismi ise Shulamith Firestone olmuştur. Yazar, 1970 yılında yayımlanan “*Cinselliğin Diyalektiği*” adlı eserinde radikal feminizme temel teori teşkil edecek fikirlerini açıklamıştır. “Firestone, Klasik Marksist kuramdan ayrılarak, kadınların baskı altına alınışının maddi temelini ekonomide değil biyolojide olduğunu öne sürer ” (Donovan, 2005: 279).

Bu açıdan Firestone, (1993) kadının özgürleşmesinin koşulu olarak kadınların ilk önce biyolojik yükümlülük olarak tanımladığı annelik özelliğinden kurtulması gerektiğini belirtir. Bu noktada onun için kadının kurtuluşu ekonomiden önce üremede yatmaktadır. Firestone, biyolojik aile kavramının yıkılması, çocukların tüp bebek yöntemiyle üretilmesi ve doğduktan sonra devlet tarafından yetiştirilmesi ve böylece biyolojik anne ve babalık rollerinin yıkılması gibi radikal çözümler sunarak kadının özgürleşmesinin bu yöntemle çözüme kavuşabileceğini savunmuştur. (Firestone, 1993: 22).

Radikal feminizm kuramını politikanın en temel sorunlarına cevap arayan bir zihin hareketi olarak tanımlayan Mackinnon ise (61). Firestone'nin “*Ekonominin ötesinde gerçek psikoseksüeldir*” sözünü tutarlı olarak görür. Fakat onun kadınların üreme teknolojisini ele geçirerek anneliği aşmaları gerektiği yaklaşımını, kendi bedenlerini ve ya mevcut teknolojiyi denetlemelerine izin verilmeyen kadınların üreme teknolojisini nasıl denetleyeceklerinin bir sır olarak kalmaya devam edeceğini söyler (Mackinnon, 2003: 77).

Sevim'in aktarımına göre ise gerçekte radikal feministler, sistematik bir teori ortaya koyamamışlardır. Fakat cinsellik, annelik, aile, evlilik, edebiyat, müzik, iş teknolojisi vs.ye uzanan çok geniş bir alanda yerleşik anlayışlara itiraz ederek alternatifler sunmaya çalışmaktadırlar (Sevim, 2005: 85). Bunun aksine radikal feministlerin sınırsız özgürlük vaatlerinin toplumsal düzene zarar vereceğine işaret eden, radikal feministlerin bir kısmının savunduğu “*biyolojik aile yıkılmalı*” tezine karşı aile kurumunun desteklenmesi gerektiğini savunan görüşler de çoğunluktadır. Özünde radikal feministler cinsellikten aile, devlet, sınıf, ilişkilerine uzanan geniş tartışma alanları oluşturmuşlardır. Fakat cinselliğin cinsler arasındaki eşitsizlikte temel etken olduğu savı üzerinden yapılan köktenci çıkarımları çoğu zaman yıkıcı ya da ütopyik olmakla görülmüştür.

Sonuç olarak radikal teori, feminist literatüre köktenci eleştiriler sunarak cinsellik ve patriyarkanın cinsiyet rollerinin eşitsizlikçi yapısındaki önemine dikkat çekmiştir. Ayrıca şunu unutmamız gerekir ki radikal feminizm içinde birçok farklı görüşü barındırmaktır. Bu açıdan her ne kadar radikal feminizm içinde özcü bir yaklaşıma sahip görüşler mevcut olsa da “özel olan politiktir!” sloganıyla devletin ve erkeğin özel alandaki işbirliğini vurgulamış olmaları önemlidir (Donovan,2005:268).

Bu slogan ile aslında özel alan diye bir şeyin olmadığını devletin bu alana kürtaj, doğum kontrol ve benzeri müdahalelerle dâhil olduğunu göstermektedir. Bu açıdan devlet ve erkek iktidarının kadınlar üzerinde uyguladığı sömürücü cinsel politikasını deşifre etmesi açısından bu analiz oldukça yol gösterici tarihsel çözümler sunmuştur. Dolayısıyla radikal feminizmi popüler yaklaşımlarla ele alıp suçlayan söylemler yerine feminist literatüre yaptığı katkılara bakmak daha objektif sonuçlara ulaşmamıza vesile olacaktır.

2.2.4. Sosyalist Feminizm

Sosyalizm, kapitalist toplum yapısına karşı çıkan, toplumda siyasal ve ekonomik dönüşümü hedefleyen bir ideolojidir. Bu sistem; Üretim araçlarının mülkiyetinin devlete ait olması, üretim ve bölüşümün toplum adına merkezi bir örgütlenmeyle devlet tarafından planlanması, özel teşebbüs ve mülkiyet hakkının olmaması yahut çok sınırlı tutulmasının ön görüldüğü toplumsal bir düzendir (Yıldız, 2003: 371). Sosyalist düşünce, teorik temelini Marks ve Engels’in düşüncelerinden almaktadır “Modern sosyalist hareket, Marks ve Engels’in birlikte kaleme aldıkları ‘Komünist Manifesto’ nün yayımlandığı 1848’de başlamıştır. Sosyalizmin tarihsel kökleri İngiltere iç savaşı (1642-52) dönemine yani en azından iki yüz öncesine kadar uzanır” (Lavrence, V.G. Rolph, 2005: 533).

Sosyalizmin feminist hareketle ilişkisi ise 1970’li yılların ortalarına denk gelmektedir. “Liberalizmin yeterince radikal olmaması Marksizm’in cinsiyet körü olarak lekelenmiş olması sonucu kadının ezilmişliğini açıklamada en büyük kapasiteye sahip olarak sosyalist feminizm doğmuştur” (Holmstorm, 2012: 11). Öte yandan Sosyalist feminizmin en önemli isimlerinden Heidi Hartman, (2006) “Marksizm’le Feminizmin Mutsuz evliliği” adlı makalesinde Holmstormla benzer şekilde Marksist analizin kadın sorununa ilişkin yaklaşımını cinsiyet körü ve eksik olarak tanımlamaktadır.

Bu açıdan bakacak olursak Sosyalist feministlerin Marksist feminizmden farklı olarak üzerlerinde durdukları asıl önemli şey kapitalizm dışında bir de patriyarka faktörüdür. Patriyarka; “Maddi bir temeli olan ve erkeklerin kadınlar üzerinde hâkimiyet kurmasını sağlayan, erkekler arasındaki hiyerarşik ilişkiler ve dayanışmayı içeren, toplumsal ilişkiler dizisi”(Savran ve Demiryontan,2016:173).

Hartman, kadınlara seslenerek geçmişte pek çok kez yapıldığı gibi, görevlerimizin önemi ve aciliyeti konusunda sözümüzün kalmasına izin vermememiz gerektiğini feminist amaçlardan vazgeçmemiz için girişilen gizli ve açık baskıya karşı savaşmalıyız diyerek Marksist yaklaşımın kadın sorununa ilişkin işçi sınıfı mücadelesi tezinin aksine kadının özerk örgütlenmesine işaret etmiştir.

Patriyarkanın unsurları olan; Heteroseksüel evlilik (ve bunun sonucunda ortaya çıkan homofobi), kadınların çocuk bakması ve ev işi yapması, kadınların erkeklere ekonomik bağımlılığı (bu da iş pazarındaki düzenlemelerle artırılır), devlet, erkekler arasındaki toplumsal ilişkiler temeli üzerine kurulu çeşitli kurumlar kulüpler, spor, sendikalar, meslekler, üniversiteler, kiliseler, şirketler ve ordular. Patriarkal kapitalizmi anlamak istiyorsak, tüm bu unsurların incelenmesi gerekir diyerek bu ideoloji doğrultusunda iki tür stratejik düşünce ortaya atmaktadır. Birincisi, sosyalizmi kurmak için verilecek mücadelenin, farklı çıkarlara sahip grupların oluşturdukları bir mücadele olması gerektiğini söyler.

Kadınların sosyalist devrimden sonra kendilerini kurtarması için erkeklere güvenmemesi gerektiğini gerçekte erkeklerin şimdiki çıkarlarının, biz kadınlara uygulanan baskının sürmesinde etken olduğunu çarpıcı bir şekilde analiz eder. Hartman, kadınların patriyarkal unsurları göz önünde bulundurması ve özerk örgütlülüğüne, sahip olmasını birinci ve en önemli strateji olarak belirlemiştir. İkinci olarak; Erkeklerin bilincini artırsak bile, potansiyel kazançları ve potansiyel kayıplarını hesaplayabilir ve statükoyu seçeceklerini söyler. Ona göre“erkeklerin zincirlerinden başka kaybedecek çok şeyleri vardır!” (Hartman,2006).

Hartman (2006) bu son cümle ile patriyarkanın kadınlar üzerindeki çıkarlarının sosyalist toplumda da devam edeceğini söyleyerek Marks’ın “*İşçilerin zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyi yoktur*”.

Sözüne ironik bir göndermede bulunarak “*erkeklerin zincirlerinden başka kaybedecek çok şeyleri vardır*” diyerek çözümün yalnızca sınıf mücadelesine indirgenemeyeceğini erkeklerin kadın tahakkümü üzerindeki çıkarları faktörünün de göz önünde bulunması gerektiğini belirtir. Hartman’ın patriyarka vurgusu kadının özerk örgütlülüğünün gerekçesini oluşturması açısından çok önemlidir. Hartman kısaca, hem patriarkayı hem de kapitalizmi içine alacak şekilde bir pratik oluşturulması gerekliliğine işaret eder (Hartman,2006).

Böylece, ‘Sosyalist feministler tarihsel maddeci yönetime başvurarak ev içi emek çözümlemesi yaptılar’ (Acar-Savran, 2009: 36). Bu ev içi emek tartışmaları sonucu kadınların görünmeyen emeğinin tartışmaya açılarak görünür kılınmasına yönelik dikkat çekilmiş oldu. Benzer şekilde “Delphy’nin teorisi ev emeğinin karşılıksız emek olduğunu ve bundan erkeklerin yarar sağladığını çarpıcı bir biçimde ortaya koyması açısından çok özgün ve önemlidir” (Acar-Savran, 2009: 49).

Delphy, (2008) “*Baş Düşman Kim?*” adlı makalesinde patriarka ve kapitalizm faktörlerini inceleyerek daha çok kadın emeği ve patriarka arasındaki ilişkiye yoğunlaşmıştır. Delph kadınların kurtuluşunun kapitalizmin yıkılışından önce patriarkanın yıkılmasına bağlar. Kadınlar için baş düşmanın kapitalizm değil patriarkal üretim ve yeniden üretim olduğunu belirtir. “İlk elde, patriyarkal üretim ve yeniden-üretim den yıkılmadıkça 'kadınların kurtuluşunun gerçekleşemeyeceğini ileri sürebiliriz” (Acar- Savran, 2009: 112). Diyerek, ev içi emeğin nasıl ekonomiden dışlanıp kadın emeğinin değersiz ve görünmez kılındığı üzerine çeşitli örnekler sunmuştur (96-97-111).

Sonuç olarak, kadın sorununu yalnızca burjuvazi ve proletarya arasındaki sınıf mücadelesine indirgeyen Marksist feminizme karşı patriyarka faktörüne ve kadının özerk örgütlülüğüne vurgu yapan sosyalist feminizm, o güne kadar Marksist görüş tarafından görmezden gelinen konuların tartışılmasına katkıda bulunmuştur. Kadınların üzerinde sınıf farkı olmaksızın bütün erkeklerin çıkarları olduğu ve yeri geldiğinde kadınlar üzerinde farklı sınıflara mensup erkeklerin birbirleriyle dayanışma ve işbirliği içinde hareket etmelerine vurgu yapılmıştır. Bu açıdan sosyalist feminizm, kadın erkek herkesin sermaye karşısında eşit ezildiği tezinin ötesinde patriyarka varlığının da hesaba katılması ve bu yönde bir kadın mücadelesinin ön görülmesi açısından ufuk açıcı olmuştur diyebiliriz.

2.2.5. Postmodern Feminizm

Postmodernizm genel olarak modernizm sonrası dönem olarak tanımlanır. 2. Dünya savaşı ve sonrasındaki süreçte Dünya’da meydana gelen siyasal ekonomik olayların modernist projeye olan inancı sarstığı ve postmodern bir döneme doğru gidildiği varsayılmaktadır. Postmodernizme kelime anlamı olarak bakacak olursak, postmodernizmin tam olarak ne olduğu neye karşı durduğu ve neyi savunduğu üzerine çeşitli yaklaşım ve görüşler mevcuttur. “Postmodernizm sanki dünyada başka hiçbir şey yokmuşçasına değişimin parçalanmış ve kaotik akıntıları içinde yüzer hayır daha da ötede çamur içinde debelenir” (Harvey, 2006: 60).

Postmodernizm düşüncesinin feminizm için anlamı ise yine tartışmalı bir konudur. Bu düşüncenin yapısal özelliklerinin feminizmle örtüşmediğini savunanlar kadar eleştirel ve parçalı yönlerinin feminizmi beslediği, ufkunu genişlettiğine dair düşünceler de mevcuttur. “Postmodernizm çoğulluğa, ötekiliğe, verdiği önemle yeni sorgulama alanları açarak feminizmin düşünce dünyasına katkıda bulunmuştur” (Berktaş, 2012: 151).

Postmodern feminizm, evrensel değer ve kabullerden çok parçalı, dağınık açıklamalar ve söylemleri, modernizmin aksine tek bir doğrudan tek bir gerçekten fazlasına ulaşmayı ya da ulaşmamayı, onları görünür kılıp, soruşturmayı hedefleyen bir düşüncedir. Postmodern feminizmin önde gelenlerinden Judith Butler ve Julia Kristeva bu soruşturmanın en önemli iki ismidir. Butler, siyaset, etik üzerine post yapısal çalışmalar yaparak cinsiyet, toplumsal cinsiyet üzerine kabul görmüş normleştirilmiş düşünceleri sorgulamıştır. Eğer cinsiyetin değişmezliğine itiraz edilirse belki de ‘cinsiyet’ denen bu inşanın da toplumsal cinsiyet denli kültürel bir inşa olduğu hatta belki de cinsiyetin aslında zaten başından beri toplumsal cinsiyet olduğu cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasında ayırım falan olmadığı ortaya çıkar (Butler, 2008: 52).

Butler, feministlerin yaptığı cinsiyetin doğal toplumsal cinsiyetin ise kurgu olduğu savına karşı çıktı. O cinsiyetin de toplumsal olarak kurgulanan bir inşa olduğunu belirtti. Bu doğrultuda cinsiyetin doğal olduğu düşüncesinin heteroseksüel normları güçlendiren bir şey olduğunu savundu. Ona göre cinsiyet bir inşadan ibarettir. Cinsiyet sabit ve değişmez değil daha çok akışkan ve değişime açık bir şeydir.

Cinsiyetin sabit ve değişmezliğine karşı çıkararak kesinlik kazanmış net cinsel kimliklerin varlığını kabul etmemiştir. Ona göre cinsiyeti belirlediği kabul edilen beden, çeşitli söylemler tarafından belirlenerek toplumsal cinsiyetli bir beden haline gelmektedir (Butler, 2008). Kuşkusuz cinsiyeti yaratılış özelliği olarak kabul etmek kadının toplumdaki olumsuz durumunu da kabullenmek anlamına gelmektedir. Çünkü yaratılış özelliği olarak tasvir edilen cinsiyet çoğu zaman tek tanrılı dinlerin ataerkil yorumlarıyla yoğrulmuş kadını erkeğe tabi kılan ve heteroseksüel bir yapıdadır.

Öte yandan bir şeyi yaratılıştan gelen ve doğal olarak kabul ettiğimizde toplumsal gelişim ve değişiminde önünü kapatmış oluruz. Çünkü yaratılış kaynaklık yorum ve referanslar bizi mevcut duruma karşı koşulsuz bir itaat ve kabullenişe zorlar. Bir şey yaratılış gereği olarak toplumda kabul görmüş ise toplumsal eşitsizlikler yaratsa bile ona karşı çıkmak, dönüştürmek imkânsızlaşır. Kadın ve erkek cinsiyetinin yaratılış özelliği olarak görülmesi bu açıdan toplumda özellikle kadının ve kendini bu iki cinse de ait hissetmeyen bireylerin aleyhine işleyen anlamlar barındırmaktadır.

Oysa yaratılış özelliği denilen cinsiyet; “bireyin taklit ve öykünme yoluyla kabullenip içselleştirdiği bir şeydir. Doğal dediğimiz kadın veya erkek kategorileri kültürel inşalardan başka bir şey değildir “(Butler, 2007: 25). Kuşkusuz bu öykünme stratejilerinin yaratılıp sürdürülmesinin arkasında iktidar, siyaset, heteroseksüel normlar yatmaktadır. Butler, bu çerçevede mevcut cinsiyetçi siyasal sistemi zora sokmak bozguna uğratmak için ona karşı söylem geliştirme gerekliliğini savunarak performatik siyaset biçimini önerir (Butler, 2007) Bu anlamda ‘Queer kuramı’ ön plana çıkar. “Queer kelimesi Türkçede garip, tuhaf, yamuk gibi anlamlara geliyor(...) argo da ise ibne demektir” (Yardımcı ve Güçlü, 2013: 17).

Sistemin dilini alıp sisteme karşı kullanma önerisi olarak. “Son dönemlerde sık sık ibne olarak nitelendirilen eşcinsellerin ‘Velev ki ibneyiz, Hepimiz İbneyiz!’ gibi sloganlarla sistemin ötekileştirici yaralayıcı dilin mevcut anlamı kaydırarak yeniden anlamlandırma ve bunu etkili sloganvari bir politik araç haline getirme eylemleri Butler’in önerdiği performatif siyasetin en iyi örneklerindedir” (Özkazanç, 2015: 88).

Postmodern feminizm bağlamında ele alınabilecek bir diğer önemli isim olan Julia Kristeva ise daha çok psikanalitik çözümlerinin dil üzerindeki etkilerinden yola çıkarak annelik kavramına yönelmiştir. “Kristeva’nın temel derdi Lacancı Phallus merkezli mantığı sorgulamaktır. Bu süreçte cinsel fark sorununun merkezi bir yer teşkil eder. Kristeva’nın özcü yaklaşımıyla mücadele ederken özgün bir annelik söylemi üreten bir feminist olarak değerlendirilmesi gerekmektedir” (Özkazanç, 2015: 60).

Kuşkusuz Kristeva, Psikanalitik kuramın phallus merkezli yorumlarının ele alınıp tartışılmasında önemli bir isim olmuştur. Sembolik dile karşı semiyotik dil önermesi bu açıdan üzerinde durulması gereken tartışmalı bir önerme olmuştur. Kristeva’nın annesel şey, dediği şey dışıl olana özgül anlamlar yükleyip onu değerli kılma, ön plana çıkarma önermelerine çoğu zaman cinsel farkı vurgulayan özcü yaklaşımlar denilerek karşı çıkmıştır. (Özkazanç, 2015: 60).

Butler, Kristeva’nın annelik tasvirine itiraz ederek:

Kristeva anne bedenini tanımlarken kültürden önce gelen bir dizi anlam taşıdığını öne sürüyor. Anne bedenini tanımlarken kullandığı doğalcı betimlemelerle anneliği fiilen şeyleştirerek kültürel inşasına ve değişkenliğine dair herhangi bir analizin önünü kapıyor. (153). Butler bu yaklaşımı özcü bularak kültürden önce gelen bir özün olduğu savına karşı çıkmaktadır. Annelik içgüdüğü gibi görünen şey de aslında doğalcı bir söz dağarcığıyla yorumlanan kültürel olarak inşa edilmiş bir arzu olabilir (Butler, 2008: 165).

Butler’in söylemsel ve kültürel olarak ele aldığı ve yıkılması gerektiğini savunduğu cinsiyet kavramını Kristeva, tözsel bir gerçekliği olan bir yapıda tasvir etmiştir. Bu bakımdan Butler, cinsel farkla mücadele edip belli sabit doğal bir cinsiyet özünün olmadığını savunurken Kristeva cinsel farkı ön plana çıkaran annesel bir tözün varlığını savunur. Butler, ise söylem ve kültürden önce gelen bir tözün varlığının kabulünün daha çok heteroseksüel normları beslediğini savunur (Özkazanç, 2015: 76).

Toplumsal cinsiyet rollerine dair feminist yaklaşımların irdelendiği bu bölümü özetleyecek olursak; Kadının toplum içindeki ikincil konumuna çözüm üretmek, toplumsal cinsiyet rollerinin eşitsizlik yaratan yapısına karşı farklı politik ideolojilere sahip feminist akımlar öneriler geliştirmişlerdir.

Bu çözüm önerileri her akımın kendi farklı politik düşünceleri doğrultusunda sunmakla birlikte hepsinin genel olarak üzerinde uzlaştıkları şey kadının ikincil konumunun değiştirilmesi ideali olmuştur. Fakat bu noktada Postmodern feminizm modern ideolojileri temsil eden liberal, Marksist, radikal ve sosyalist feminizm dışında yer alan ve bu akımların temel argümanları olan 'büyük anlatılar, ilerleme ideali' nosyonlarını reddeden bir yerde durduğunu söyleyebiliriz, Postmodern feminizm, daha çok kadın sorununu soruşturur çözümden çok eleştiriye ağırlık verir. Kurtuluşa erecek tek bir kadın imajından çok kadınlar söylemine ağırlık verir.

Bu açıdan tekil önermelerden çok çoğul ve karmaşık eleştiriler sunar. Kuşkusuz postmodern feminizmin savunduğu bu değerler kadın sorununu eleştiri sarmalı içinde çözümsüzlüğe itebilecek noktalara sahiptir. Ama postmodern feminizmin çoğulluk, yerellik, özgüllük, görecelik gibi argümanlarının kullanılması modern ideolojilerin tek tipçi ve indirgemeci yapılarını yıkmakta önemli olabilmektedir. Dolayısıyla postmodern feminizm kadın sorununa çözüm önerilerinde Batı merkezli standart kadın imajı üzerine gitmek yerine çok kültürlülük ve yerelliğin de önemli faktörler olarak varsayıldığı bir söylem geliştirmek açısından işlevsel olabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEDYADA KADIN TEMSİLLERİ

Çalışmamızın bu kısmında Şanlıurfa Basınında Kadın İmgesinin ele alınışını bütüncül bir şekilde kavrama açısından konuyla yakından ilişkili temel kavramlar açıklanmıştır. Öncelikle medyanın toplumsal işlevine eğilerek medyanın öne sürülen temel görevlerinin neler olduğunu bu görevleri ne denli yerine getirdiğine toplumsal cinsiyet perspektifiyle bakılmıştır. Daha sonra kadının medyada konumlandırılmasının önemli bir parçası olan dil ve söylem olgusunun birbirleriyle ilişkisini açıklamak ve medyadaki söylemin nasıl kurulduğunu, kadınların aleyhine işleyen bir yapıya nasıl dönüştürüldüğünü, medya söylemlerinin arkasındaki yapıların neler olduğu ele alınmıştır. Böylece medyanın temel işlevi, dil ve söylemi kullanma biçimi ve bunun kadınlar açısından toplumsal sonuçlarına dair bir inceleme sunulmuştur.

Çalışmamızın son kısmında ise, önce ulusal basında kadın temsillerinin bir kategorisini sunarak, medyanın görev ve sorumlulukları, kullandıkları söylemler ve bunların toplumsal algılanışı üzerine haber örnekleri sunularak çalışmamız somut haberler üzerinden tamamlanmıştır. Böylece Şanlıurfa basınındaki kadın imgesinin ulusal basınla kesişim ve farklılıklarını da karşılaştırma imkânına sahip olunmuştur. Son olarak ise toplumsal cinsiyet perspektifinden Şanlıurfa'ya bakmak çalışmamızla yöreye ilişkin Şanlıurfa yerel basınına da kapsayan genel bilgileri özetleyerek Şanlıurfa basınına yer aldığı yöredeki toplumsal koşullar hakkında bir özet sunulmuştur.

3.1. MEDYANIN TOPLUMSAL İŞLEVİNE YÖNELİK FARKLI KURAMSAL YAKLAŞIMLAR VE TARTIŞMALAR

19. yüzyılda doğan yazılı basın, teknolojinin gelişmesi sonucu televizyon, radyo, internet gibi araçların da katılımıyla görsel ve işitsel alanda da etkinleşerek çağdaş kullanımıyla medya adını almıştır.

Günümüzde toplum üzerinde önemli etkilere sahip olan medya, yalnızca haber ileten bir araçtan çok, “yeni kuşaklar için rol modeller üretmekte, yeni çiftlerin evlerini tasarlamakta, insanlara ne yiyecekleri ve ne giyinecekleri konusunda iletiler aktarmakta, birbirlerine nasıl davranacakları konusunda öneriler sunmaktadır” (Cereci, 2015:7). Dolayısıyla medya, tüketim biçimimizden toplumsal ilişkilerimize kadar hayatımızın her alanında aktif olarak yer almaktadır. Medyanın yarattığı yahut beslediği imgeler toplumsal algının şekillenmesinde önemli bir işlev görmektedir.

Yaşamımızın merkezinde konumlanan medyanın çağdaş demokratik sistemde kabul gören toplumsal işlevine baktığımız zaman ise medyaya önemli görev ve sorumluluklar yüklenmiş olduğunu görmekteyiz.

Medya, kapitalist siyasal sistemle birlikte demokrasinin vazgeçilmez önemli güçleri olarak sahneye çıkan yasama, yürütme ve yargı organlarına ek dördüncü güç işlevi görerek “Bu üç erkin geliştiricisi ve ‘halk için’ gözetleyicisi olarak liberal sistemde konumlanmıştır” (Erdoğan ve Alemdar, 1999: 33). Bu açıdan liberal Batılı sistemde medya demokrasinin geliştirilmesi ve sürdürülmesinde önemli bir yere sahiptir. “Liberal görüş çoğulcu liberal toplum değerlerini korumak üzere medyayı işlevsel olarak kullanır” (Türkoğlu, 2004: 96).

Dolayısıyla medya, liberal sistemde, kamuoyunu bilgilendiren, halk adına yönetimi denetleyen, ifade özgürlüğü ve çoğulculuğu simgeleyen bir işlevdedir. Liberal sistemde bu denli merkezi bir önem atfedilen iletişim sistemleri üzerine özellikle “1920’lilerden itibaren Avrupa ve Amerika’da basını ve ardından radyoyu ele alan çalışmalar yapılmıştır. Bu ilk çalışmalar tutucu liberal karakter taşıyan yaklaşımlardır. Ana akım olarak nitelenirler ve içinde birden fazla yaklaşım benimsemişlerdir” (Erdoğan ve Alemdar, 2002: 44).

Temelde baktığımız zaman bu tarihten günümüze kadar gelen medyanın toplumsal işlevlerine yönelik çalışmalar oldukça zengin içerikler sunmasına rağmen aslında iki ana kola ayrılmaktadırlar. Birinci kol yukarıda belirttiğimiz üzere ana akım yaklaşımları temsil ederken ikincisi eleştirel yaklaşım olarak varlık göstermektedir. Bu iki kol kendi içinde de çeşitlilik barındırmaktadır. İlk olarak ana akım medya araştırmalarına bakacak olursak;

Bu yöntem 1930'lu ve 40'lü yıllarda ticari amaçlı kitle iletişim araştırmalarına uygulanmıştır. Lazarsfeld, Lasswell, Lewin ve Holland'ın araştırmaları ana akım yaklaşımların temelini oluşturur. Kitle iletişimini siyasal, ekonomik, kùltürel koşullardan soyutlayarak ele alan bu akımda temel amaç, toplumsal kontrol, ikna ve davranış değişikliklerine yönelik verileri toplamaktır. Mikro düzeyde niceliksel ampirik yaklaşımını kullanan bu araştırmalar daha çok yayın reklam ve siyasi kuruluşlar tarafından desteklenmiştir. (Yaylagùl, 2006: 30)

Özel kuruluşlar tarafından bizzat desteklenen bu araştırmalarda Lippman ve Lasswell kitle iletişim araçlarının ve propagandanın kitlelerin tutum ve davranışlarını yönlendirmede güçlü bir etkiye sahip olduğunu vurguladılar. Genel olarak bu dönemki çalışmaların ortak noktası iletişim araçlarının gücüne vurgu yapması kitleleri ise bu araçların etkisine açık, edilgen tek yönlü tüketiciler olarak tasvir etmesiydi (Özçetin, 2018: 97). Bu noktada kitle iletişim araştırmaları, pasif ve edilgen oldukları varsayılan kitleleri yönlendirmek adına reklam, propaganda, iletişim stratejileri geliştirmek ve bu sayede seçmenlerin oy verme eyleminden tüketim, satın alma biçimlerine kadar etkili ve yönlendirici olmayı amaçlamaktaydılar. Fakat ilerleyen süreçlerde; medya araştırmalarına hâkim olan güçlü etki yaklaşımı yerine sınırlı etkiler kuramları ön plana çıkmıştır. Böylece o güne dek kitle iletişim araçlarının tek yönlü, güçlü ve etkisinin tartışmaz olduğu varsayılan yapısı sorgulanmaya başlandı. Dolayısıyla medya iletilerinin sınırlı etkilere sahip olduğu bu iletileri sınırlandıran faktörlerin olduğu vurgulanmaya başlanmıştır.

Bu sonuçlara göre, iletişimin ya da propagandanın etkili olup olmayacağı sadece mesaja ya da araca bağlı değil, mesajı alan kişinin mesajı, almadan önceki düşünceleriyle de ilgilidir. Aynı şekilde Lazarsfeld öncülüğünde yapılan çalışmalarda da "hipodermik iğne" "sihirli mermi" modellerinin sorgulanmasına yol açmış, mesajları alan bireylerin farklılık gösterdiği toplumsal gruba bağlı olmanın alınan mesajı etkilediği sonucu ön plana çıkmıştır (Özçetin, 2018: 104-107).

Bu doğrultuda Özçetin'e göre, 20. Yüzyılın başında kitle iletişim kuramlarına hâkim olan propaganda yaklaşımını karamsar, boğucu ve kişiyi çaresizlik duygusu ile baş başa bırakıyordu. Çünkü bu kuramlara göre bireyler güçlü iletişim araçlarının mesajlarına maruz kalan/ maruz bırakılan pasif kişilerdi. Lazarsfeld ve arkadaşlarının araştırma bulguları ise bu etkilerin daha az ve sınırlı olduğunu ortaya koydu (2018:109).

Ana akım medya araştırmalarına karşıt oluşturacak şekilde akademik literatürde kendine yer edinen Eleştirel Medya alışmaları da ana akım yaklaşımlarla benzer şekilde kendi içinde oldukça zengin çeşitliliğe sahip olmakla birlikte temelde yöntem olarak ana akım yaklaşımlardan ayrılmaktadırlar. Marksist geleneğe dayanan, kültür, medya, kitleler, ideoloji, iktidar ve daha birçok siyasal ekonomik ve sosyolojik alanda çalışmalar yapan oldukça geniş bir alana yayılan eleştirel yaklaşımlar içinde “ Frankfurt Okulu, Ekonomi Politik Yaklaşım, İngiliz Kültürel alışmaları, Yapısal Dilbilim İncelemeleri ve Avrupa kıta felsefesinde yer alan çeşitli yaklaşımlar sayılabilir” Yaylagül, 2006: 33).

Peki, gerçekten liberal görüşün savunduğu gibi medya, demokrasinin savunucusu, insanları bilgilendiren, yönetimi halk adına denetleyen bir işleve mi sahiptir? Yoksa eleştirel medya yaklaşımının ne sürdüğü üzere iktidar ve ayrıcalıklı sınıfın boyunduruğu altında varlık gösteren bir araç mıdır? Marks’ın düşüncesinden hareket edecek olursak, medya; belli bazı görüş ve düşüncelerin yaygınlaşmasını, bunun dışındakilerin de dışlanmasında rol oynar. Çünkü medya kurumlarının mülkiyeti ve kontrolü kapitalistlerin elindedir ve egemen sınıf kendi çıkarları doğrultusunda alt sınıfları yönlendirmek için medyayı kullanır (<http://arsivde.blogspot.com.tr>, 1.03.2018).

Ekonomi politik medya yaklaşımı içinde yer alan Marksist görüş medyanın ideolojik işlevini bu şekilde özetlemektedir. Nitekim günümüz ana akım medya sahipleri gazeteci olmaktan çok holding patronlarıdır. Bu patronların temel uğraş alanları, inşaat sektörü, ticaret, şirketler gibi alanlardır. Bu doğrultuda medya holdingleri devletle yakın temas içinde olmaktadır. Medya patronları, devletten aldıkları ihaleler, imar izinleri vb. anlaşmalar dolayısıyla bağlantı halindedir. Örneğin, lkemizde, IPS İletişim Vakfı/Bianet’in Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) Almanya kanadı Reporter Ohne Grenzen ile birlikte yürüttüğü “Türkiye’de Medya Sahipliği İzleme Projesi” (MOM) (<http://bianet.org/bianet/>, 1.03.2018).

Sonuçlarına göre en büyük 10 televizyon kanalı sahiplerinin iktidarla siyasi bağları var. Ayrıca En büyük 40 medya kuruluşunun sahibi olan şirketlerin hissedarlarının çoğu iş insanı. Medya alanında ne çıkan sekiz holding (Doğan, Doğuş, Demirören, Ciner, Albayrak, Kalyon, İhlas grupları ve Ethem Sancak'a ait şirketler) inşaat, enerji, maden, turizm, telekomünikasyon, bankacılık ve finans alanında da faaliyet gösteriyor. (<http://bianet.org/bianet/>, 1.03.2018).

Bunun neticesinde ana akım medya ve devletin birbirine bağımlı yapısı çoğu zaman ana akım medyanın temel sloganları olan demokrasi yanlılığı, tarafsızlık, doğruluk, kamuoyu çıkarları, gerçeklik, gibi söylemlerinin çerçevesinin de bu doğrultuda çizilmesine neden olmaktadır. Buna göre “Bir avuç güçlü kuruluş kendi gündemlerini halkın gündemi şeklinde kamuoyuna sunmakta ve bunda da başarılı olmaktadır” (Mutlu, 2007: 78). Benzer şekilde Chomsky, medya holdingleri ve devlet ilişkisinin çıkarlarına vurgu yaparak, medyayı, “Haberlerin ve çözümlerinin çatısını yerleşik ayrıcalıkları destekleyen bir çerçevede kurarak ve bu doğrultuda her türlü tartışmayı sınırlayarak birbirleriyle sıkı sıkıya kaynaşmış olan devletin ve şirketlerin çıkarlarına hizmet etmektedir” diye nitelendirmektedir. (Chomsky, 1993: 23). Bu doğrultuda genel olarak klasik Marksist görüşün medyanın işlevine yönelik yaklaşımına bakacak olursak, bu görüş, toplumsal yapılanmayı iki ana gruba ayırmıştır.

Marksist görüş; ekonomik üretim ilişkileri ve bunlar etrafında biçimlenen üretim ilişkilerini oluşturan maddi unsurlar grubuna alt yapı, din, hukuk, siyaset, sanat ve felsefe gibi düşünsel etkinliklerine de üst yapı adını vermiştir. Marksist görüş alt yapıya oldukça önem atfetmektedir. Buna göre bir toplumda üretim ilişkileri nasıl şekilleniyorsa bu ilişkilerde hangi güç ve sınıflar egemen durumdaysa üst yapıyı oluşturan özellikler de bu durumun yansımasıdır (<http://www.solpaylasim.com/> 12.05.2018). Böylece Marksist yaklaşımda medya, altyapının bağımlı bir değişkeni olarak kapitalist üretim ilişkilerinin sürdürülmesinde önemli bir araç olarak görülmektedir.

Marksist görüşün medya analizleri özellikle 1960’lı yıllardan sonra yeni kavramlar ve çalışmalarla zenginleşmiştir. Alt yapı ve onun yansıması olarak nitelendirilen üst yapı kavramlarına yeni Marksistlerce eleştirel yaklaşımlar getirilmiştir. Kitle iletişim araçları kültür ve ideoloji kavramlarına dikkat çeken bu yeni eleştirel Marksist yaklaşımlar “Frankfurt okulu, Gramsci, Althusser, İngiliz Kültürel İncelemeler geleneği ve Yapısalcı Dilbilim çözümlerini yapısal bir bakış açısıyla medya içeriklerinin yorumunu yaparlar. Kitle iletişim araçlarını statükoyu koruyan egemen düzenin sürmesinde etkili bir araç olarak değerlendirmektedirler” (Yaylagül,2006: 83).Özellikle Frankfurt okulunun medya çalışmaları kültür, ideoloji gibi kavramları ön plana çıkarmıştır.

Frankfurt Okulu üyelerinin gerek propaganda analizleri gerekse medyanın ekonomi politiği ideoloji ve kültür eleştirisi üzerine yaptıkları çalışmalar bakımından iletişim çalışmaları tarihinde önemli bir yere sahip oldukları söylenebilir (Kejanlıoğlu, 2005: 276). Okulun üyelerinin ortaya koyduğu eserler üzerinde, gerçekleşmeyen sosyalist devrim, Almanya’da yükselen faşizm ve SSCB’nin kendilerinde yarattığı hayal kırıklığının izlerini görmek mümkündür.

Adorno ve Hokheimer kırklı yılların ortasında kültür endüstrisi kavramını yaratırlar kültür varlıklarının endüstriyel üretimini, kültürün meta gibi toptan üretildiği hareket olarak incelerler. Kültürel ürünler, filmler, radyo, programları, magazinler üzerine çalışmalar yaparlar. Onlara göre kapitalist sistemde kültür de meta gibi üretilmektedir.(Armand, Mattelart, 2011: 61).

Buna göre; Frankfurt Okulu’nun kuramcıları, kitle medyasını “baskıcı ve yabancılaştırıcı” toplumun bir simgesi olarak eleştirirler. Böyle olunca da toplum eleştirileri sıklıkla bir kitle medyası eleştirisi biçimini alır, geleneksel bağların kopuşundan, sözde kültürün yaratımından, özellikle de “yönlendirme” ve “yabancılaştırmanın” farklı biçimlerinden kitle medyası sorumlu tutulur (Bourse ve Yücel, 2017:192). Dolayısıyla Frankfurt Okulu’nun ilk dönem çalışmaları medya konusunda karamsar tezler sunmaktadır.

Okulun ikinci dönem temsilcilerinden olan J. Habermas ise “İletişimsel eylem Kuramı” ile daha olumlu bir bakış açısı sunar. Habermas, sermayenin yabancılaştırıcı etkisini kırabilmek için dayanışma ve çarpıtılmamış iletişimin önemini ön plana çıkarmıştır. Buna göre, sermaye, dayanışmacı iletişimin rasyonalitesine egemen olur. Kapitalist kitle medyası kamusal alanı yok eder. Pasif izleyiciler yaratır. Bunun yerine aktif iletişimcilerin kişiler arasında ideolojik ve çarpık iletişimden kurtulan açık, doğru ve bilgilendirici bir iletişim kurabilirler (Yaylagül, 2006:111-112). Öte yandan eleştirel geleneğin içinde önemli bir yere sahip olan Althusser alt yapıya bağlı onun etkisiyle geliştiği varsayılan üst yapı kavramına yeni bir boyut kazandırmıştır. Buna göre, Marksizm’in keskin alt yapı üst yapı ayrımlarının aşılması gerekliliğine vurgu yapmıştır (2000: 26).

Böylece, Althusser, Marksist teorinin bir üst yapı olarak gördüğü ideoloji kavramının işlevini ön plana çıkarmıştır. Althusser'e göre, "ideoloji, klasik/ortodoks/ekonomist anlayışta olduğu gibi, ekonomik pratiğin bir uzantısı değil, bir gölge fenomeni değil, son kertede ekonomik pratikle belirlenmekle birlikte, kendi özerk belirleyici etkisi olan, maddî bir pratiktir"(2000: 9). Althusser'in önermelerine göre, ideoloji insanları öznel haline getirir ideoloji, kendimizi yanlış bir şekilde özerk, kendi kendini belirleyen failer olarak görmemizi sağlar (Stevenson, 2015:244).

Althusser, üst yapıların işlevselliğini devletin ideolojik aygıtları kavramıyla somutlaştırmıştır. Buna göre devletin ideolojik aygıtları, Marksist teoride kamusal alanda zora dayalı bir güç kullanarak varlığını sürdüren: hükümet, yönetim, polis, ordu, mahkemeler, hapisaneler vb. adı verilen devletin baskı aygıtlarından farklıdır. Devletin baskı aygıtları kamusal alanda ve zora dayalı bir güçle işlerken devletin ideolojik aygıtları özel alanda karmaşık şekilde ve ideolojiyi kullanarak işlerler. Althusser, devletin ideolojik aygıtları olarak; aile, din, medya, partiler, sendikalar vb kurumları göstermiştir (2000: 33-34). Althusser, o güne kadar dar bir çerçevede ele alınan, görülmeyen ideoloji kavramını yeniden ele alarak maddi pratiği olan bir boyuta taşımıştır. Çünkü

Marksist gelenekte ideoloji, salt belli bir sınıfa ait fikirler kümesi olarak nitelendirilir ve dolayısıyla hegemonik değişimler sadece burjuvazi-işçi arasındaki çatışma üzerinden değerlendirilir. Ancak ideolojinin salt sınıfsal çerçevede değerlendirilmesi, kavramının anlamını oldukça daraltır. Çünkü ideolojiler, sadece sınıfsal değil, aynı zamanda cinsiyet, ırk ve etnisite temelli de olabilir (Aksoy ve Can, 2016: 72).

Bundan ötürü, medyanın kullandığı dil, yaptığı haberler her zaman ekonomik yapının bir yansıması olmayabilir. Cinsiyet, ırk ve etnisite gibi faktörler de etkili olabilmektedir. O halde haberin her zaman maddi altyapısı yoktur. Toplumsal gerçeklikle, maddi gerçeklerle haber arasında her zaman bire bir ilişki aramak yanıltıcı olmakta, böyle yaklaşımlar eksik kalmaktadır. Dolayısıyla haber yalnız ve tek başına toplumsal altyapının bir yansıması değildir. İdeolojik koşullandırmalara da uygun olarak ortaya çıkan ortak bir söylem ya da tutuma davettir. (Kazancı, 84).

Örneğin haberlerde ataerkil ideoloji doğrultusunda sunulan kadın temsillerinin kökeninde sadece kapitalizm yoktur. Sosyalist bir düzende de ataerkil ideoloji varlığını sürdürebilmektedir. Bu açıdan medyanın haber ve içerikleri çoğu zaman maddi alt yapıdan bağımsız ideolojik faktörlerle de şekillenebilmektedir. Bundan yola çıkarak medyayı ideolojik süreçler, içinde bulunduğu toplumsal koşullar neticesinde değerlendirmek daha doğru olacaktır.

Medya analizlerine hegemonya kavramıyla katkı sağlayan, Antonio Gramsci (2007) ye göre ise hegemonya, burjuvazinin bütün toplum üzerindeki kültürel kontrolünü ifade eder. Buna göre klasikleşmiş parlamenter sistemde devlet baskı ve rıza arasında bir denge kurmuştur. Devlet zor, şiddet ve baskının ağır basmadığı hissi uyandıracak şekilde sivil toplum ve siyasi toplum yapılarından oluşur. Siyasi toplum kamuoyu düzeni ve güvenlikten sorumlu iken sivil toplum bir hegemonya alanıdır. Eğitim, medya, şirketler, sendikalar, siyasi partiler zora dayanmayan halkın bilincini kontrol eden hegemonik güçlerdir. Bu güçler aracılığıyla toplumsal rıza inşa edilmekte, kitlelerin bilinci esir alınmaktadır. (Gramsci, 2007: 322).

Toplumda hegemonya inşasında aydınların işlevini vurgulayan Gramsci'ye göre aydınlar organik ve geleneksel aydınlar olarak iki gruba ayrılır. Organik aydınlar, daha çok rızanın imalatında önemli bir işlev görürler. "Organik aydınlar, dil aracılığıyla egemen söylemi inşa ederek, topluma egemen sınıfın görüş ve değerlerini benimsetirler. Dolayısıyla medya metinlerinde, bu değer ve görüşler işlenerek inşa edilir ve yeniden üretilir"(Mora, 2014). Dolayısıyla, hegemonya şiddet ya da zora başvurulmadan rıza üretimine giden yola karşılık gelmektedir

Bu noktada medyanın toplumsal işlevlerine değinen kitleleri ön plana çıkaran özellikle Altusser ve Gramsci'den etkilenen kültürel çalışmalar geleneğine de değinmemiz yerinde olacaktır. "Toplumbilim sahnesinde uzun süre egemen olan yapısal görevsel kuramlara bir tepki olarak giderek başka çözümleme birimlerine kişiye, gruba, gündelik yaşam deneyimi içinde kişilerarası ilişkilere yer veren tutumlar ortaya çıktı" (Armand, Mattelart, 2011: 104). Medyaya yönelik kültürel çalışmalar izleyicileri direkt etkileyen herkeste aynı etkiyi yaratan aktif ve tek boyutlu medya iletileri tanımlı yerine izleyici okuyucunun yorumlama alımlama eylemselliğini ön plana çıkarmıştır.

Buna göre; kültürel çalışmalar bakışın ve incelemenin merkezden çevreye kaymasına, meşru hegemonik söylemin sınıflar, toplumsal cinsiyet ve ırklar gibi alanlara yönelmesine olanak tanır. Marx'ın yeniden okunması yoluyla ekonomik bir egemenlik kadar etkili ve belirleyici bir başka egemenlik biçimi bulunduğunu bize öğretir. Kültürel çalışmalar alttakilerin deneyimlerine değer verir. Alt kültürlerin gençlerin, işçilerin, toplumsal cinsiyetlerin kültürlerinin ve özellikle de etnik alt kültürlerin onlara egemenlik altında bir konum veren egemen ideolojiye karşı bir tür “ simgesel direniş” gösterdikleridir (Bourse ve Yücel, 2017: 128-238).

Kültürel medya çalışmalarının önde gelen isimlerinden Stuart Hall e göre medya mesajlarının üretilmesinde ve anlamlandırılmasında izleyici de aktiftir. İzleyici okuyucu aldıkları mesajları anlamlandırma yorumlama ve değerlendirme gücüne sahiptir. Bu anlamlandırma tek boyutlu değil çoklu ve özerk bir yapıdadır. Bu noktada alımlama analizine gidilerek izleyici okuyucunun mesajları yorumlama reddetme eylemlerine yoğunlaşmışlardır. Kültürel incelemeler geleneği içerisinde izleyicilere yönelik alımlama çalışmalarının bazı temel özellikleri şöyledir; .Medya metinleri izleyicilerin alımlamaları yoluyla anlamlandırılır. Medya metinlerinin önerdiği anlamlar hiçbir zaman kurulu ve öngörülebilir değildir (...) (Yaylagül, 2006: 117-119). Kültürel çalışmalar geleneği önceden kurulu ve öngörülebilir olduğu varsayılan medya iletilerinin okuyucu izleyici üzerinde farklı etkiler yarattığı kültürün medya mesajlarını anlama ve yorumlamada önemli bir etken olduğunun vurgulanması açısından oldukça önemlidir.

Stuart Hall “kodlama” ve “kod açılma” adlı öncü metinde iletilerin genellikle egemen düzene göre kodlanmasına karşın her zaman bu düzene göre alımlanmadığını vurgular (Bourse ve Yücel, 2017: 217). Bu doğrultuda şunu diyebiliriz ki medya iletileri her zaman ön görülebilir ve herkes üzerinde aynı etkiyi yaratmaktan çok herkeste farklı kabul ve direnç özellikleri göstermektedir. İngiliz Kültürel Çalışmaları çevresinde yer alan Stuart Hall, Frankfurt Okulu'nun görüşlerini eleştirerek kültür endüstrisinin ve popüler kültürün özgürleştirme aracı olabileceğine vurgu yapmışlardır. Özellikle televizyon izleyicilerinin mesajları nasıl okudukları üzerine çalışmalar yapılmıştır. Buna göre bireylerin kendilerine sunulan ya da dayatılan kültür ve söylemlere karşı edilgen bir yapıda değil bu mesajlara karşı belli bir direnç gösterdikleri vurgulanmıştır (Devran, 2010: 24). Böylece, eleştirel medya çalışmalarında

İdeoloji kavramı zamanla yerini ideolojinin gündelik hayatta ve dilsel pratikler yoluyla çözümlenmesini olanak tanıyan söylem kavramına bırakmış, kuramsal çalışmaların odağına da ideolojik öznelerin oluşum süreçlerinin çözümlenmesi yerleşmiştir. Bu dönemden sonra, dil bir iletişim aracı olmaktan ziyade, toplumsal yaşamın biçimlendiricisi olarak ele alınmaya, konuşma ise edimsel bir pratik olarak dilin olanakları esnekliğinde tanımlanmaya başlamıştır (Karaduman, 2017:35).

Böylece, toplumda dilin nasıl kullanıldığı, dile yüklenen anlamlar ve bu anlamların toplumsal gerçekliği inşadaki yeri gibi birçok konu ele alınmaya başlanmıştır. Dolayısıyla haberlerin temelini oluşturan medyanın dili ve söylemi kurgulayış biçimi de bu konular çerçevesinde tartışılmıştır. Medyanın önemli bir etkileme aracı olan söylem üzerinde durmamız bu açıdan önemlidir. Çünkü kitle iletişim araçlarının temelini dil ve onu anlamlandırma biçimi olan söylem olgusu oluşturmaktadır. “Medya çalışmaları açısından söylem kavramı, ideoloji ile birlikte ele alındığında, medya metinlerinin (ve tabii ki haberlerin) toplumsal iktidarın kurulmasındaki rolünü sergilemekte çıkış noktaları sağlamaktadır”(Dursun,2001: 46).

Bu açıdan medya içeriklerinin işlevlerini incelediğimizde bu iki olgudan ayrı bir değerlendirme eksik kalmaktadır. Günümüzde, medya araçlarının dili kullanarak ürettiği içeriklerin en önemli belirleyicilerinden birini de iktidar kavramı oluşturmaktadır. Medya, iktidar, güç ilişkileri gibi kavramlar birbirini karşılıklı besleyen etkileyen ve sürdüren bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece, “Haber metinlerinde kullanılan dil ve söylem toplumsal gerçekliğe ilişkin yeni bir gerçekliğin inşasına yol açmakta haberi oluştururken medya toplumsal gerçekliği yeniden kurmaktadır”(Devran, 2010:168). Burada haber metnindeki dil, söylem ideoloji ve iktidar ilişkisinin önemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü görülmektedir ki, “haberlere konu olan olaylar dille şekillenmekte ve yeniden vücut bulmaktadır. Yeni söylemlerle bize ulaşan o şey ise belli bir düşüncenin, ideolojinin, güç ve çıkar ilişkisinin haber üzerinden ifadesidir”(Devran, 2010:122).

Eleştirel medya yaklaşımında “ideolojinin dil, özne, anlam ve söylemle ilişkili maddi bir pratik olarak kavramlaştırılması, somut çözümlerinin uygulanmasına elveren bir kuramsal zemin hazırlamaktadır” (Dursun, 2001: 58). Eleştirel çalışmaların önemli bir kısmını oluşturan bu kuramsal zemine göz atmak çalışmamızın daha anlaşılır olması bakımından önemlidir.

3.1.1. Medya, Dil, Söylem ideoloji ve İktidar İlişkisi

Yaşadığımız çağ, yazılı ve sözlü iletişimin en başat konumda olduğu bir döneme karşılık gelmektedir. Dolayısıyla “İçinde yaşadığımız dünya bir dil dünyasıdır” (Akerson, 2000: 16). İnsanlarla iletişimden dünyayı anlama yorumlamaya kadar dil olgusu baş aktördür. Öte yandan dili yalnızca insanlar arasındaki iletişimi sağlama göreviyle sınırlandırmamak gerekir. “Dil bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sırlarını bugün de çözemediğimiz büyü bir varlıktır”(Aksan, 1979: 11). Bu büyü varlık yaşam hakkındaki duygu ve düşüncelerimizi ifade etmemizde temel etken olarak, “ İnsan oluş serüvenimizin başlangıç noktasıdır. Diğer insan başarılarından farklı olarak, dil, hem ürünü hem üreticisi olduğumuz tek alandır; dilin ürünü olan insan, dilin yaşatıcısı, taşıyıcısı ve geliştiricisi durumundadır” (Karaağaç, 2012: 48). Belirtildiği üzere insan yalnızca dilin yaratıcısı değil aynı zamanda dilin biçimlendirilmesine maruz kalan bir yapıya sahiptir.

Bu biçimlendirmeyi hayatımızın siyasal, kültürel, sosyal alanlarında görmek mümkündür. “Gee (1999)’e göre dilin ardında, ondan ayrılamaz bir biçimde duran siyasal bir söylem mevcuttur. Bu açıdan bakıldığında dili siyasal, ideolojik ifadelerden ayrı tutmak ve onsuz düşünmek hemen hemen hiç olası değildir” (Çelik ve Ekşi, 2008: 102). Dolayısıyla dil, ideoloji ve söylem birbiriyle ilişkili ve yaşamımız üzerinde şekillendirici bir yapıdadır. Söylem olgusunu açacak olursak aslında “söylem, en basit ifadeyle anlamın dil içinde hareket etmesiyle ortaya çıkan şey olarak tanımlanabilir” (Sancar, 2014:106). Dil aracılığıyla anlamların inşa edilmesi olarak görülen söylem “ne söylediğimiz ve nasıl söylediğimiz yanında ne söyleyemediğimizi de belirleyen kurumsallaşmış bir söyleyiş biçimidir” (Ataman, 2010: 137).

Foucault, a göre, söylem ve iktidar birbiriyle bağlantılıdır. “söylem herhangi bir toplumda iktidardır. Çünkü söylemi belirleyen kurallar neyin rasyonel, sağlıklı ya da doğru olduğu konusundaki normları zorla uygularlar ve bu kuralların dışından konuşmaya kalkmak marjinalleşmeye ve dışlanma riskine atılmak demektir”(Akt, Best ve Keller, 2011: 80). Kuşkusuz bu söylemler ne kadar çok kitlelere ulaşırsa o denli etkili olmaktadır.

Bu noktada ana akım medya devreye girmektedir. Medya bu söylemlerin bize ulaşmasını üzerimizde etki yaratmasını sağlayan en önemli güçtür. “Medyanın mesaj aktarımında yalnız bir araç konumunda olması imkânsız görünmektedir. Dili stratejik bir biçimde kullanan medya, ideolojilerin yeniden şekillenmesinde en önemli rol oynayan etkenlerin başında gelmektedir”(Gönenç ve Bozkurt, 2017:120). Bu açıdan söylem, ideoloji ve haber birbirinden ayrılmaz bir bütündür. İktidar güçleri benimsetmek istedikleri söylemleri medya araçları sayesinde kitlelere empoze etmektedir. Bu doğrultuda, haber “var olan egemen söylemlerin bir ürünüdür. Bizlik tanımı üzerinden söylem ve ideoloji ikilisini de yanına katarak olumsuz alaycı ifadeler, küfür, hakaret, aşağılama kullanarak ötekileştirdiği grupları kamu güvenliğini tehdit edici “potansiyel risk ve tehdit saçan öcüler” gibi sunarak toplumdaki “ötekine” karşı ön yargıları ve nefret suçlarını kışkırtır”(İnceoğlu ve Çoban, 2014: 66). Dolayısıyla ana akım medyadaki söylemler iktidar ve ideolojiyle iç içe geçmiştir. Ana akım medya haber söylemlerine bakarak hâkim ideolojinin tutum ve davranışlarının yansımalarını görmemiz mümkündür. Bu doğrultuda,

Eleştirel söylem analisti Van Dijk, haberi “kamusal söylem” olarak ele almıştır. Haberi söylem olarak ele almak ve çözümlmek, haberi hazırlandığı süreçlerden ve toplumsal yapı içinde oluşan güç/iktidar ilişkilerinden koparmadan incelemek demektir. Bu inceleme haber metinlerinde kullanılan sözcük ve tümcelerin tonlama vurgusu, sayfa düzeni, genişliği ve yazı karakteri, gibi yapıların yaratabileceği etki ile istenilen anlamların nasıl daha çarpıcı hale getirildiğini gösterir. (Gönenç ve Bozkurt, 2017: 50-57). Dijk, bu görüşlerine dayanak olarak haber metinleri ve hâkim ideoloji arasındaki bağlantıya işaret eden çalışmalar yapmıştır. Dijk, farklı grupların medya temsillerine yoğunlaşarak bu grupların nasıl bir söylemle ele alındığına bakmış, bu temsillerin iktidarın tutumuyla ne derece örtüştüğünü incelemiştir.

Bu çalışmalar sonucunda toplumdaki dezavantajlı gruplar olan göçmenler, azınlıklar ve üçüncü ülke insanların ana akım medyada çok az gösterildiği bu grupların daha çok sorunlu, yetersiz, geri, yardıma muhtaç Batının değerli kaynaklarını tehdit eden insanlar olarak sunulduklarına dair sonuçlar elde etmiştir(Dursun, 2004,75).

Eleştirel söylem analistlerine göre haberler sanıldığı gibi kamuoyunu bilgilendiren tarafsız metinler değildir. “haber kaynaklarıyla kurulan ilişkiler, haberin üslubu, haberin sunumu, yapılan alıntılar, atılan başlıklar haberdeki anlamı ve ideolojiyi oluşturur”(İnceoğlu ve Çoban, 2014: 65). Bundan dolayı eleştirel söylem çözümlemesi, medyada söylemi elinde bulunduran, üreten ve kontrol eden kişiler, siyasal partiler, gruplar üzerinde yoğunlaşarak bunların dili nasıl kullandıkları, anlamlandırdıkları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Bu sayede haberin dilini çözmeye haber metinlerinden başlayarak medyada dil ve söylemin kurgulanışının arka planındaki güç, iktidar ve ideoloji faktörlerine dikkat çekmişlerdir. Böylece şunu görüyoruz ki medya aracılığıyla hâkim söylemler dolaşıma sokulmakta belli gruplar üzerinde anlamlar üretilmekte bu gruplara karşı tutum ve davranışlar inşa edilmektedir. Söylemi kontrol eden güçler bu söylemler üzerinden sağlanan zihinsel denetim sayesinde toplumun ne düşüneceği nasıl tepki vereceği olaylar karşısında nasıl davranması gerektiği üzerinde etkili olmaktadır.

Bu noktada Foucault’un iktidar ve söylem arasındaki ilişkiye dair sorduğu şu sorular önemlidir; “Kim konuşuyor, Bütün konuşan bireylerin içinde dilin bu çeşidini elinde tutmaya hakkı olan kim? Dilin sahibi kim? Kim Özgünlüğü ve saygınlığını dilden alıyor?”(Foucault, 2014: 66). Foucault’ a göre modern iktidar, belli organlardan oluşan baskı ve şiddet içeren bir yapıdan çok insanlara belli öznellik biçimleri dayatan disipline edici bir tarzda işlemektedir(Foucault, 2000: 14).

Bu iktidar biçimini “ Dünya, yöneticileri psikologlar ve halkı da hasta olan bir tımarhanedir” sloganıyla özetlemektedir (Foucault, 2000:106). Buna göre, Foucault, modern iktidarın işleyişini hapisane, akıl hastaneler, okul vb kurumlar üzerinden ele alarak iktidarın bu kurumlar üzerinden elde ettiği kapatma ve gözetleme gücüne yoğunlaşmıştır. Böylece, bu kurumlar sayesinde kişilerin, gözetlenmesi, denetlenmesi ve kayıt altına alınması ve kapatılmasının yarattığı güç ilişkilerine dikkat çekmiştir.

İktidarın kendi hakikatine uygun özneler yarattığını söyleyen Foucault, hakikat kavramını sorgulamanın geleneksel normatif kavramsallaştırma, anlamlandırma ve sınıflandırmaların doğruluğunu sorgulamak olduğunu belirtmektedir. Foucault, hakikat kavramını sorgulayarak hakikati söylediğini iddia eden söylemlerin ve o söylemlerin eklenip hakkında konuştuğu şeylere yüklediği kavramların hangi kurallara göre ve hangi toplumsal tarihsel ihtiyaçlara cevap vermek üzere gerçekleştirildiğinin tarihini yapmak olduğunu söylemektedir. (Foucault,2003: 19).

Ona göre hakikat sözcelerin üretimi düzenlenmesi dağılımı dolaşımı ve işleyişi için düzenlenmiş bir prosedürler bütünü olarak anlaşılmaktadır. Entelektüellerin görevi, hakikati söylemek değil yeni bir hakikat siyaseti oluşturmanın mümkün olup olmadığını bilmektedir. Hakikati oluşturan siyasi, ekonomik ve kurumsal rejim değiştirilmeden öznelere hakikati bildirmenin bir anlamı olmayacaktır(Foucault, 2000: 84).

Yani Foucault'a göre İktidar, hakikati kurar bu hakikat söylemler aracılığıyla özneleri inşa eder. İktidar, dil ve hakikat ilişkisinde iktidarı hakikatin kurucusu ve dil vasıtasıyla inşa edilen öznenin yaratıcısı konumundadır. Kısacası, Foucault' un iktidar ve söylem analizinde asıl amacı “özneye dayatılan hakikatin, çizilen sınır çizgisinin, özne tarafından farkında olunarak, aşılması, sorgulanması ve açığa çıkarılması gereken referans noktası olarak algılanmasını sağlamaktır”(Çelebi, 519:2013).

Benzer şekilde söylem ve iktidar ilişkisine dikkat çeken Çınar'a göre, söylem; “hegemonyayı kuran, meşrulaştıran, o hegemonyaya yönelik toplumsal rızayı üreten, “doğru”yu ve “yanlış”ı, “iyi”yi ve “kötü”yü toplumsal kavramlar olarak belirleyen ve bu kavramları ideolojik birer nosyon olarak toplumsal normlar biçiminde yerleştiren bir şemsiyedir”(Çınar,2013:138) .Dil, söylem ve iktidar ilişkisini medya içerikleri bağlamında ele aldığımızda yapılmış olan araştırmalar önemli ipuçları sunmaktadır. Çalışmaların gösterdiği gibi egemen söylemin alanı olan, özellikle anaakım medyada yer alan içerikler; filmler, televizyon dizileri, eğlence programları, tartışma programları, animasyonlar, radyo konuşmaları, haberler, köşe yazıları, ilüstrasyonlar vb, bu söylemin taşıdığı ayrımcı mesajları açık ya da kapalı biçimde içermekte, egemen söylemin yaygın söylem haline gelmesinde önemli bir rol üstlenmektedir”(Çınar,2013:140).

Toplumsal cinsiyet perspektifinden ana akım medyada, ataerkil egemen söylemin üretilmesi, yaygınlaştırılması açısından bakacak olursak genel olarak konuşanın siyasal ve ekonomik güçleri, elinde bulunduran ve genelde erkeklerden oluşan bir grup olduğunu görmekteyiz. Medya içeriklerinin hem üretilmesinde hem sürdürülmesinde söz sahibi olan genelde erkekler olmaktadır. Herkes her şeyi konuşmamakta konuşma hakkını sahip belli kişiler bulunmaktadır. Örneğin ülke gündemine ilişkin önemli konuların konuşulduğu açık oturumlar, siyaset tartışmalarında fikirlerine başvuru genellikle erkek siyasetçi, ekonomist, akademisyen ve gazeteciler olmaktadır.

Söylem seçkinleri olarak yer edinen bu erkekler böylece “dil üzerindeki kontrolleri sayesinde sadece kadınların değil, içinde yaşadığımız somut dünyanın görünen bütün yönleri üzerinde hâkimiyet kurmuşlardır”(Hekman, 2016: 59). Dolayısıyla, konuşan olmak, söylem üretmek ve onu yaymak aynı zamanda hükmetmek kural koymak gibi çok boyutlu güç ilişkileri içeren siyasal ve ekonomik getirileri olan bir iktidar alanını da oluşturmaktadır. Sürekli olarak tekrarlanmakta olan bu söylemler bir süre sonra “iyi”, “kötü”, “doğru” ve “yanlışın” ne olduğunu ve bu ölçütleri iktidar güçlerinin lehine sabitlenerek kitlelerde belli grup normlarının meşru sayılması bazı grupların ise nefret söylemi, nefret suçları, cinsiyetçiliğe maruz kalarak ötekileştirilmesi gibi sonuçlar doğurmaktadır. Toplumda bu dezavantajlı grubun büyük bir kesimini oluşturan kadınlar gerçeğinden bakacak olursak eğer kadın olmanın çoğu zaman nefret söylemine maruz kalmayı da beraberinde getirdiğini görmekteyiz.

3.1.2. Medya ve Nefret Söylemi

Nefret kelime anlamı olarak, “bir kimsenin kötülüğünü, mutsuzluğunu istemeye yönelik duygu, tikslenme, tiksinti içeren duygulara karşılık gelmektedir”(<http://www.tdk.gov.tr/>, 10.04.2018). Olumsuz bir anlam içeren bu sözcük, tek tipçi, anti demokratik devlet yönetimlerinde politik anlamlar içermektedir. Yani, günlük, yaşam içinde çoğu zaman kullandığımız ya da sıkça duymuş olduğumuz bir şeyden ve ya kişiden nefret etme sözü siyasal bir içeriğe bürünerek, çoğu zaman ırkçılık, milliyetçilik, cinsiyetçilikle kendini açığa vurabilmektedir.

Bu kısımda ele alacağımız nefret söylemi ve nefret suçları kavramları cinsiyete yönelik saldırı ve ötekileştirmeler içeren söylem ve suçları içermektedir. Ataerkil ideolojinin baskın olduğu toplumlarda kadınlara karşı bir nefret söylemi ve nefret suçu oluşabilmektedir. Cinsiyet temelli oluşan bu söylemler ana akım medya başta olmak üzere toplumda kadına karşı erkek üstünlüğünü vurgulayan, kadını aşağılayan, fiziki, ekonomik ya da psikolojik şiddete evrilebilmektedir. Dolayısıyla, bu sürecin önemli bir halkası olan medyanın dili kullanma biçimi ve meydana gelen sonuçlar bizi bu kavramlar üzerinde düşünmeye yöneltmektedir. “Cortese, nefret kavramının 1980’lere kadar bir objeye karşı duyulan hoşlanmama ve düşmanlık hissi olarak tanımlanırken 1980’lerin ortalarında herhangi bir bireyin, toplumun diğer bireylerine karşı ırk, cinsiyet, inanç vb. özelliklerinden dolayı beslediği negatif duygular ve düşmanlık olarak sosyal anlamda da tanımlanmaya başladığını söyler” (Kınık, 2013: 2).

Bu sosyal anlam çoğunlukla şu şekilde vücut bulmaktadır; tekçi devletin egemen söyleminin dayandığı “ toplum ahlakı, milletimiz, bayrağımız, dinimiz, örf adetlerimiz, millilik” gibi söylemler bir süre sonra kendini temel ahlak ve yaşayış biçimi normlarının ölçütü olarak dayatmaya başlamaktadır. Bu ölçütlerin dışında kalanlara ise ön yargı ile yaklaşmakta öteki olarak görülmektedirler. Bu doğrultuda, şunu söyleyebiliriz, “Nefret söyleminin özünde, önyargılar, ırkçılık, yabancı korkusu/düşmanlığı, tarafgirlik, ayrımcılık, cinsiyetçilik ve homofobi yatar. Kültürel kimlikler ve grup özellikleri gibi unsurlar nefret söyleminin kullanılmasını etkiler, ancak özellikle de, yükselen milliyetçilik ve farklı olana tahammülsüzlük gibi koşullarda, nefret dili yükselir ve etkisini artırır”(Göktepe, 2016:176).

Dolayısıyla, ötekiyle karşı duyulan öfke, ön yargılar, farklılıklara karşı tahammülsüzlük, medyanın da etkisiyle siyasal, ideolojik anlamlar barındıran bir nefret söylemine dönüşebilmektedir. Böylece, toplumda dezavantajlı konumda bulunan grup ya da kişiler nefret söyleminin öznesi konumuna gelmektedirler. “Özellikle 1960’lı yıllardan itibaren bu konu üzerinde tartışmalar yoğunlaşmıştır. Amerika ve Avrupa’da nefret söylemine karşı hukuksal düzenlemelere gidilmiştir”. (Alğan ve Şensever, 2010: 9). Bu ülkeler, baskın olan çoğunluğun ötekine karşı tutum ve davranışları üzerine çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Söz konusu ülkeler, nefret söylemini sosyal bir sorun olarak ele alıp kabul etmişlerdir. Bu doğrultuda uluslararası hukuki tanımlamalar yapmışlardır.

Nefret söyleminin uluslararası düzlemde tanımına bakacak olursak, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nce 1997 yılında kabul edilen bir tavsiye kararında nefret söylemi şöyle tanımlanır:

“İrkçi nefret, yabancı düşmanlığı, anti-Semitizm ve hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden, savunan ya da haklı gösteren, hoşgörüsüzlük ifade eden saldırgan milliyetçilik de dâhil olmak üzere, her türlü ifade biçimidir”(İnceoğlu ve Çoban, 2014: 66). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere nefret söylemleri “belli bir takım gruplara karşı abartma, çarpıtma ve küçük düşürme taktikleriyle düşmanlık yaratır ve bu düşmanlığı pekiştirir” (Ataman, 2010: 139).

Bir söylemin nefret söylemi olarak sayılabilmesi için belli ayrımlar yapılmıştır. Bu ayrımlardan birincisi; “kışkırtıcı nefret söyleminin ırk temellinde olması, bir diğeri; din ve inanç temelli olmasıdır ki inanan-inanmayan ayrımı da buna dâhildir, üçüncüsü; aşırı ulusalcılık ve etnik merkezilik temelinde kışkırtma ve nefret, dördüncüsü de; kişilerin cinsel yönelimleri nedeni ile mensup oldukları grup temelinde kışkırtıcı ve nefret içerikli ifadelere maruz kalmasıdır”(Weber, 2009 :5).

Nefret söyleminin tanım, kapsam ve sınırlılıkları üzerine tam olarak bir uzlaşmaya varılmamış olursa da emin olduğumuz şey şüphesiz nefret söyleminin vücut bulduğu en büyük mecraı ana akım medyanın oluşturduğudur. Hrant Dink Vakfının Medyada Nefret Söylemi araştırmasına göre, “2017 yılı Eylül-Ekim-Kasım-Aralık aylarını kapsayan dört aylık dönemde ulusal, etnik ve dini grupları hedef alan 1.580 köşe yazısı ve haber, bu yazılardaysa toplam 1.982 nefret söylemi tespit edildi” (<https://hrantdink.org/>, 15.04.2018).

Medyadaki bu nefret söylemleri içinde çoğu zaman şiddeti barındırmaktadır. Bu da nefret söyleminin sadece sözle sınırlı kalmadığı zaman zaman fiziki saldırılara da neden olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla nefret söylemleri ve nefret suçları birbirini besleyen etkileyen bir niteliğe sahiptir. Sonuç olarak bakacak olursak nefret söylemi ve nefret suçları kavramları birbirleriyle bağlantılıdır.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), nefret suçunu şöyle tanımlamaktadır:

Mağdurun, mülkün ya da işlenen bir suçun hedefinin, gerçek veya hissedilen ırk, ulusal ya da etnik köken, dil, renk, din, cinsiyet, yaş, zihinsel ya da fiziksel engellilik, cinsel yönelim veya diğer benzer faktörlere dayalı olarak benzer özellikler taşıyan bir grupla gerçek ya da öyle algılanan bağı, bağlılığı, aidiyeti, desteği ya da üyeliği nedeniyle seçildiği, kişilere veya mala karşı suçları da kapsayacak şekilde işlenen her türlü suçtur.(Alağan ve Şensever, 2010: 6).

Nefret suçlarının en önemli ayırıcı özelliği failer mağdurlardan kişisel olarak nefret etmemeleridir. Hatta bu kişileri tanımıyor bile olabilirler. Burada mağdurların mensup olduğu din, dil, ırk ya da cinsiyet grubuna dair bir nefret tahammülsüzlük ve husumet beslenmektedir. Dolayısıyla nefret suçlarını genelde ırkçılık, homofobi, milliyetçilik temelinde gelişen egemen söylemin “bizlik” tanımının dışında kalan kesime duyulan nefretin suça dönüşmüş hali olarak görmek mümkündür. Bu somut nefret suçları genelde, “fiziksel saldırı, şiddet ya da saldırı tehditleri, taciz, mülke ya da eşyaya zarar verme, ırkçı, nefret içerikli ya da saldırgan duvar yazıları, kundaklama, saldırgan broşürler ve posterler” gibi eylemselliklerle kendini göstermektedir (Alağan ve Şensever, 2009: 6).

Medyadaki nefret söylemi ve nefret suçlarının birbirleriyle bağlantılı olduğunu söylemiştik bunlar arasındaki ilişkinin somut bir örneğine bakacak olursak, kamuoyunda 6-7 Eylül olayları olarak bilinen haberlerdeki nefret söylemleri ve onun nefret suçuna dönüşme örneğini oluşturmaktadır. Demokrat Parti döneminde Türkiye ‘de bulunan yerleşik Rumların Kıbrıs sorununda Yunanlıları desteklediği söylemi gazetelerde sıkça öne çıkarılmış, 6 Eylül 1955 yılında Yunanlıların Atatürk’ün Selanik’teki evine bomba attığına dair yalan haberler gazete ve radyolarda yayınlanmıştır. Bu haberlerden sonra “öfkeli kalabalık” elinde taş sopa kazma ve baltalarla Rum mahallelerine saldırmıştır. Protesto kısa zamanda yağma, tahrip ve saldırıya dönüşmüştür. Rumların ev ve iş yerleri talan edilmiştir. Saldırıları esnasında birçok Rum kadınına da tecavüz edildiği ortaya çıkmıştır (<http://www.birikimdergisi.com/>, 15.04.2018). Diğer somut örneklere bakacak olursak;

- 1 Nisan 2005: Ankara’da bulunan uluslararası Protestan Kilisesi, “Türkiye İntikam Tugayı” imzalı bir mektupla tehdit edildi. Molotof kokteyli atılarak yakılmak istendi.

- 5 Şubat 2006: Trabzon'daki Santa Maria İtalyan Kilisesi Rahibi Andrea Santoro, 16 yaşındaki O.A tarafından silahla vurularak öldürüldü.
- 19 Ocak 2007: Hrant Dink genel yayın yönetmeni olduğu Agos gazetesinin uğradığı silahlı saldırı sonucu öldürüldü.
- 14 Haziran 2008: Gebze'de Kürt işçiler komşularını rahatsız ettikleri gerekçesiyle saldırıya uğradı. Bir işçi yaralandı.
- Ocak 2010: Manisa'nın Selendi ilçesinde yaşayan Roman vatandaşlar linç girişimine maruz kaldı ve başka bir ilçeye tehcir edildi.
- Temmuz 2013: İstanbul'da Gaye adlı bir trans kadın evinde ölü bulundu. Birkaç gündür haber alınamayan Gaye'nin Beyoğlu Aynalı Çeşme'deki evinde bir nefret cinayeti sonucu hayatını kaybettiği öğrenildi(Göregenli,2013: 70-71).

Bu örneklerden yola çıkarak şunu söylemek yanlış olmayacaktır. Medyadaki “ Nefret söylemi, nefret suçuna giden sürecin çıkış noktası, yani nefret suçunun önünü açan tahammülsüzlüğün ve hoşgörüsüzlüğün dışavurumudur. Hedef alınan gruplara “toplumda size yer yok” mesajı yenilenerek verilir” (İnceoğlu ve Çoban, 2014: 66). Bu doğrultuda medyadaki nefret söylemi, kitlesel bir kışkırtma harekete geçirme görevi görerek çoğu zaman nefret suçlarının temelini oluşturmaktadır. Bir diğer haber örneğinde benzer şekilde Vakit gazetesi “Başörtülülerin Giremediği Üniversitelere Homoseksüeller Giriyor!” diye bir başlık atarak kendi değer yargıları çerçevesinde hedef gösterdiği bu kesimin eğitim hakkına karşı toplumu bir tepkiye eylemselliğe davet etmektedir <http://nefretsoylemi.org/>, 15.04.2018).

Toplumun medyanın bu çağrısına cevabı ise çoğu zaman linç, dışlama, protesto, hakaret ve aşağılama hatta bazen öldürmeye kadar varan nefret suçlarına evrilebiliyor. Vakit gazetesi örneğinde de görüldüğü üzere nefret söylemi çoğu zaman cinsiyet kimliğini hedef alan bir temelde de karşımıza çıkabiliyor. Eşcinsellere yönelik nefret söylemi yaygın olarak ana akım medyada varlık göstermektedir. Nitekim haber metinlerindeki söylemlere baktığımız zaman, “ Eşcinsel Öğretmen İşten Kovuldu! Yunan Tacizciye Linç Girişimi! Yahudi İşadamının Borç İntiharı Gibi. Hâlbuki Türk Tacizci, Heteroseksüel Tecavüzcü

Öğretmen Ve Türk İşadamı gibi başlıklar kullanmıyoruz”. (İnceoğlu ve Çoban, 2014: 72). Başka bir haber örneğinde, “11 Şubat 2010 tarihli Milliyet gazetesindeki bir haber, bir eşcinsel kadının telefon programına bağlanıp, bir kadınla evlenmek istediğini dile getirdiğine dair. Haberin başlığında “sapık” sözcüğü

kullanılarak, eşcinsellik sapıklık olarak tanımlanmış, hakaret, aşağılama ve ötekileştirme yapılmıştır” (<http://www.kaosgldernegi.org/>, 16.04.2018).

Dolayısıyla, medya bize ne söylüyor? Diye sorduğumuzda söylenenin arkasında ırkçı, cinsiyetçi ideoloji ve güç çıkarlarının var olduğunu görmek mümkündür. Bu söylemler vasıtasıyla hâkim olan üst kimlikler yüceltilmekte, eşcinseller, farklı etnik gruplar, azınlıklar ötekileştirilip hedef gösterilmekte, etiketlenmektedirler. Bu kişiler bu sabit ve değişmez anlamlarla kitlelerin zihninde yer alır. Medyada nefret söylemi öznesi olarak kadınların anlamı mağdur, kurban, tahrik eden, cinsellik objesi... Medyada eşcinsellik ise ahlaksızlık, sapıklık ve toplumun değerlerini bozan öteki olarak kurgulanmıştır. Ülkemiz açısından bakacak olursak ana akım medyanın meşru ve hâkim olarak kabul ettiği biz söylemini oluşturan kimlikler ise daha çok “Türk, Müslüman hatta Sünni, heteroseksüel erkek, muhafazakâr geleneksel” olanı kapsamaktadır”(Ataman, 2010:142).

Böylece biz kimliğinin normlarına uymayanlar medya tarafından öteki olarak sunulmakta, dışlanan bu gruplara karşı kitleler ön yargı duygularıyla yaklaşmakta, toplumda nefret eylemleri, cinsiyetçilik pekiştirilmektedir. Bu açıdan toplumda cinsiyet ayrımcılığı, ötekileştirilme ve yok sayılmada medya, dil ve söylemin öncelikli bir yeri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Çünkü yaşadığımız çağda, Araçsallaştırılmış dil sayesinde, kitlelere iletilen haberler hem hâkim görüşlerin ideolojisini dayatmakta hem de bu ideolojiyi meşru kılıp sürdürmenin önemli bir aracı olmaktadır. Nefret söylemine kadınlar açısından baktığımızda medyanın cinsiyetçiliği açıkça doğallaştırarak toplumdaki sorunlu kadın imajını daha da güçlendirdiğini görmek mümkündür. Bu doğrultuda, kadınlara ve eşcinsellere yönelik cinsiyetçilik, ötekileştirme derinleşerek eşitsiz yapı daha da kalıcı kılınmaktadır.

3.2.NEFRET SÖYLEMİNİN BİR TÜRÜ OLARAK MEDYADA CİNSİYETÇİ SÖYLEM

Cinsiyetçilik, genel bir ifade ile erkek cinsinin toplumun her alanında üstün ve ayrıcalıklı olduğu ideolojisine dayanır. Genel kanı, erkeğin cinsiyetinin doğal getirisi olarak kadından ayrıcalıklı bir konumda, aktif, güçlü ve üstün olduğudur. Cinsiyetçi söylem ise kadınlara yönelik nefret söyleminin bir ürünüdür. Bu açıdan nefret söylemi cinsiyete yönelik ayrımcılığı da kapsar.

Yöneldiği kişi ve gruplar açısından bakıldığında nefret söylemi, altı ana başlık altında incelenebilir

Siyasal Nefret Söylemi: Siyasal bir düşünceyi ve bu düşüncenin takipçilerini hedef alan nefret söylemidir.

Kadınlara Yönelik Nefret Söylemi: Temelde cinsiyetçi ifadelerin kullanılmasıdır. Aşağılama amaçlı bu ifadelerde kadının konumunun ikincilleştirildiği bir söylem oluşturulmaktadır.

Yabancılarla ve Göçmenlere Yönelik Nefret Söylemi: Yabancıları, göçmenleri ve/veya etnik grupları hedef alabilmektedir.

Cinsel Kimlik Temelli Nefret Söylemi: Temel olarak geyleleri, lezbiyenleri, biseksüelleri, travesti ve transseksüelleri hedef alarak, bu cinsel kimlikleri ‘sapkın’, ‘iğrenç’ olarak etiketlemektedir.

İnanç ve Mezhep Temelli Nefret Söylemi: Farklı dinlere ve mezhep aidiyetlerine yönelik üretilmektedir.

Engellilere ve Çeşitli Hastalıklara Yönelik Nefret Söylemi: Fiziksel veya zihinsel engellilere ya da bazı hastalıklara sahip kişilere yönelik üretilmektedir. (Öztekin, 2016: 927).

Bu kategoriye baktığımızda, nefret söyleminin, din, ırk, cinsiyet ağırlıklı olduğunu görmekteyiz. Siyasal nefret söylemi, İnanç ve mezhep temelli nefret söylemi, engellilere ve çeşitli hastalıklara yönelik nefret söylemi, yabancıları, göçmenleri ve veya etnik grupları hedef alan nefret söylemleri, belli bir grubun dini, siyasal etnik ya da fiziki farklılığına yönelik bir tahammülsüzlük içermektedir. Kadınlara yönelik nefret söylemi ve cinsel kimlik temelli nefret söylemi ise daha çok ataerkil düşünce sonucu neredeyse evrensellik arz edecek bir boyutta kendine yer bularak geniş bir alana yayılmaktadır.

Kadınlara yönelik nefret söylemine bakacak olursak, kadınlara yönelik nefret söyleminin içeriğini oluşturan dışlama, ötekileştirme, nesneleştirme ifadeleri, kadını aşağılayan ima ve vurgular yer almaktadır. Kadınlara yönelik nefret söyleminde ataerkil ideolojinin kadının hapsedmeye çalıştığı geleneksel roller ön plana çıkarılır ve kadınların var olan olumsuz durumlarını pekiştirici nitelikteki söylemlere sıkça vurgu yapılır. Cinsel kimlik temelli nefret söylemi ise daha çok “doğal” olarak kabul edilen kadınlık ve erkeklik cinsiyetinin dışında kalanlara yöneliktir. Eşcinsellere karşı oluşturulan bu nefret söyleminde çoğu zaman aleni bir şekilde dışlama, aşağılama ya da saldırılar görülmektedir.

Genel olarak medyadaki ana haberler, futbol haberleri, reklamlar, diziler kadına yönelik dışlayıcı ötekileştirici bir söylem geliştirerek sürekli olarak kadının

ikincilliğini vurgulanmaktadır. Kadınlara yönelik bu söylemler cinsiyetçi söylemi inşa eder. “Cinsiyetçi söylem bir eşitsizlik söylemidir. Kadın ve erkeğin birbirinden farklarının erkeğin toplumsal iktidarını kuracak ve pekiştirecek tarzda tanımlanmasıyla işler” (Dursun, 2008: 66). Günümüzde ana akım medya bu eşitsizlik yaratan cinsiyetçi söylemin üretilip yaygınlaştırılmasında önemli bir etkidir “Birçok çalışmada medyanın temsil stratejileriyle beslenen genel söylemin aile içi şiddeti ve kadına yönelik her türden şiddeti alttan alta desteklediği vurgulanmaktadır” (Dursun, 2008: 69). Bu medya içerikleri bireylerin algılarını yönlendirmektedir. Bu açıdan medya, içerikleri cinsiyetçi söylem aracılığıyla ataerkil ideolojiyi beslemekte devamlılığını sağlamakta önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çoğu zaman, medyadaki haberler var olan egemen söylemlerin bir ürünü olarak, “Bütün simgesel sistemini kadını bir işaret ve değişim değeri olan konumunda tutacak tarzda işlemektedir. Yani kadınlar haber söylemi içinde konuşan, anlam üreten özneler olarak değil, kategorik bir grup olarak erkeklerin oluşturduğu söylemi desteklemek üzere yer almaktadırlar”(Dursun, 2008: 126). Ana akım medyada en çok izlenen kanallarda neredeyse günün yarısını kapsayan evlilik programları aracılığıyla ideal, eş, kadın, evlilik söylemleri buna bir örnektir. Toplumsal cinsiyet perspektifiyle incelenen izdivaç programlarında öne çıkan toplumsal cinsiyet söylemleri şöyle sıralanabilir:

“Erkek geç olgunlaşır”, “başını sokacak bir eve sahip olmak”, “erkek kadınına bakmalı”, “kadının yeri evidir”, “kadın eli değmeden bir şey olmuyor”, “her kadın yemek pişirmeyi bilir”, “çocuksuz ev, meyvesiz ağaca benzer”, “her kadın annelik içgüdüleriyle dünyaya gelir”(Kaya,2013: 106)

Bu programlar aracılığıyla erkeğin dünyasında erkeği memnun etmek için var olan kadınların her yönüyle kendini eşine evine adanması gerekliliği söylemsel olarak vurgulanır. Bu söylemler vasıtasıyla medya içeriklerini tüketen kitlelerin zihnindeki geleneksel kadın modeli pekiştirilir. Medyanın toplumsal işlevini bu yönde kullanması hem savunduğu değerlerle ters düşmekte hem de;

Birleşmiş Milletlerce 1979’da kabul edilen ve Türkiye’nin 1985 yılından bu yana taraf olduğu “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi” (CEDAW) Sözleşmesine aykırılık arz etmektedir. Cinsiyetçiliğin önlenmesinde

kendisine önemli görevler düşen medya, bu rolünü hiçe sayarak kadına karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesini de sekteye uğratmaktadır. Örneğin, bu sözleşmenin küresel ölçekteki faaliyetlerine rağmen;

Dünya Ekonomik Forumu'nun 2017 raporuna göre Türkiye'de cinsiyet eşitsizliği uçurumu kapanacağı yerde daha da büyüyor. Kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olması için 100 yıl, erkeklerle eşit ücrete sahip olması içinse 217 yıl beklemesi gerekiyor. Rapora göre Türkiye, cinsiyet eşitsizliği uçurumunda 140 ülke arasında 2016 yılında 130'uncu sıradayken, 2017 yılında 131'inci sıraya geriledi.(<http://www.sivilsayfalar.org/>, 12.03.2018)

Ana akım medyanın cinsiyetçi söylemleri, bu tabloyu oluşturmada önemli bir faktördür. Medyada kadına yönelik nefret söylemi, ayrımcılık ve şiddetin artması, daha çok kız çocuğunun eğitim ve fırsat eşitliğinde yoksun kalması demektir. Örneğin, "TÜİK'in "Aile Yapısı Araştırması" Araştırmada "Kadın çalışmamalıdır" görüşüne sahip erkekler %23; kadınlar ise %10 oranındadır. Bununla birlikte "Kadının asli görevi çocuk bakımındır ve ev işleridir" düşüncesi erkeklerde ve kadınlarda en yüksek yüzdeyi yakalamıştır (%64,7 ve %60,7). (<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/>, 12.03.2018)

Bu tablo, ülkemizde hala kadının geleneksel roller içinde algılandığını göstermektedir. Üstelik kadınların da eşitsizlik yaratan geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini en az erkekler kadar benimseyip içselleştirdiğini ve kadınların ekonomiden dışlanarak gelir getirmeyen, görünmeyen emek alanı olan ev işleri, çocuk bakımı ve aile fertlerinin hizmeti gibi alanlarda var olması gerektiği fikrinin hala yaygın olduğunu görmekteyiz.

Benzer bir araştırma olarak; Eğitim Sen'in 2014-2015 yılında, 28 şubeden 869 eğitim ve bilim emekçisi kadın ile yaptığı "Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet Araştırması" verilerine göre; 2014-2015 yılında, psikolojik şiddete uğrayan eğitim ve bilim emekçisi kadınların %40'ı yaşam tarzlarından dolayı şiddete uğramaktadır. (<http://egitimsen.org.tr/>, 15.03.2018).

Dolayısıyla medyanın suç ortağı olduğu cinsiyetçilik beraberinde toplum yapısını derinden sarsan suçlar üretmektedir. Aile yapısından eğitim sistemine kadar cinsiyetçi ayrımcı kodlarla beslenen bireyler, kadının beden bütünlüğüne, yaşam

hakkına, çalışma ve eğitim hakkına saygı duymaktan uzak kadın iradesini yok sayarak onu sahip olunması gereken bir meta olarak görmektedir.

Böylece, kadına yönelik nefret söyleminin başlattığı ya da beslediği cinsiyetçi söylem, yaşam içinde somutlaşarak kadınlara yönelik nefret suçları doğurmakta toplumsal cinsiyet ilişkilerinin giderek eşitsiz ve sömürücü bir hal almasına neden olmaktadır. Toplum içindeki eşitsiz cinsiyet ilişkilerinin yaratılması ve sürdürülmesinde önemli bir etken olan medya ise bu suçun ortağı olmaya devam etmektedir. Örneğin, Akmeşe ve Deniz'in internet haberciliğinde 77 haberin dil söylem ve cinsiyet açısından incelemesinin sonuçları şu şekildedir.

Kadınlar için anne, eş, sevgili, gelin, kuma, bayan, prenses, yabancı uyruklu, hanım vb. sıfatların kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan sıfatlara baktığımızda kadını yüceltici başarısını, kişiliğini olumlayıcı sıfatlara rastlanmazken, genellikle kadının başka bir kişi üzerinden tanımlanmasını sağlayan (anne, eş, sevgili, kayın valide vb) sıfatlar ile kadının fiziksel özellikleri ve cinselliğini (güzellik kraliçesi, prenses, cazibe, taş bebek vs.) ön plana çıkaran sıfatların kullanıldığı görülmektedir (Akmeşe ve Deniz, 2014: 323).

Dolayısıyla toplumda cinsel sömürüye son vermek istiyorsak başta medyada kadınlara yönelik nefret söyleminin inşa ettiği cinsiyetçiliğin dönüştürülmesinden başlayarak, aile, eğitim, yargı, medya gibi birçok alanda toplumsal cinsiyet duyarlılığı perspektifiyle yaklaşımlar getirmemiz gerekmektedir. Bu noktada ulusal ve yerel medya kurumlarına büyük görevler düşmektedir. Çünkü şu bir gerçek ki

Haberler, hayatlarını ve kendilerini temsil ettiği, gösterdiği, sergilediği insanların varoluşlarına ciddi bir müdahalede bulunan metinlerdir. Onları adlandırarak, onları kategorize ederek, sınıflandırarak, onları hali hazırda kullanılan hayata dair belirli haber temalarının içine sıkıştırarak, onları haber anlatısına ve diline boyun eğdirerek, onları iyi veya kötü, köle veya efendi, kurban ve ya fail konumlarına hapsederek müdahalesini gerçekleştirmektedir(Dursun, 2010: 28).

Bu noktada medyanın toplumu etkileme algıları değiştirme ya da pekiştirme gerçeğini göz önünde bulundurarak medyanın başta kendi söylemini cinsiyetçilikten arındırması gerekliliği hayati önem arz etmektedir. Ancak bu şekilde medya kamuoyunu bilgilendirme, devlet erklerini denetleme, harekete geçmeye zorlama noktasında vaat ettiği toplumsal işlevlerini yerine getirme hizmetini gerçekleştirmiş

olacaktır. Aksi takdirde medya, cinsiyetçi söylemin üreticisi ve sürdürücüsü rolünde bir tutumda ısrar ederek basın meslek ilkelerine aykırı bir şekilde cinsiyet eşitsizliği, ayrımcılığı ve ötekileştirmeyi derinleştirmekten öteye gidemeyecektir.

3.3.TÜRKİYE BASININDA KADIN TEMSİLLERİ

Bu bölümde ülkemizde basının tarihsel gelişimi, ulusal ve yerel basında kadın temsilleri ve basının devletle olan ilişkisini toplumsal cinsiyet perspektifiyle inceleyeceğiz. Bu sayede, geçmişten günümüze basında kadının nasıl konumlandırıldığı, kadın algısının ne derece değiştiği, konularına cevaplar arayacağız.

Böylece, günümüzdeki basının tarihsel ve toplumsal arka planını görmüş olmakla birlikte, bugünkü sorunlu kadın temsillerinin dayandığı cinsiyetçi temellere daha yakından bakarak, şuan ki medya dilinin cinsiyetçi yapısının geçmişle bağlantısını kurmamız sağlanacak. Dolayısıyla yerel basında kadın imgesinin tarihsel, sosyolojik ve bütüncül bir analizini yapmamız kolaylaşacaktır.

3.3.1. Tanzimat Dönemi Basınında kadınlar

Ülkemizde basının tarihsel kökenlerine bakmadan önce basın kelimesinin taşıdığı anlama değinmek yerinde olacaktır. Basın,“belirli zamanlarda basılıp her çeşit haberi ve fikirleri topluma ulaştıran tüm yayın ürünleri” olarak tanımlanmaktadır (İnuğur, 1978: 20). Modernizmin ve demokrasinin vazgeçilmez parçası olan basının kapsamı uluslararası, ulusal ve yerel olmak üzere geniş bir alana yayılmıştır. Ülkemizde ulusal ve yerel basının gelişimine yer verilen bu bölümde önce ulusal basının anlamını nitelendirmekte fayda vardır. Kısaca “ulusal basın, ‘merkezi İstanbul’da bulunan, ülke çapında sürekli ve düzenli olarak dağıtımı yapılarak satışa sunulan yüksek tirajlı gazeteler” olarak tanımlanabilir (Girgin, 2001: 147).

Günümüzdeki ulusal ve yerel basının temelleri Osmanlı dönemindeki Batılılaşma serüvenine dayanmaktadır. Kuşkusuz 19. Yüzyıl Dünya’da değişim rüzgârlarının estiği bir dönem olmuştur. Yeni sosyal ve siyasal değişimler, ulusçuluk akımları, ticari faaliyetler ve sanayileşme insanların haber alma ihtiyacının ön plana çıktığı bir çağa denk gelmektedir. Böylece Batı’daki gelişmelerden etkilenen Osmanlı padişahı ikinci Mahmut’un girişimiyle 1831 yılında devletin ilk resmî gazetesi sayılan Takvim-i Vakayi çıkarılmıştır. Bundan önce Fransız elçiliği

girişimiyle Osmanlı topraklarında çıkarılan gazeteler bulunmakla birlikte bu tür gazeteler daha çok Osmanlı'da Fransız Devletinin ulusçuluk ideallerini yayma amacı taşıyan gazetelerdir.

Bu açıdan Türkçe ve ilk resmî gazete Takvim-Vakayi sayılmaktadır. “İkinci Mahmut’un bazı projelerini topluma duyurmak amacıyla çıkarmak istediği ilk gazete Takvim-i Vakayi’dir” (Gürkan, 1998: 26). Bu gazete sivil bir girişimden ziyade devlet güdümünde ve padişahın otoritesini güçlendirmede propaganda amaçlı çıkarılmıştır. Bu açıdan gazete basının temel ilkeleri olan kamuoyunu doğru bilgilendirme, bağımsızlık ve tarafsızlık ilkelerine ters düşmüş olsa da daha sonraki sivil girişimlerle gelişecek olan bağımsız özel gazetelerin doğmasına zemin hazırlaması neticesiyle önemli bir yere sahiptir. Nitekim

1860 yılında Şinasi ve Agah Efendi'nin çıkardıkları Tercüman- ı Ahval Türklerin kendi girişimleri ile çıkan ilk özel gazetedir. Bunlar, 1862’de Şinasi tarafından yayınlanan Tasvir-i Efkar izlemiştir. Özel gazetelerle birlikte halk, yeni fikirlerle tanışmaya başlamıştır (Gürkan, 1998: 27)

Görüldüğü üzere özel gazetelerin sayısının çoğalması ile birlikte basın devlet güdümünde çıkarak daha çok kamuoyunun haber alma özgürlüğüne hizmet etme yolunda ilerleme kaydetmiştir. Tanzimat ile birlikte değişen toplumsal yapı, İkinci Meşrutiyet’in getirdiği özgürlük rüzgârı ile pekişerek kadınları da etkilemiştir. Bu dönemde kadınlar başta dernekler vasıtasıyla örgütlenerek basın alanında daha da aktif olmuşlardır. Nitekim, bir ilk yaşanmış bütün yazarları sadece kadınlardan oluşan ilk kadın dergisi çıkmıştır.

Şükûfezâr 1301 (1883-84) yılında hanımlar için 15 günde bir yayınlanmaya başlayan dergidir. İmtiyaz sahibi Arife'dir.146 Bizzat kadınlar tarafından çıkarılan ilk dergidir.147 Derginin ilk sayısında şu sözlere yer verilmiştir: "Biz ki saçı uzun, akli kısa diye erkeklerin alayına hedef olmuş bir taifeyiz. Bunun aksini isbat etmeye çalışacağız. Erkekliği kadınlığa, kadınlığı erkekliğe tercih etmeyerek çalışma ve gayret yolunda olacağız" (Kurnaz, 1991: 41).

Sancar,(2013) kadınların Tanzimat Dönemindeki bu hareketliliği Osmanlı monarşisini benimseyen ve dünyaya İslam kadınlarının da medeni ve bağımsız bireyler olabileceğini göstermek isteyen İstanbul saray çevresine ve aristokratik ailelere mensup elit kadınların yaptığı dernekleşme, basın ve toplantılar ile ortaya

çıkan bir yapılanma olarak tanımlar. “Bu dönemde 1895’te yayımlanmaya başlayan Hanımlara Mahsus Gazete ve yazarı Fatma Aliye(...) Şair Nigar(1862) Halide Edip (1882-1964) Nezihe Muhittin (1889-1958) ve Emine Semiye (1868-1944)”. Döneme damga vuran kadınlardır (Sancar, 2013: 93).

Tanzimat dönemindeki kadın hareketliliği meşrutiyet yanlısı erkek aydınlarının da desteğini görmüştür. Bu dönemde çok eşlilik, görücü usulü evlilik, kılık kıyafet gibi konulara ilişkin ilk eleştiriler de bu aydınlardan gelmiştir. “Namık Kemal, Ahmet Mithat, Abdülhak Hâmid, Sami Paşa-zâde Sezai, Fatma Aliye. Kadınlara sosyal haklar verilmesinin İslamiyet’e aykırı olduğu iddiaları yine İslamiyet’ten getirilen delillerle çürütülmeye çalışılır” (Kurnaz, 1991: 34).

Böylece dönemin erkek aydınlarının da desteğini alan kadınlar seslerini duyurmak amacıyla örgütlenmişlerdir. Derneklerle başlayan kadın hareketliliği basın faaliyetleriyle birlikte güçlenmiştir. Kadınların seslerini duyuran ilk gazete 1868 yılında çıkan “Terakki Gazetesi” olmuştur.

Bu gazete kadınlardan gelen mektuplara ilk kez yer vermiştir. Kimlikleri belirtilmeyen bu kadınlar yaşadıkları cinsiyet ayrımcılığından yakınarak seslerini basın yoluyla duyurmaya çalışmışlardır. “Bu mektuplarda, örneğin, erkeklerle aynı vapur ücreti ödemelerine rağmen, vapurlarda kadınlara ayrılan yerlerin kötülüğünden yakınılmış, böyle hor görülmelerinin nedeni sorulmuş veya çok kadınla evlilik sorgulanmıştır” (Gökçimen, 2008: 12).

Kadınların Osmanlı toplumundaki kadın erkek eşitsizliğini sorguladığı bu ilk örnekten sonra kadın hareketinin etkisiyle Osmanlı’da ilk kadın dergisi olan Terakki-i Muhadderat çıkmıştır. Terakki-i Muhadderat, 1285 yılında kadınlar için hazırlanmış ilk yayındır. Adı “örtülü, namuslu kadınların gazetesi” manasındadır. Ali Raşit tarafından yayınlanmış bu ilavede kadının eğitime, anne eş olarak eksikliklerinin giderilmesine odaklanmıştır. Daha çok eş olmayı öğreten makaleler hikayeler içermektedir. Ayrıca kadın okuyucuların mektuplarına yer verilmektedir. (Davulcu, 2017:227).

Dergide en çok dikkat çeken şey, kadın okuyucuların gönderdiği mektuplardır. Bu mektuplar o dönem kadınlarının içinde bulunduğu koşulları ve bu koşullara ilişkin çözüm önerilerini görmek mümkündür. Mektup ve varakalarda, kadınların eğitim ve öğretimden beklentilerinin memuriyet hayatına atılmak; siyasî

meseleleri daha iyi takip etmek olmadığı anlaşılmaktadır. Kadınlar nasıl daha iyi eş ve anne olabilecekleri konusunda kendilerini yetiştirmek için eğitim öğretime ihtiyaç duymaktadırlar (Davulcu, 2017: 239).

Derginin çıkış amacı ve içeriği geleneksel kadın rollerini pekiştirme amacı taşımakla birlikte dergiye gönderilen kadın mektuplarında kadınların kendilerini iyi bir eş ve anne mertebesine ulaştırabilme adına kadınların eğitimi olması gerektiği fikri hâkim olmuştur. Bu açıdan bu ve benzeri yayınlar kadın odaklı olmaktan çok kadına devletin bekası adına misyon yükleyen ataerkil düşünceler barındırmaktadır. Aynı şekilde Selanik'te çıkan Kadın dergisi de İslamcı çizginin dışında İttihat ve Terakki ideolojisini barındırmakla birlikte yine kadını Batı tarzı çocuklar yetiştirmesi gereken anneler olarak betimlemektedir.

Kadın'ın ilk sayısı 13 Teşrin-i Evvel 1324 Pazartesi günü yayınlanır. 1–30. sayılarda yer alan bilgilere göre derginin İmtiyaz Sahibi Mustafa İbrahim, Müdürü Enis Avni (Aka Gündüz)'dir.(...)Feminizme karşı belirgin bir eğilimi yoktur. Hatta sıcak bakmaz. Kadının eğitilmesini, ona yüklediği toplumsal misyonun gereği olarak “ev idaresi” ve “çocuk terbiyesi” bağlamında istemektedir. Kadın, sağlam bir nesil, cesur bir asker yetiştirecek bilgili bir anne, ev işlerini bilinçli şekilde yapan bir ev hanımı olmalıdır (Aydın, 2009: 155).

Kadın sorununa ilişkin çözüm önerileri her ne kadar aile odaklı olsa da kadın sorunlarının tartışmaya açılması ve sonraki dönemlerde kadınların somut adımlar atabilmeleri adına önemli gelişmeler olarak sayılabilir. Bu dönemde erkek işi olarak görülen gazetecilik, yazarlık ve dernek örgütlenmelerine dâhil olan dönemin üst sınıf kadınları az da olsa kadının görünür kılınmasına hizmet etmişlerdir. Tanzimat dönemi aydınlarının önderliğinde gelişen kadın hareketliliği daha sonra kadın öznelerin ortaya çıkmasıyla birlikte kadınların kendi sorunlarını dile getirdiği dergi, gazete ve edebi eserlerin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bu eser ve çalışmalar, sonraki Meşrutiyet ve Cumhuriyet Dönemlerinde olgunlaşıp somut sonuçların elde edileceği kadın kazanımlarına zemin oluşturması açısından oldukça önemlidir. Öte yandan Tanzimat Dönemindeki toplumsal hareketlilik ve basın gelişim macerası sancılı ve dönem dönem kesintiye uğrayan duraklardan geçmiştir. Örneğin İkinci Abdülhamit Dönemi bu duraklardan biridir.

Padişah, 20 Eylül 1877'de yayımlanan sıkıyönetim Nizamnamesiyle gerekli gördüğü, zamanlarda gazeteleri kapatma yetkisini eline almıştı(...) Hükümdar dış tehlikeleri bahane ederek otuz buçuk yıl sürecek olan büyük bir baskı rejiminin temellerini atmıştır.(54).O dönemden kalma belgelerde şu kelimelerin çıkartıldığı belirtiliyor, Grev, suikast, ihtilal, anarşi, sosyalizm(...) (Topuz, 2003: 56).

Padişah Abdülhamit ile gelen baskı dönemi 30 yıl sürmüş bu süreçte dış tehlikeler bahane edilerek sık sık gazeteler kapatılmış, gazeteciler sürgün edilmiştir. Topuz'(2003) un da aktardığı üzere özel bir sansür mekanizması devreye sokularak gazetelerin seçeceği kelimelere kadar belirlenmiştir. Nitekim ikinci meşrutiyetin ilanı ve İttihat ve Terakki Partisinin yönetimde etkin olmasıyla 24 Temmuz 1908'de Meşrutiyet ilan edilmiş, basında yine kısa dönemli bir özgürlük rüzgârı esmiştir. (Topuz, 2003: 82).

Meşrutiyetin ilanı kadınlar açısından da geçici bir özgürlük havası estirmiştir. Bu dönemde İttihat ve Terakki'nin de desteğiyle birçok kadın dergi ve gazetesi yayımlanmıştır. Bu dönemdeki dergiler daha çok Batıcı ve Türkçü olarak ayrılmıştır. Batıcı kadın dergileri arasında: Mefharet, Demet, Mehasin, Kadınlar Dünyası, Hanımlar Alemi, Kadınlar Alemi, Osmanlı Kadınlar Alemi, Kadın, Genç Kadın, Hanımlara Mahsus Gazete, Musavver Kadın; Türkçü kadın dergileri arasında; Kadınlık Hayatı, Kadınlık, Kadın Duygusu, Seyyale, Türk Kadını, Siyanet, Bilgi Yurdu Işığı, Bilgi Yurdu, Bilgi Mecmuası, Genç Kadın gibi dergiler yer almaktadır (Özgiraz, 2011: 6).

Bu dönemde hızlanmaya başlayan yenileşme ve Batıcılık fikirlerinin değişimi talep ettikleri ana konulardan biri de kadın ve aile olmuştur. Çünkü aile toplumun en küçük yapı birimi olmakla ve kadın da bu yapının üretimi ve sürdürülmesinde ana misyona sahip kişi olarak görülmektedir. "İttihatçıların gündeme getirdikleri 'yeni hayat' Osmanlı'nın değerler sisteminde ve toplumsal yapısında köklü değişiklikleri gerektirdi. Bu değişimde kadın ve aile ana ilgi odaklarıydı" (Toprak, 2016: 3). Dolayısıyla kadınlar o dönemde yine bu misyon çerçevesinde ele alınıp tartışılmıştır. Başta İttihatçılar olmak üzere diğer düşünce akımları da ideal kadın tipinin nasıl olması gerektiğini tartışmıştır. Söz konusu tartışmalar her ne kadar ataerkil kalıpların dışına çıkamamış olsa da o güne kadar yok sayılan tartışmaya dahi değer görülmeyen kadınların basında yer almasına vesile olunmuştur. Bunu Akagündüz bir ilerleme olarak nitelendirmektedir:

Batıcı, İslamcı ve Türkçü pek çok erkek, dönemin önemli düşünce dergilerinde ele aldıkları yazılarla kadın hareketine ataerkil kalıplara uygun bir biçim vermekten uzak duramamışlardır. Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken husus, bu erkeklerin olumlu ya da olumsuz anlamda ilk defa kadın hareketini bu kadar net ve çeşitli savunuyor ya da eleştiriyor olmalarıdır. Kadınlık bir hak talebi içindeyken erkeklerin kadın hareketini tartışmaları o zamana kadar kadını ev içine hapsedilmiş bir meta olarak gören zihniyetin, bir nebze de olsa hürriyet, ilerleme, birlik kavramları düzleminde kırıldığına işaret etmektedir (Akagündüz, 2013: 74)

Her ne kadar bu dönemdeki kadınlar geleneksel roller içinde basında yer bulmuş olsa da ilerleyen dönemlerde örneğin Meşrutiyet Döneminde geleneksel kadın söyleminin dışına çıkabilen dergiler de mevcuttur.

Bunların önemlilerinden biri 1913 yılında yayın hayatına başlayan '*Kadınlar Dünyası*' dergisi olmuştur. o dönemin en radikal dergisi olarak tanımlanır. Bu dergi sayfalarını erkeklere kapatmış, kadın yazarlar ve kadın okuyucuların mektuplarını ön plana çıkarmıştır. Bu dergiye gelen bir mektupta bir kadın okuyucu kendilerine dayatılan çarşaf giyme zorunluluğu nedeniyle hissettiklerini aktarmaktadır.

Kadıköy, Adalar ve Boğaziçi'nde bulunan her kadın arzu ettiği kıyafette sokağa çıkabiliyor ve kimsenin bir şey söylemeye hakkı olmuyor. Sonra biz İstanbul'da yalnız çarşaf giymek mecburiyetinde bulunuyoruz. Acaba İstanbul'daki erkekler ile Boğaziçi'nde bulunan erkeklerin birbirinden farkları var mıdır? (...) Yukarda arz eylediğim vechile kıyafet-i hariciyemize muvafık bir kıyafet-i hariciye yapmağımızı sevap görenlerdenim (Demircioğlu ve Yılmaz: 2009)

Bu dergiler sayesinde kadın okuyucular, kendilerine yönelik baskı ve şiddeti basın yoluyla ifade etme imkânı yakalayarak kadınların dezavantajlı konumunun değiştirilmesi adına çözüm önerileri sunmuşlardır. Nitekim basının kadın haklarının ilerlemesindeki devrimci etkisini vurgulamak adına o dönemde ilk peçesiz kadın fotoğrafı da yine basın yoluyla kamuoyuna yansıtılmıştır. "Kadınlar Dünyası, ilk peçesiz fotoğraf yayımladı. İlk fotoğrafın sahibi şair Yaşar Nezihe'dir" (Toska, 1998: 76). Osmanlı toplumunda bir kadının peçesiz fotoğraf çekilmesi o döneme kadar yaşanmamış bir şeydir. Basında kadın haklarına ilişkin bu tür fotoğraf, makale ve haberlerin çıkmasıyla toplumsal değişim hızlanmıştır diyebiliriz.

Osmanlı Devleti'nde iktidar güdümünde başlayan basın serüveni zaman içinde özel basının büyüüp gelişmesiyle yeni bir hal almıştır. Basın kamuoyunda tartışma, eleştiri ve değişim rüzgârlarının esmesinde önemli bir yerde olmuştur. O güne kadar konuşulmayanlar konuşulmuş, makale, karikatür, röportaj gibi yazınsal ürünlerle evlilik, çok eşlilik kadının eğitimi gibi toplumdaki meseleler ele alınmıştır. Bu açıdan basın toplumsal değişim ve gelişimin ana gövdesini oluşturmuştur demek yanlış olmayacaktır. Yeni toplumsal gelişme ve değişimlerle birlikte kadınların da basında yer almaya başlamasının önü açılmıştır. Kadınların eliyle çıkarılan ilk kadın dergileri, gazeteleri, boy göstermiş, kadın yazarlar ön plana çıkmıştır. Bu dönemde iktidarın basınla olan sorunlu durumu ve muhafazakâr kesimin kadın hareketliliğine ilişkin engellemelerine rağmen birçok gazete ve dergi kadınları konu edinmiştir.

İlk peçesiz fotoğraftan ilk kadın memurların fotoğraflarına, kadın makalelerinden kadın röportajlarına kadar kadınlar bir nebze de olsa artık üretken ve görünür olmaya başlamışlardır. Kadın sorununa ilişkin birçok gelişme, çok eşlilik, eğitim hakkı, kılık kıyafet vb. birçok mesele basınında tartışma ve eleştiri alanı olarak ilerleyen süreçlerde somut kazanımlara evrilmiştir.

3.3.2. Cumhuriyet Dönemi Basın ve Kadın

Cumhuriyet döneminde basınına damga vuran en önemli iki şey Takrir-i Sükûn kanunu ve İstiklal Mahkemeleri olmuştur. Yeni kurulmuş olan Cumhuriyet rejimine karşı en ufak bir muhalefet dahi kabul edilmemekte, gazeteciler hukuki yaptırıma maruz kalmaktadırlar. Topuz' a göre basına yapılan baskı ve sansür genç Cumhuriyet'i koruma adına doğal kabul edilmelidir (Topuz, 2003: 143). Bu dönemde kadın yazarlar daha aktif ve üretken bir durumda olmuşlardır. Bunda Mustafa Kemal'in Cumhuriyet projesinde kadına özel bir misyon yüklemesinin payı büyüktür. Bu doğrultuda üzerinde en çok durulan şey, kadının eğitilmiş ve sosyal yaşamda aktif bir biçimde var olmasıdır.

Kadın erkek eşitliğine her fırsatta vurgu yapılarak kadınların da erkeklerle eşit bir konumda olması gerekliliği savunulmuştur. Arat, o dönemde kadınların eğitiminin onlar için bir hak, kendi başına bir amaç veya kadınları özgürleştirmek için bir amaç olmaktan çok gelecek erkek kuşakları daha iyi yetiştirmeleri için bir yöntem olduğunu söyler. Atatürk'ün bu noktadaki görüşlerini şu şekilde aktarır: “Kadının en büyük vazifesi analıktır. İlk terbiye verilen yerin ana kucağı olduğu

düşünülürse bu vazifenin ehemmiyeti layıkıyla anlaşılır” (Arat, 1998: 53). Kadınların görev ve vazifeleri doğrultusunda ön planda olduğu bu dönemde edebiyat alanından basına kadar aktif bir şekilde yer edinen kadın aydınlar görülmüştür. Bu kadınlar toplumu yönlendiren, topluma örnek teşkil eden bir statüde olmuşlardır.

İnkılâplar döneminde, Atatürk’le birlikte, Ziya Gökalp, Millî Mücadele kahramanı, yazar Halide Edip Adıvar ve Atatürk’ün manevi kızı Afet İnan, yeni Türk kadını imajının oluşturulmasında esas rolü oynarlar. Bu yeni Türk kadını imajı, erkekle birlikte mücadele veren, fedakâr ve kahraman kadındır. Dönemin edebî eserlerinde tasvir edildiği hâliyle, cinsiyetsizdir (asexual) toplumsal faaliyetleri, namus ve faziletine asla şüphe düşürmez (Acun, 2007: 93).

Dönemin önde gelen kadın aydınlarından Zafer Hanım, Şair Nigâr Hanım, Makbule Leman, Emine Semiye, İhsan Raif, Güzide Sabri, Yaşar Nezihe, Şükûfe Nihal, Halide Nusret, Müfide Ferit, Nezihe Muhittin, Suat Derviş bu dönemde kadın sorunlarına ilişkin ön plana çıkan kişiler olmuştur. Her ne kadar bunu kadının söz sahibi olduğu bir döneme geçiş olarak yorumlayan görüşler olsa da Ne yazık ki Cumhuriyet ideolojisinin sadık temsilcisi olan bu kadın yazarlar geleneksel kadın rolleri çerçevesinde daima erkeklerin gölgesinde ve erkekler tarafından kendilerine birtakım haklar bahşedilmiş bir konumda bulunmaktaydılar. Nitekim, 1925 yılında “*Kadın Yolu*” dergisinde Nezihe Muhiddin kadınlara şu şekilde seslenmektedir:

Aziz kardeşlerim! Bugün ve yarın memleketimizin bizlerden istediği mühim ve asıl vazife var, o da bu sevgili yurda ma’nen ve maddeten kıymetli evlatlar yetiştirmektir(...) Benim en esaslı kanaatim ve kadınlık hakkındaki temennim onların bu memleketin ihtiyaçlarına cevap verecek iyi birer valide olmasındadır (Ateş, 2009: 73). Nezihe Muhiddin’in kadına bakış açısının sınırları daha çok erkeklerin sahibi ve yöneticisi olduğu vatanın ihtiyaçlarına cevap verecek anne ve eş olmakla çizilmiştir. Yurda evlat yetiştirmekle görevlendirilmiş kadınların daha çok militarizm ve ataerkilliği beslediği gerçeğinden yola çıkarsak bunda pek de özgürleştirici bir yan bulunmamaktadır. Bu görüşte kadının daha çok kibarlaştırılmış bir cinsiyetçi söylem çerçevesinde yüce ve kutsal görevlerin taşıyıcısı rolüne hapsedildiğini görmekteyiz. Yine aynı dergide yazan M. Şevki, kadınların iyi asker yetiştirmeleri gerektiğini söyler(...) Şevki, ‘kadınlıktan yarınki vatan müdafaası için de istifade edelim’ demektedir (Zihinoğlu, 2003: 106).

Dolayısıyla Cumhuriyet basınındaki kadın temsillerinin temel ideolojisi, erkeklerin sahibi ve yöneticisi olduğu vatana iyi evlatlar yetiştiren kutsal anne imgesine dayanır. Benzer şekilde Cumhuriyet dönemindeki basın fotoğraflarında kadın imajını inceleyen Acun şunları belirtmektedir: Kadınların afiş, piyango bileti gibi resmî görsel yayınlarda rastlanan imajları, devletin kadını algılama biçimini bize yansıtmaktadır. Bu algılama biçiminde, başlangıçta modernliğin simgesi yapılmış, cinsiyetsizleştirilmiş, vatan ile özdeşleştirilerek adeta kutsallaştırılmış bir kadın imajı mevcuttur (Acun, 2007: 112).

Görüldüğü üzere o dönemdeki basında kadın imgesi daha çok eğitilmiş, Cumhuriyetin değerlerine bağlı ve iyi askerler yetiştirilmesi beklenen anneler şeklindedir. Bu kadın imajının dışına çıkabilenler ise basında görünmez kılınmışlardır. Zihnioğlu bunu kadınsız kadın hakları inkılabı diye nitelendirmektedir (Zihnioğlu, 2003: 22-23). Kuşkusuz yok sayılan kıyıya itilen dönemin önemli feministlerinden biri de Sabiha Sertel olmuştur. “1919 yılında haftalık bir dergi olan ve sadece 17 sayı yayımlanabilen “Büyük Mecmua” adlı dergide eşiyile birlikte yazmaya başlayan Sabiha Sertel, bu yazılarında cesur ve feminist bir yaklaşımla kadın hakları, kadın erkek eşitliği ve kadınlara oy hakkı gibi konuları işlemiştir” (...) (Özdemir, 2012: 184-185).

Kısacası Osmanlı’dan Cumhuriyet’e uzanan basın ve kadın temsili ilişkisi değişkenlik göstermekle birlikte sınırları geleneksel annelik rolüyle belirlenmiştir. Osmanlı Döneminde Tanzimat’la birlikte başlayan kadın hakları tartışmaları her ne kadar Cumhuriyet Dönemiyle somut kazanımlara evrilmiş olsa da bu kazanımların toplumun tabanına sirayeti pek mümkün olmamıştır. Genelde üst sınıf, Batılı, eğitilmiş kadınları kapsayan bu kadın imajını dönemin en önemli basın aracı olan gazete ve dergilerde görmekteyiz. “Cumhuriyet döneminde basına yansıyanlarsa Batılı izler taşıyan balolar olmuştur. Medeniliği simgeleyen, toplumun elit tabakasının smokinleriyle, franklarıyla katıldığı bu uzun balolar uzun süre gazete sayfalarında boy göstermiştir” (Arık, 2005: 45).

Balolarda sırtı açık kıyafetlerle basına poz veren bu kadınlar daha çok mücadele etmeden kendilerine birtakım haklar verilmiş, bu bahşedilmiş haklardan dolayı Cumhuriyet’e minnettar bir fotoğraf içinde sunulurlar. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e kadın hakları için mücadele eden, siyasette özerk kadın örgütlenmesini savunan kadınlar ise basın tarafından görünmez kılınmıştır. Bu

açından Osmanlı'dan günümüze basın faaliyetlerine hâkim olan ataerkil zihniyetin sunduğu kadın temsillerinin eksik, taraflı ve sorunlu yapısının günümüze değin sürdürüldüğünü belirtebiliriz.

3.4. MEDYADA KADIN TEMSİL ÖRNEKLERİ

Çalışmamızın bu kısmında medyada kadınların temsillerine ilişkin haber örneklerini ele alacağız. Bu sayede medyada haber öznesi olarak sunulan kadının nasıl bir kimlikle sunulduğunu somut örneklerle görmüş olacağız.

Bu somut örnekler üzerinden medyanın, kadın kimliğini inşası ve sunulan bu kimliğin toplumsal algılanışına ilişkin bir değerlendirme sunacağız. Medyada kadın temsillerinin sınırlarının şiddet, cinsellik, magazin ve aile, olarak çizildiği gerçeğinden yola çıkarak, Şiddet Objesi Olarak Kadın, Magazin Figürü Olarak Kadın, İş Kadını, Siyasetçi Olarak Kadın, başlıkları altında bu temsilleri inceleyeceğiz.

Böylece medyada şiddet, cinsellik ve aile sarmalında inşa edilen kadın kimliğini somut örneklerle görme imkânına sahip olacağız. Bu sayede, çalışmamızın ana konusu olan Şanlıurfa Basınında Kadın İmgesinin ulusal basınla olan kesişim ve farklılıklarını daha net görebilmekle birlikte Şanlıurfa basınındaki kadın imgesinin daha iyi anlaşılabilmesi adına bir ön çalışma sunmuş olacağız.

3.4.1.Şiddet Objesi Olarak Kadının Medyada Temsili

Şüphesiz, Medyada kadınların temsili karşımıza bir sorun olarak çıkmaktadır. Medyanın bu sorunlu kadın temsillerine ilişkin 1970'li yıllardan itibaren kadın hareketlerinin etkisiyle feminist medya çalışmaları adıyla ön plana çıkmıştır. Feminist medya çalışmaları kadının "Medya temsiline "inşacı" olduğu, başka bir deyişle, "toplumsalı" yansıtmaktan çok inşa ettiği görüşünü öne çıkarmıştır. Bu çalışmaların yoğunlaştığı ana meseleler, medya sektöründe çalışan kadınların sayısı, kadınların temsil biçimleri ve medya tüketicisi olarak kadınlar." (Çelenk :230). Batı merkezli başlayan medyada kadın temsilleri araştırmaları etkisini güçlendirerek medyada cinsiyet eşitliği, eşitsizliği, ayrımcılığı, kadın çalışanların oranı gibi konular üzerinde düşünülmesi ve çözümler üretilmesi noktasında bir takım adımlar atılmasında önemli etkiler yaratmıştır.

Bu çalışmalardan biri 1970'li yıllarda Dominick ve Rauch'un Amerikan televizyon reklamları üzerine yaptıkları içerik analizleridir. Bu analizde kadınların

reklamlarda başta ev kadını olarak var olduğunu, bir meslek sahibi olduklarında ise “kadın meslekleri” olarak görülen sekreter, hostes, manken vb. rollerde temsil edildiklerini göstermişlerdir. (Alankuş, 2007:155). Medyada kadın temsillerine ilişkin bir başka araştırma ise Butler ve Paisley(1980) tarafından yapılmıştır. Bu doğrultuda kadın temsilleri konusunda bir cinsiyetçilik ölçeği geliştirmişlerdir. Bu ölçeğe göre medyada kadın temsilleri;

- Aptal, suskun seksi ya da inleyen kurban konumundaki nesne kadın
- Rolünü yerine getiren ve hayatında evi, yuvası hep temel yer olan, eş, anne, sekreter, hemşire vb. kadın
- Geleneksel rolüyle mesleğini bir arada yürüten kadın
- Erkeklerle eşit kadın
- Belirli kalıplara sokulmamış kadın(burada roller tersine çevrilmiş ya da alışılmışın dışında olabilir) şeklinde resmedilirler. (Alankuş, 2007: 157).

Görüldüğü üzere medyanın kadına yönelik bakışı sadece ülkemizde değil gelişmiş ülkelerde de cinsiyetçi bir içerik taşımaktadır. Medyada kadın temsilleri her ülke açısından her ne kadar kendi içinde sosyo kültürel farklılıklar taşısa da ataerkil ideoloji ve cinsiyetçiliğin evrensel boyutlarını her yerde görmek mümkündür.

Örneğin; 1995’ten beri dünyada kadın ve erkeklerin medyada temsil edilme biçimlerini ölçümleyen ve 2009’da 108 ülkede 1281 gazete, televizyon ve radyo istasyonunu inceleyen Global Media Monitoring Project’ e (GMMP) göre haberlerin yalnızca (%24’ünde kadın özne durumundadır. (GMMP,2010).

Dolayısıyla kadın temsilleri sadece ülkemizde değil küresel çapta sorunludur. Fakat bu sorunların adının konulması, yasal düzenlemelerle ele alınması ve bu yönde politikaların geliştirilmesi ülkeden ülkeye değişkenlik göstermektedir. Medyanın dışlayıcı, ötekileştirici, nesneleştirici kadın temsillerini insan hakları ve demokrasi ihlali bağlamında ele alıp etkili denetim mekanizmaları oluşturan örnek ülkeler kadar bu yönde duyarsız kalan ülkelerde mevcut olmaktadır. Ülkemiz açısından kadın temsilleri sorununa ilişkin çalışmalara bakacak olursak; Türkiye’de öncül çalışmalar arasında Ayşe Saktanber’in

Türkiye’de Medyada kadın: Serbest Müsait Kadın veya Fedakâr Anne “ (1995) başlıklı makalesi, Aysel Aziz’in “Medya, Şiddet ve Kadın” (1994), Nilüfer Timisi’nin “Medyada Cinsiyetçilik (1996) adlı kitapları yer alır(

Saygılıgil,2016:169). Ayrıca; Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü(KSGM) 1996 Yılı Ulusal Eylem Planı içerisinde “Kadın ve Medya” bölümü eklenmiştir.

“Kadın ve Medya” ilişkisi vurgulanarak medya çalışanlarına sorunlu kadın temsillerinin dönüştürülmesi adına eğitim verilmesi, kadınların medyada karar alma süreçlerinde aktif olması, yeni medyaya ulaşılabilirliklerinin artırılması, medya içeriklerinde çağdaş kadın imgesinin çoğaltılması gibi kararlar alınmıştır. Bir diğer önemli gelişme ise Türkiye Gazeteciler Federasyonuyla işbirliği içerisinde toplumsal cinsiyete duyarlı medya kuruluşlarına ödüller veren yarışmalar düzenlenmesi olmuştur. Ayrıca sivil toplum kuruluşları tarafından medya izleme grubu MEDİZ kurulmuştur. Öte yandan Kadınlara karşı işlenen suçlar yeniden düzenlenmiş Medeni Kanun başta olmak üzere kadınları aile ve toplumda ikincilleştiren düzen ve kurullarla mücadele edilmiştir. (Gül ve Altındal, 173).

Genel olarak medyada kadın temsillerinde adı konulan sorunlar ve çözümlere baktığımız zaman öne çıkan sorunlardan da anlaşılacağı üzere yapılan çalışmalar göstermektedir ki medyanın yönetim kadrosu, yöneticileri erkek, karar alma mekanizmalarında erkek gazeteciler hâkim, eğlence, magazin, kadın programlarında bolca yer alan kadın temsillerinin ise kadını nesneleştiren bir yapıda olduğudur. Bianet, tarafından 30 ulusal gazetenin künyeleri üzerine yapılan bir araştırmada gazete künyelerinin yüzde 19’u kadın, yüzde 81’i erkeklerden oluştuğunu göstermektedir.

Gazetelerin web sitelerinin künyelerinin yüzde 36,5’i kadın, yüzde 63,5’i erkeklerden oluşuyor. Ayrıca bu araştırma, 2005’te altı ulusal gazetenin künyeleriyle karşılaştırıldığında dokuz senede cinsiyet eşitliğinde yüzde 0,05’lik bir ilerleme kaydedildiğini göstermiştir (<https://bianet.org/>, 15.04.2018). Benzer bir araştırmada, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılmıştır. Bu araştırmada, TÜİK’in 2013 yazılı medya istatistikleri verilerine göre Türkiye’deki gazetecilerin yaklaşık yüzde 70’i erkek ayrıca yazılı basında sarı basın kartlı gazetecilerin yüzde 78.22’si erkek (<https://tgs.org.tr/>, 15.04.2018). Dolayısıyla medyanın sahibi ve yöneticisi erkekler olmaktadır. Medya içeriklerine bakacak olursak ise bu içeriklerin daha çok kadınlar tarafından doldurulmuş olduğunu görmekteyiz. Kadınlar medyada bu içeriklerde daha çok güzellik, cinsellik, moda ya da şiddet gibi konularla var olabilmektedirler. Nitekim kadınların medyada uğradığı ayrımcılıkla mücadele amacıyla kurulan,

Medya İzleme Grubu (MEDİZ)' in medya içeriklerinde kadın temsilleri üzerine yaptığı araştırma bunu belgelemektedir. Rapora göre,

Günümüzde geniş kitlelere ulaşan yaygın medyada kadınların daha çok melodramatik öge (3cü sayfa), magazin malzemesi ya da herhangi bir haberi “görselleştirmede araç (“konu mankeni”) olarak temsil edildikleri görülmektedir. İçerik üretiminde kadınlar hala azınlıktadır. Ülke gündemini belirleyen konularda fikir üretme / tartışma niteliğine sahip alanlarda ise daha da düşük düzeyde temsil edilmektedirler (<https://www.ceid.info.tr/>, 12.04.2018).

Baktığımız zaman, fikir üretme, özne olarak var olmada kısıtlı bir temsil alanına sahip olan kadınların reyting/tiraj aracı olarak medya içeriklerinde bolca yer aldığını görmekteyiz. Bu temsillerinin en geniş yelpazesini şüphesiz, dişilik, cinsellik, cinayet, tecavüz, taciz ve şiddet haberleri oluşturmaktadır. Aslında (MEDİZ) raporunun sunduğu bu kategori bize ülkemizde kadınların içinde bulunduğu toplumsal koşulların da bir tablosunu sunmaktadır. Karar alma mekanizmalarında olmayan kadınlar erkeklerin yarattığı medya dünyasının içeriğini doldurmaktadırlar.

Örneğin, Radikal gazetesi üzerine yapılan bir araştırmada bu gazetede yer alan 79 haberin sadece 3’ü kadın gazeteciler tarafından kadın bakış açısı ile ele alındığı görülmüştür. Diğer medya kurumlarıyla benzer bir şekilde kadın muhabir ve yazarın az olduğu bu kurumda kadın cinayetleri haberlerinde erkek gazetecilerin haberi yazarken kadınlara oranla eril bakış açısını daha fazla benimsendiği tespit edilmiştir (Gül ve Altındal:177). Dolayısıyla medyadaki hâkim erkek yapısı, haberin dil ve kurgusunu da etkileyerek toplumun kadına bakışını, kadınların toplumdaki konumlarını, yaşam koşullarının da şekillenmesine katkı sunmaktadır. Medyadaki kadın temsilleri örneklerine geçmeden önce medyada en fazla temsil alanı bulan şiddet, cinayet verilerine bakmakta fayda vardır. Bu veriler durumun ne denli vahim olduğunu ve medyanın kullandığı dil ve temsil biçimlerinin ne denli hayati önem taşıdığını anlamamız açısından önemlidir. Örneğin, sadece; “2017 yılında 409 kadın erkekler tarafından öldürüldü 387 çocuk cinsel istismara uğradı 332 kadına cinsel şiddet uygulandı” (<http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/>, 17.03.2018).

Öte yandan, “Kadın sığınma evlerinde 7 binden fazla kadın 5 bine yakın çocuk barınıyor. Ve 2017 yılında kadın cinayetleri tarihin en yüksek rakamlarını

gördü (<https://www.cnnturk.com/>, 17.03.2018). Kadının yaşamına kast eden, şiddet gösterenler ise genelde kadınların en yakınları olmaktadır.

Toplumun içselleştirmiş olduğu ataerkil ideoloji doğrultusunda kendini kadının sahibi ve efendisi olarak gören baba, koca, abi, sevgili iktidarlarını sarsacak bir tehlike gördükleri anda öldürmekten dövmekten tehdit etmekten en ufak bir çekince duymamakta aksine bunu en doğal hakları olarak görmektedirler. 2008 yılında Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)'nin Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet başlıklı araştırma sonuçlarına göre, kadınların fiziksel veya cinsel şiddete birlikte maruz kalma yüzdesi % 41,9 u bulmaktadır. Şiddet uygulayanlar çoğu zaman tanıdık kişiler olabilmekte; kocalar, babalar, erkek kardeşler ya da akrabalık ilişkileri bulunan diğer aile bireyleri kadınlara şiddet uygulayabilmektedir. (<http://www.ankarabarasu.org.tr/>, 17.03.2018).

Cinsiyet ayrımcılığı temelli gelişen bu suçlar yargıya intikal edip medyanın da dâhil olmasıyla ise durum daha da vahim bir hal almaktadır. Medya ve yargı sistemine hâkim olan ataerkil iktidar çoğu zaman, kadın cinayetlerini, tecavüz ve şiddeti yine erk bir zihniyetle ele alarak erkeğin şiddetinin doğallaştırma yoluna gitmektedir.

Örneğin; Cinsel saldırıya/istismara uğrayan kadınların/çocukların cinsiyetlerine, yargılama makamlarınca tek bir yerde dikkat edildiği görülmektedir; kadın mağdurlar tüm tutanaklarda özenle “mağdure” olarak belirtilirler Oysaki ne ulusal mevzuatta ne de Türkçe’de böyle bir tanımlama yoktur. Bu adlandırma cinsiyet duyarlı bir yargılama yapılması bir yana, mağdur olmayı kadın olmakla özdeş gören ve kadın mağduru zavallı acınacak bir kişi olarak kabul eden geleneksel anlayışın bir yansımasıdır (<http://www.ankarabarasu.org.tr/>,17.03.2018).

Bu geleneksel anlayışın önemli bir parçası olarak kendini konumlandıran ana akım medya, yargı mercileriyle benzer şekilde, cinsiyetçi söylemler çerçevesinde kadını suçlu, kurban ve mağdur bir pozisyona sokarak, mevcut durumu daha da zorlaştırmaktadır. Nitekim televizyon haberlerinde kadın cinayetlerinin sunuluş biçimi üzerinde yapılan bir araştırmada; Analiz sonuçlarına göre; medyanın kadına yönelik şiddet haberlerini sunarken şiddeti uzun süre göstermesi, görüntüyü tekrarlaması ve kadına yardımcı olacak bilgileri vermemesi, yönlendirici noktasından konuya bakıldığında şiddeti yeniden üreten bir mekanizma yarattığı ve şiddeti

döngüsel hale getirdiği, ancak kadına yönelik şiddetin görünürlüğünü de artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. (Baran, Sarıtaş ve Kütük, 2017:129).

Medyada görüntüleri açık bir şekilde yayınlanan bu kadınların yaşam tarzı, giyim kuşamı ya da sosyal ilişkileri sürekli olarak görüntülerle tekrarlanmaktadır. Bu görüntüler üzerinde vurgu yapılarak gördüğü şiddeti meşru gösterecek bir söylem geliştirilmektedir. Bu şekilde izleyicinin kafasında demek ki hak etti düşüncesi pekiştirilmektedir. “Özetle, asıl temsil edilen kadınların çaresizliği, zavallılığı hatta kimi zaman da bu durumu hak etmiş olmalarıdır. Kadınların gerçek sorunları üçüncü sayfa ya da magazin malzemesi olarak kullanılır”(Alankuş, 2007:159).

Bu dil çerçevesinde kurulmuş her gün birçok haber, yazılı ve görsel olarak sunulmaktadır. Örneğin, Milliyet gazetesinde “Dekolte Cinayetinde Gelin Yasak İlişkiyi Kabul Etti!” <http://www.milliyet.com.tr/>, 18.03.2018).Başlığıyla sunulan haberde bunu somut olarak görmekteyiz. Haberde Turgay Ç.’nin Efraim Türkmen’i öldürmesi dekolte başlığı ile kadın bedenine vurgu yapılarak haberin ilgi çekici ve merak uyandırıcı olması amaçlanmıştır. Ayrıca haberin başlığı ve girişi dekolte giyen kadınların dedikodu ve cinayete sebebiyet vereceği eşlerini aldatabileceği şeklinde bir algı oluşmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla haberdeki kadın öznesi dekolte giyerek mahallede dedikoduya çıkararak, kocasını aldatan, iki kişinin de ölümüne sebebiyet veren suçlu konumundadır. Bir kadının dekolte, giymiş olması dedikodu, aldatma ve cinayet ile ilişkilendirilerek toplumda böyle giyinen kadınların nelere yol açabileceğine dair bir mesaj içermektedir.

Yine benzer bir haberi Milliyet gazetesinde “ Hayır Dedi Diye Bu Hale Getirdi!” başlığıyla görmekteyiz. Haberde işten eve dönerken iki erkeğin tacizine uğrayan kadının hem giydiği kıyafete vurgu yapılmış hem de tacize uğraması hayır demesiyle gerekçelendirilmiş, haberin dili, bizde kadının dekolte giyerek hem erkekleri tahrik ettiği hem de tahrik edilmiş erkeklere hayır dediği için suçlu olduğu izlenimi uyandıracak şekilde kurgulanmıştır. Nitekim haber “Hem Milliyet gazetesi hem de CNN TÜRK televizyonunun haberlerinde iki erkeğin kadına yönelik tacizi “giydiği elbisenin dekoltesinden aldıkları cesaretle” ifadesi ile verilmiş daha sonra gelen tepkiler üzerine bu ifade çıkarılmıştır.” <http://ilerihaber.org/icerik/>, 18.03.2018).

Bu iki haberin kurgusuna baktığımız zaman aynı şekilde kadının giyim kuşamı, sosyal ilişkileri, yaşam tarzı ön plana çıkarılarak erkeği tahrik eden ve bu nedenle de toplumda taciz, tecavüz gibi suçların oluşmasına sebebiyet vermiş kadın izleniminin oluşmasına yardımcı olduğunu görmekteyiz. Kadın cinayetleri haberlerine baktığımız zaman ise daha da ürkütücü bir medya diliyle karşılaşmaktayız. Bazı basın kuruluşları kadına yönelik şiddeti açıktan teşvik edecek nitelikte haberler sunmaktadır.

Örneğin Kadın cinayeti işleyen failer üzerine yapılmış olan bir araştırmanın, sonuçlarını töre “Cinayetleri İtibar Artırıyor” (<http://www.milliyet.com.tr/>, 20.03.2018). Başlığıyla veren bu haber bu tür cinayetlerin toplum nezdinde ne denli kabul gördüğü, cinayeti işleyen erkeklerin itibarlarının ne kadar arttığı vurgusu yaparak aslında bu kişilerin kahramanlaşmasına hizmet etmiş olmaktadır. Kadın cinayetlerini teşvik edici bir dille ön plana çıkarılan namus, itibar, pişmanlık duymama gibi kavramlarla “namusunu temizleyen” erkeğin ne denli “itibar kazandığını” ve toplumda gördüğü bu “itibar” sonucu hiçbir pişmanlık duymadığının altı çizilmektedir.

Kadın cinayetiyle ilgili yapılmış olan bu çalışma kadının aleyhine işleyen, suçluyu yüceltmeyen bir haber kursuyla verilmesi gerekirken çoğu basın kuruluşu ve gazetecilerin cinsiyetçi bakış açısı, kadın cinayetlerine karşı duyarsızlığı, çok okunma kaygısı gibi tutumlarının mesleki etiğin önüne geçtiğinin somut bir örneğini bu haber oluşturmaktadır. Benzer bir içerik eski bir seks işçisi olan Esmeray isimli birey ile yapılmış bir röportajda görülmektedir. (<http://www.milliyet.com.tr/>, 25.03.2018).+

Travesti Esmeray’ın ironik olarak söylediği, “O Kadar Namussuzuz Ki, Töre Cinayetlerine Bile Layık Değiliz” sözü röportajın ana başlığını oluşturmuş, töre cinayeti layık olunacak itibarı yükseltecek bir şeymiş gibi algılanmasına sebebiyet verebilecek bir başlıkla verilerek haberin çarpıcılığını artırma aracı olarak kullanılmıştır. Görüldüğü üzere medyada kadına yönelik cinayet, tecavüz, taciz haberleri kadının maruz kaldığı şiddeti dönüştürme çabasından çok mevcut durumu daha da derinleştirecek özelliklere sahiptir.

Gazeteciler haberi yazarken haberin temel unsuru olan 5N 1K, Kim? Ne? Ne Zaman? Nasıl? Neden? Nerede? Ve Kim? Yöntemini kullanırlar. Bir haber metni bu

altı soruya cevap verebilecek şekilde yazılmaktadır. Ancak bu unsurlar çerçevesinde haberin doğru ve anlaşılır bir şekilde algılanabileceği kabul edilir. Fakat neden sorusuna cevap verebilecek şekilde kurgulanan kadına şiddet haberleri beraberinde sorunlu bir temsil oluşturmaktadır. Genel olarak cinayet, tecavüz, taciz olaylarının gerçekleşme nedeni suçu işleyen erkeğin bakış açısı ile verilmektedir. Bu doğrultuda erkeğin öne sürdüğü gerekçeler haberde suçun nedenselliğini oluşturmaktadır. Dekolte giydiği için, gizli ilişkisi ortaya çıktığı için, evden kaçtığı için boşanmak istediği için...

Daha birçok neden haberin ana başlığına çıkarılmakta ve kadın maruz kaldığı şiddetin tahrik edici unsuru olarak sunulmaktadır. “Böyle bir dil, gerçeğin aşkınlaştırılmasına yarıyor her şeyden önce. Olayların sosyo-ekonomik nedenleri ortadan kayboluyor. Nedensel boyut görülemeyince eleştirel boyut da geliştirilemiyor okur tarafından. Her şey doğallaşıyor adeta... Okurun kafasında bu işlerin önlenemeyeceği yolunda bir imaj oluşturuyor” (Oktay, 1987:107).

Böylece, kadına yönelik şiddeti oluşturan ataerkil ideoloji, yasaların yetersizliği, siyasal iktidarın tutumu gibi toplumsal nedenler üzerinde düşünülmemekte, erkeğin kadına çizdiği sınırların aşılması cinayet tecavüz, taciz ve şiddet haberlerinin nedenselliğinin içeriğini doldurmaktadır. Dolayısıyla, “Türkiye’de medyada kadının temsiliyle ilişkili sorun, eşitlikçi bir temsil sorunu olmanın ötesine geçer; kadınların yaşam hakkını ve kadın cinselliğini yok sayan bir gelenek ve kültürün medyada nasıl yeniden üretildiği ya da pekiştirildiği sorununa dönüşür.” (Çelenk).

Medya içeriklerinde olayın neden meydana geldiğinin içi boşaltılarak, erkeğin öne sürdüğü belli nedensellikler altında verilen bu haberler, kadının toplumun ahlaki normlarının dışına çıkmış olduğu ve cezalandırmasının doğal olduğunun algısını güçlendirmektedir. Oysaki liberal görüşte demokrasi ve insan hakları gelişiminin temel araçlarından sayılan medyanın toplumsal sorumluluk ve görevi var olan eşitsizlikleri, hak ihlallerini ve cinsiyetçiliği pekiştirmek değil bunların dönüştürülmesine katkı sunmak olmalıdır.

3.4.2. Magazinleşen Kadın: Ünlü Kadınların Medyada Temsili

Kadınların medyada kendine geniş bir temsil alanı bulan diğer kategori ise magazindir. Kitle iletişim araçlarının yaydığı popüler kültürün temel öznelerini bu ünlü kadınlar oluşturmaktadır. Popüler kültür kavramı, “Belli bir dönem için geçerli olan, hızlı üretilen ve hızlı tüketilen kültürel öğelerin bütünü”(<http://www.tdk.gov.tr>, 25.03.2018). Olarak tanımlanmaktadır. Medya popüler kültür, aracıyla bize gündelik yaşamın sosyo ekonomik zorluklarından bir kaçış sağlayarak eğlendiren, üzerinde düşünülme, renkli ve merak uyandırıcı bir dünya sunar. Bu sihirli dünyanın en önemli parçasını ünlü kadınlar oluşturmaktadır. Söz konusu kadınlar güzel, seksi, erkeklerin arzu nesnesi olarak sinema, dizi, televizyon programlarında varlık gösterirler.

Yaptıkları kaçamaklar, giydikleri kıyafetlerle magazin gündeminde sıkça kendilerine yer bulurlar. “Genelde bedene indirgenen, düşünsel yetiden yoksun biçimde kurgulanan kadın imgeleri aracılığıyla bir yandan tüketim körüklenirken, diğer yandan kadına yönelik değersizleştirilme politikası yürütülmektedir. Bu yolla kadın bedeni; tüketim kültürü pratiklerinin uygulandığı, arzu mekanizmasının dolayımlandığı, üzerinde yatırım yapılan ticari bir nesneye dönüşmektedir”(Güzel, 83).Medya sürekli görsel arzu öznesi olarak bu tür bir temsiliyete yer vererek, topluma kadını cinsel bir meta olarak sunmaktadır. “Medyada kadınlara bir yandan güzel, seksi ve erotik olmaları yönünde açık mesajlar tekrarlanarak verilirken diğer yandan da erkekler tarafından arzu edilen bir nesne olmaları gerektiğine dair örtük mesajlar verilmektedir ” (Silkü, 2010: 112).

Bu şekilde sunulan kadın beden ve arzudan ibaret sayılarak toplumdaki nesneleşmiş kadın algısını beslemektedir. Ayrıca medya, magazin figürü kadınların ataerkil düşüncelerine sıkça yer vererek bunları gündemleştirerek ünlüler üzerinden toplumda bu fikirlerin daha da pekişmesine neden olmaktadır. Özellikle gelişim çağındaki gençlerin kendilerine rol model olarak gördüğü ünlülerin bu sözleri kitlenin ataerkil iktidarı içselleştirmesinde etken olabilmektedir. Manken, Gizem Özdemir: “Sevdiğim Erkeğin Ayaklarını Yıkırım!” Başlığıyla verilmiş bu röportaj örneğinde olduğu gibi. Söz konusu manken geysa ruhlu olduğunu ve erkeğe hizmette kusur etmediğini söylemektedir. (<https://www.gazetemag.com/>. 25.03.2018).

Bu haberde de görüldüğü üzere magazin haberlerinin önemli bir bölümünü oluşturan mankenlerin basına verdikleri röportajlara baktığımız zaman sorular çoğunlukla mankenlerin çok merak edilen aşk hayatını oluşturmaktadır. Sorulan sorular, genel olarak erkeğimizin ayaklarını yıkar mısınız? Geysa ruhlu musunuz? Erkeğinizi mutlu etmek için neler yaparsınız? Gibi ataerkil ideoloji ile çerçeveselendirilmiştir. Mankenlerin sık sık “ben geysa ruhluyum” başlıklarıyla sunulması ise oldukça olağan bir durumdur.

Japon kültüründe erkekleri her yönüyle mutlu edebilecek bir hizmet sunmak için özel yetiştirilen geysa kadın geleneği üzerinden, erkeğe itaat ve hizmet etmenin ünlü kadınlarda da var olduğu bunun son derece normal bir şey olduğu mesajı iletilmektedir. Benzer bir haberde yine, ünlü güzel ve çekici kadınların da erkek egemenliğini içselleştirdiğini, erkeği her yönüyle mutlu etmek için çabaladığının altı çizilmekte geysalık örnek rol model oluşturacak şekilde vurgulanmaktadır. “Geysa gibi olduğunu söyleyen oyuncu ve stilist Eliz Sakuçoğlu, kadınlığını çok iyi bildiğini, erkeğine çok iyi bir kadın olacağını söyledi”. (<https://www.haberler.com/>, 26.03.2018).

Bu haberde de yine benzer şekilde Selami Şahin’in eşi mutlu bir evliliğin sırrını vererek kocanın flörtlerine göz yummak gerektiğini, ancak bu şekilde bir evliliğin sürebileceğini söylemektedir. Görmeyen, duymayan ve bilmeyen kadının aile kurabileceği ve bunu sürdürebileceği mesajı haberin ana başlığını oluşturmaktadır. Selami Şahin de bu sözlerin üzerine, "Didem ben eve gelince 'Hoş geldin benimkisi' evden gidince 'Güle güle elinkisi' diyerek uğurlar" dedi.”(<http://www.haberinizbizdenolsun.com/>, 26.03.2018).

Bu haber örneklerinde de gördüğümüz gibi medya haberleri ünlü kadınların ne denli uyumlu olduğu, ayak yıkamaktan hizmet etmeye kadar erkeği her yönüyle memnun etmeyi görev edinmiş, aldatılmayı kabullenmiş bir imajla sürekli olarak ön plana çıkarmaktadır. Kuşkusuz, ataerkilliği yücelten vurgular, tekrarlayan sorular ve bu sorulara verilen cevapları vurgulayan başlıklarla sunulması popüler kültür tüketicilerinin kadın algısını kötü yönde etkilemesine neden olmaktadır. Böylece ünlü kadınlar üzerinden, kadının esas görevinin itaat ve hizmet olduğu, erkek egemenliği ise olağan ve değişmez bir şeymiş gibi insanların kafasında yerleşmekte ya da yerleşik olan bu düşünceler daha da pekiştirilmektedir.

Medyada şiddet ve cinsellik ve aile sarmalının dışında kalan kadın temsilleri oldukça kısıtlıdır. Medya şiddet, cinsellik, aile ile ilişkilendiremeyeceği farklı kadınlık durumlarını çoğu zaman görmezden gelmektedir. Son zamanlarda artan İş ve siyaset dünyasından ünlü kadınların medyada temsili bunun en somut örneğini oluşturmaktadır. Söz konusu kadınların başarıları, yaptıkları işler ancak iyi eş, fedakâr anne hem çalışan hem de kadınlık görevlerini ihmal etmeyen bir kurgu içinde kendine yer bulabilmektedir.

Genellikle bu kadınlarla yapılan röportajlarda konu en mühim olan şeye aile özel yaşama getirilmekte. Evde mutfakta nasıl iyi yemek yaptığı, ne kadar iyi bir anne ve eş olduğu, temel kadınlık “görevlerinin” ne kadar farkında olduğu, haberlerin başlıklarında vurgulanmaktadır. Örneğin, “Hem iş kadını hem siyasetçi hem anne” başlığıyla verilmiş olan röportajda, çalışan kadının cinsiyetçi iş bölümü sonucu annelik rolüyle evde de fazladan çalışması kadının bir sıkıntısı gibi gösterilerek bunu aşan, kadınlar azimli kadın imajıyla verilmiştir. (<http://www.nuraycevirmece.com.tr/>, 26.03.2018).

7/24 Hem bankacıyım hem de anne başlığıyla verilen haberde ise yine benzer şekilde bir dil kullanıldığını görmekteyiz. Ünlü iş kadının annelik en büyük mesaim 24 saat anneyim sözü özellikle belirtilmiş ayrıca kadının ne kadar güzel olduğu da ayrıca vurgulanmaktadır. Bu tür temsil biçimlerinde İş kadınlarına sorulan soruların başında hem çalışıp hem annelik görevini nasıl sürdürdüğü başta gelmektedir. (<http://www.hurriyet.com.tr/>, 26.03.2018).

Söz konusu haber ve röportajlarda çalışan kadının ev yaşamında neden bütün işlerden ve çocuk bakımından tek başına sorumlu tutulduğu, erkeğin neden bu görev ve sorumlulukları paylaşmadığı ve kadınlara yüklenen bu insanüstü iş gücünün nedenleri çözümleri ise kesinlikle konuşulmamaktadır. Hem kamusal alanda hem de özel alanda kadından mükemmeliyet beklenmekte her iki alanda da kendisine yüklenen görev ve sorumluluklarını eksiksiz yerine getirmesi onu başarılı kadın kılmaktadır. Bunun dışında kalan kadınlar ise çalışmayan, üretmeyen bahane üreten ve başarısız kadınlar olarak sunulmaktadır. Böylece cinsiyetçi iş bölümünün getirdiği zorluklar kadının 7/24 saat mesaisiyle aşılabilecek bir şeymiş gibi sunulup toplumsal nedenlerle bağı koparılarak kadının azimli ve çalışkan olmasıyla aşılabileceği vurgulanmaktadır.

Siyasette, iş hayatında başarılı kadın temsillerinin en önemli içeriklerinden biri de güzellik, çekicilik, giyim kuşam ve cinsel cazibe oluşturmaktadır. Bu temsiller kadının siyasette, bilimde, iş yaşamında üreticiliğinin başarılarının önüne geçirilerek her durumda kadının arzu nesnesi olduğunun altını çizmektedir. “Erkekler-den farklı olarak kadınlar fikirleriyle değil, görünüşleriyle haber değeri taşıyorlar. Yani, kadınların aleyhinde işleyen mekanizma ısrarla muhafaza ediliyor”(Büyükbaykal:29)

Nitekim “Kadın her yerde kadın” başlığıyla verilen haberde bu düşüncenin en somut halini oluşturmaktadır. Haberde kadın kimliği, arzu nesnesi olmakla özdeşleştirilerek, bir kadının başbakan olması fiziği ve saçlarının uyandırdığı şehvete bağlanmaktadır. Yani kadın bir seks objesi olarak vardır. Ve toplumdaki statüsü de erkeklerde uyandırdığı şehvete bağlıdır. Bu sokakta da böyledir mecliste de “Eski Ukrayna Başbakanı Yulia Timoşenko 1996'da parlamentoya girdiğinde büyük ses getirdi. Saçını da özel biçimde toplayınca, başbakanlığı kaçınılmaz oldu” (<http://trend.mynet.com/>, 26.03.2018).

Ayrıca haberde yabancı 14 kadın siyasetçinin çıplak fotoğraflarına yer verilerek ne kadar çekici oldukları, yaşadıkları aşklar ve getirildikleri görevlerle özdeşleşecek bir şekilde vurgulanarak bu görevlere cazibeleri sayesinde erkekler tarafından getirildikleri, siyaset alanında da “kadının yine kadın” olduğu ancak bu şekilde var olabileceği açıkça vurgulanmıştır. Görüldüğü üzere medyada kadın temsillerinin biçimleri değişmekle birlikte özündeki cinsiyetçilik sabit kalmaktadır. Bu şekilde inşa edilmiş bir kadın kimliği kadını nesneleştirerek erkeğin tamamlayıcı unsuru olduğu yönündeki düşünciyi destekleyerek var olan olumsuz koşulları dönüştürmekten çok değişmezliğe hapsetmektedir.

3.4.3. Yerel Basın

Yerellik kavramı “sözcük olarak bir yöreye ait olma anlamını taşıyan bir sıfattır” (Şentürk, 2008: 8). Yerel basın, ise “Türk kamuoyunda “Anadolu basını” ya da “taşra basını” olarak da adlandırılmaktadır. Genel bir anlatımla yerel basın, sınırları dar ve tanımlanmış bir yörede, (kasaba, kent ya da bölge) yöre halkını bilgilendirmeye, eğitmeye, eğlendirmeye, böylece kamuoyunun serbestçe oluşmasına katkıda bulunmaya çaba gösteren kitle iletişim araçlarıdır.” (Girgin, 2017)

Yerel basın, yöredeki halkın sesini duyurmada en etkili iletişim aracıdır. Yöredekilerin sorunları ulusal basından çok yerel basının ilgi alanını kapsamaktadır. Bu açıdan yerelde etkili bir kamuoyu oluşturmada yardımcı olma potansiyeline sahip olan yerel basın ifade özgürlüğü gelişmiş, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine duyarlı güçlü ve demokratik bir toplumun inşasında önemli bir işleve sahiptir. Yerel basının oluşumuna bakacak olursak ülkemizde yerel basın her ne kadar Milli Mücadele döneminde ağırlık kazansa da kökleri Osmanlı'daki vilayet gazetelerine dayanmaktadır “Anadolu’da gazetecilik, ikinci Abdülhamit devride vilayetlere gönderilen matbaalarla başlamıştır(...) Hususi şekilde gazete çıkaran büyük vilayetler, Selanik, İzmir, Diyarbakır gibi şehirler olmuştur” (Şapolyo, 1971: 2005).

O dönemin İlk vilayet gazetesi ise “Suriye’de Fuat Paşa tarafından devletin resmi vilayet yayın organı olarak tanımlanan ‘Hadikat al- Ahbar 1860’ dır. Vilayet gazeteleri bölgeye resmi yönetimin kararlarını sağlıklı bir şekilde yansıtma görevini üstlenmişlerdir. Bu gazetelerde padişahla, tayin ve atamalar, yasal düzenlemeler yer almaktadır. İlginç bir şekilde çocuk düşürmenin kadın sağlığına zararlarına dair haberlerin de yer aldığı belirtilmektedir” (Koloğlu, 2006: 31, 33, 35).

Cumhuriyet Dönemi yerel basınına baktığımızda ise yine basının benzer bir misyona sahip olduğunu görmekteyiz. Yerel basın, Batı’nın aksine özgürlük, demokrasi ve düşünce gücünün ilerlemesinde doğan bağımsız ve eleştirel bir güç olmaktan çok Osmanlı’dan günümüze değin daha çok devlet tekeliyle doğmuş ve siyasal ve ekonomik erklerce desteklenen güdümlü bir karaktere sahip olmuştur. Bu dönemde de basın düşünce gücünden doğan bir amaçtan çok devlet tekelinde gelişen bir araç olmuştur. Osmanlı devleti nasıl ki kendi güdümünde devletin bekası ve padişah otoritesi için çalışan bir basına karşı değil ise Cumhuriyet rejimi de aynı şekilde kendisine sadık ve güdümlü bir basının yaygınlaşmasına özellikle önem vermekteydi. “Esas itibariyle Anadolu’da gazetecilik Milli Mücadele ile Cumhuriyet Devrinde gelişmiştir” (Şapolyo, 1971: 228).

Cumhuriyet Dönemi’nde özellikle Anadolu basınıının desteklenmesi yerelde kamuoyu oluşumunda yerel basının ne denli önemli bir işleve sahip olduğunu da göstermektedir “Cumhuriyet Dönemi öncesinde Ulusal Kurtuluş Savaşı’nın fikri mücadele platformu olma işlevini yerel Anadolu basını üstlenmiştir” (Özgen, 2000: 87). Ancak Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte güçlenen iktidar, devletin kendilerine biçtiği rollerin dışına çıkan muhalif basını tasfiye etmeye başlamıştır.

Bu dönemde Şeyh Sait ayaklanması vesilesiyle 4 Mart 1925'te çıkarılan Takrir-i Sükûn kanunu ise hükümete doğrudan basın üzerinde tasarrufta bulunmak hakkını tanıyordu. Buna dayanarak, Halk Fırkasına muhalif olan Terakki Perver Fırkasının destekçisi bir sürü gazeteyle (Tevhid-İ Efkar, Tanin, Vatan vb). Sosyalist bazı yayınlar (Aydınlık, Orak, Çekiç) kapatılmıştır. Ayrıca İstiklal Mahkemeleri, aralarında, V. Ebuzziya, A Emin, Eşrep Edip, Ahmet Şükrü, Suphi Nuri'de bulunan birçok gazeteciyi ayaklanmayı kışkırtmak iddiasıyla yargıladı (Koloğlu, 2006: 117). Dolayısıyla basın ülkemizde düşünsel gelişimin bir sonucu olarak var olmaktan çok devlet erkinin gücünü pekiştirme amacıyla oluşturmuş olduğu bir araç olarak varlık göstermiştir. Bu araç amaçlara hizmetin dışına çıkarsa derhal varlığına son verilen bir yapıdadır. Oysaki Batılı demokrasilerde önemli bir güç olan yerel basın Türkiye'de yine bu araçsallaştırılma doğrultusunda iktidarın, yerel siyasetin ve yereldeki önemli ekonomik güçlerin boyunduruğu altındadır.

Türkiye'de sayıları 800'ü bulan yerel gazetelerin önemli bir bölümünün, her türlü gazetecilik kaygısından uzak bir biçimde yalnızca 5 trilyon lira dolayındaki resmi ilan pastasından pay almak için yayımlanıyor olması acı bir gerçektir(...) Ülke halkının yerel ve yöresel basının yararlarının hala farkına varamamış bulunması da sorunun başka bir boyutudur (Girgin, 2001: 1).

Demokrasinin gelişmiş olduğu ülkelerde yerel basın siyasal ve ekonomik kaygıların ötesinde yerelde etkili bir kamuoyunun oluşması, bölgedeki siyasal erklerin denetlenmesi ve halkın gelişmelerden doğru bir şekilde haberdar olması şeklinde bir misyona sahipken ülkemizde Girgin'in de belirttiği üzere daha çok yöredeki ilan pastasından pay almak, belediyelerin faaliyetlerini duyurmak, yöredeki ekonomik ve siyasal güçlerle iş birliği içinde çalışmak şeklinde var olmaktadır. Oysaki; "Yerel basın, doğrudan bölge halkıyla iç içe yaşadığı için, bölgede gelişen olaylara çok daha yakındır. Bölgeyi ve bölge halkını iyi tanır. Yerel halk, kendi gazetesinde kendi sorunlarını, gelişmelerini, sesini, yüzünü görür, Kendisiyle ilgili her şeyi daha yakından izler; olaylara daha yakından sahip çıkar." (Girgin, 2017).

Bu açıdan "Yerel basında üretilen söylem, yalnızca gündemin oluşmasına katkı sağlamamakta, aynı zamanda toplumsal kanaatlerin oluşmasının da yolunu açmaktadır. Bu nedenle yerel basınca şekillendirilen tutumlar, zamanla davranışa dönüşmektedir"(Çavuş, 2017: 22).

Kadınların yerelde eşit temsil hakkına kavuşabilmesi, toplumsal cinsiyete duyarlı yerel yönetimlerin oluşması ve insan hakları gelişimi açısından güçlü, devlet erklerinden bağımsız ve eleştirel bir yerel basına ihtiyaç duyulduğu gerçeğinden yola çıkarsak eğer yerel basının geliştirilmesi ve desteklenmesinin hayati önem taşımaktadır.

3.4.4. Yerel Basında Toplumsal Cinsiyet

Ülkemizde kadınlar, Cumhuriyetle birlikte siyasal ve sosyal haklara kavuşarak eşit vatandaşlık konumuna geldikleri halde ne yazık ki hala cinsiyet temelli ayrımcılıklara maruz kalmaktadırlar. Bu ayrımcılığın en çok görüldüğü yerlerden biri de ulusal ve yerel medyadır. Medya, kamuoyu üzerinde etkin bir güç olarak, toplumsal cinsiyet rollerini olumlu yönde değiştirme potansiyeline sahiptir. Bu noktada toplumsal cinsiyet ayrımcılığının sona ermesi için yereldeki siyaset mekanizmaları başta olmak üzere yerel basın ve sivil toplum kuruluşlarına önemli görevler düşmektedir.

Siyasal partilerin yerel örgütleri, merkezi yönetimin taşra teşkilatı ve kadın örgütleri arasında bir iş birliği planı oluşturulmalı, yerelde cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik eylem planları teşvik edilmelidir. Yerel yönetimler bünyesinde ise kadın-erkek eşitliği bir diğer adıyla toplumsal cinsiyet eşitliği birimleri oluşturulmalıdır (Yaylı ve Eroğlu, 2015: 521).

Belirtildiği üzere yerelden başlayan etkili bir örgütlenme ve toplumsal cinsiyet birimleri kadınların mevcut konumunu değiştirmede oldukça önemli olmaktadır. Fakat aynı zamanda Yaylı ve Eroğlu'nun yerelde cinsiyet eşitliği sağlanması yönündeki önerilerinde yerel basın faktörünün göz ardı edilmiş olması da ülkemizde yerel basın ve toplumsal cinsiyet ilişkisinin pek de dikkate alınmadığının göstergesidir. Benzer şekilde yerel basınla ilgili yapılan çalışmalar, araştırmalar ve önerilerde toplumsal cinsiyet faktöründen bahsedilmediğini yerel basında kadın temsilinden dahi söz edilmediğini görmekteyiz. Örnek verecek olursak, Suat Gezgin'in (2007) "*Yerel Basının Önemi*" üzerine yaptığı çalışmada bölge basınının gelişmesi ve büyümesi için yaptığı öneriler daha çok ekonomi haberciliğine odaklanma tavsiyesi üzerinedir. (194).

Yerel medyadaki ekonomi haberlerinin daha çok iş adamlar, şirketler, ilanlar, ihale haberleri olduğu düşünülürse kadın istihdamı, kadının ev içi emeğinin görünmez kılınması, mevsimlik kadın işçilerin sorunları, küçük yaşta eğitim hakkı elinden alınarak tarlada çalıştırılan (ki bunların önemli kısmını kız çocukları oluşturur). Gibi konuların yerel basında ele alınmadığını görmüş oluruz. Yereldeki basının bu cinsiyet körü yaklaşımını eleştirmek görünür kılmaktan öte yöredeki basının daha çok ekonomi haberlerine yönelip bölgeyi kalkındırma amacı gütmesi gerektiği fikri kuşkusuz belli bir kesimi yani yöredeki ekonomiyi elinde bulunduran erkek kesimini zenginleştirmekten ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derinleşerek büyümesinden öteye gitmeyecektir.

Yine aynı şekilde yerel basınla ilgili yazılan kitap, makale, araştırmalarda daha çok yerel basının tarihsel kökenleri, Millî Mücadeleye katkıları, günümüzde yaşadığı ekonomik sorunlar ve yerel basının gelişip büyümesi için yereldeki ekonomik güçlerle çeşitli iş birliği önerileri sunulmaktadır. Sunulan bu önerilerde yerel basının toplumsal cinsiyet duyarlılığına ne yazık ki değinilmemektedir.

Aynı şekilde Atilla Girgin, yerel basının temel sorunlarını şu şekilde özetlemektedir; “ilgi yetersizliği, aksaklıklar, naylon kadrolar, yetersiz altyapı, resmi ilan pastası, teknoloji yetersizliği, profesyonel kadro eksikliği” (2001: 174- 179). Ne yazık ki yerel basında çalışan gazetecilerin toplumsal cinsiyet bilincine sahip olması, yereldeki kadın gazetecilerin durumu, kadın temsillerinin cinsiyetçi ve yanlı yapısı ya da yerel basında kadının görünmezliği hiçbir şekilde sorun edilmiyor. Girgin, yerel basının haber türü ve içerik biçiminin değiştirilmesi gerektiğine vurgu yaparak yerel basına şu önerilerde bulunmaktadır:

Yerel basının, yaygın olarak yer verdiği ve popüler olarak değerlendirdiği zina, tecavüz, cinayet, intihar gibi haberleri artık aşması gerekmektedir(...) Kendi kenti ya da bölgesinin kurumlarını, kültürünü, aydınlarını, uzmanlarını, yöneticilerini, siyasetçilerini, ekonomistlerini, ileri gelenlerini öne çıkarması gerekmektedir. Günümüzde haber türü açısından, yerel basının ortaya çıkmış en büyük eksikliklerinden biri, ekonomi haberlerine değer verilmemesidir. Oysa küçük yerleşim birimlerinde sürdürülecek ekonomi ağırlıklı iletişim bireylerin birçok sorununu çözmeye yetecektir (Girgin, 2001: 167).

Yerel bölgelerde “töre, namus” adı altında işlenen kadın cinayetleri, intihara zorlanan ya da intihar süsü verilen kadın ölümleri, tecavüz haberleri, aşılması gereken haberler olarak görülüp daha çok yörenin ‘ileri gelenlerinin” veya ekonomi haberciliğinin ön plana çıkarılması gerektiği önerisi kuşkusuz yine kadının yerel basında yok sayılmasının en bariz örneğidir. Eğer yerelde bu denli tecavüz, cinayet ve intiharlar var ise yerel basına düşen görev bunu ataerkil bir dille popülerleştirmek ya da Girgin’in ifadesiyle aşılması, yok sayılması gereken bir şey olarak görmek olmamalı.

Tam tersine bu tarz haberleri toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın duyarlılığı hassasiyetiyle ele alınarak kamuoyuna sunulmalı ve gerekli devlet mercilerini denetleyen, söz konusu mercileri harekete geçirmeye zorlayan bir nitelik taşımaktadır. Aksi takdirde şiddet ve tecavüz haberleri normalleştirilerek ve önemsiz haberle statüsünde verilerek toplumda bir tepki ve karşı çıkıştan çok kadını mağdur ve kurban olarak doğallaştıran ve kadının toplumdan daha da soyutlanmasına neden olan bir hal almaktadır.

Haber medyasının kadına karşı erkek şiddetini normalleştirmeye katkıda bulunan anlatı stratejileri geliştirmesi ve cinsiyetçi kodlarla iş görmesi, cinsel suçları ve kadına yönelik şiddeti gündelik hayatın sıradan ve gerçekleşmesi kesin bir parçası haline getirmektedir. Bu eğilimin yerleşikliği dolayısıyla ne kadına ne de çocuklara yönelik şiddet ve suiistimler, haber gündeminde ciddi haberler arasına giren konulardan sayılmamaktadır (Dursun, 2010: 23). Kadına yönelik cinayet, tecavüz, şiddet haberleri erkek egemen bir bakış açısıyla verilmekte bu tarz haberler ciddi haberler statüsünden alıp popüler ve eril bir dille sunulmaktadır. Böylece ulusal ve yerel basın hem kadınların daha çok ötekileştirilip ezilmesinde önemli bir paya sahip olmaktadır. Bundan dolayı uluslar arası ve ulusal çapta oluşturulan cinsiyet eşitliği eylem planlarının en önemli ayağını medya oluşturmaktadır.

Örneğin Birleşmiş Milletlerin 1979 yılında kabul ettiği Türkiye’nin de 1985 yılında imzaladığı “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme” (CEDAW)’ bu sözleşme cinsiyet ayrımcılığının üretilip yayılmasında medyanın önemli bir role sahip olduğunu vurgulamış cinsiyet eşitsizliğinin önlenmesi doğrultusunda medyaya önemli görevlerin düştüğünü belirtmiştir. Bu doğrultuda kadınların medyadan siyasete her alanda eşit ve özgür olması, cinsiyete dair ayrımcılığın son bulması için eylem planları oluşturmuştur. Örneğin;

Başbakanlık Kadın Sorunları Genel Müdürlüğü bu deklarasyona uygun olarak, 1998 yılında bir “Ulusal Eylem Planı” hazırlamıştır. Bu planda yer alan öncelikli alanlardan biri olan “kadınlar ve medya” konusunda iki temel hedef oluşturulmuştur. Kitle iletişim araçları ve yeni iletişim teknolojileri içinde kadınların karar alma sürecine katılımının ve ulaşılabilirliğinin artırılması, Medyada çağdaş kadın imgelerinin yaygınlaştırılması ve kadına yönelik İş birliği alanlarının oluşturulması (<http://fbemoodle.emu.edu.tr>, 01.02.2018).

Ancak bu sözleşmeyi imzalayan taraf devletlerin çoğunun yerine getirmeyi taaddüt ettiği eylem planlarının daha çok kâğıt üzerinde kaldığını görmekteyiz. Kadınlar, medyada karar alma mekanizmalarında etkin olmak şöyle kalsın daha çok şiddet kurbanı ya da magazinsel figür olarak medyada yer almakta. Kadınların bu şekildeki temsili toplumdaki mağdur ve korunması gereken kadın algısını doğrudan etkilemektedir. Örneğin:

Global Medya İzleme Projesi 2015 Raporuna göre; Türkiye’de hükümet, politika ve ekonomi konularında kadınlara medyada yer verilme oranı %6; bilim ve sağlık alanında%25; sosyal ve yasal konularda %28’ken; ünlüler, magazin ve spor konularında kadınların medyada temsil oranı %53’dür. (Bayhantopçu, 2017: 89).

Kuşkusuz, ülkemizde cinsiyet ayrımcılığının önlenmesinde basına çok önemli bir misyon düşmektedir. Fakat basın bu misyonu ne derece içselleştirip yerine gerçekleştirdiği tartışmalıdır. Unutulmamalıdır ki basın bu misyonu temel insan hakları ve basın meslek ilkeleri doğrultusunda kullanırsa yerel ve ulusal düzlemde cinsiyet ayrımcılığından doğan birçok soruna da önemli katkılarda bulunabilir. Kuşkusuz basının erkek egemen yapısı ve eril düşünceyi içselleştirmiş olan bakış açısı bu katkıları en aza indirmektedir.

Şu bir gerçektir ki kadının sesi olabilecek toplumsal cinsiyetçi kadın yargılarını kırabilecek bir basın ancak cinsiyet eşitliğini içselleştirmiş daha çok kadın gazetecinin ulusal ve yerel basında var olmasıyla sağlanabilir. Fakat ne yazık ki ülkemizde basın kuruluşları erkeklerin sahipliğinde varlığını sürdüren bir yapıya sahiptir. Bu erkek egemen yapı medyanın kullandığı dili de etkilemektedir.

Araştırmalar (Gencel Bek, 2006; Asker, 2012; Timisi 1996). Medya sektöründeki yöneticilerin çoğunun erkek olması nedeniyle medyada kullanılan dilin erkek merkezliğini haberlerde kadınların görünmezliğini görünürlüklerinin ise magazinsel ve cinsellik içeren haberlerden oluştuğunu, verilen mesajlarda da genelde iş bölümünün sorgulanmadığını ve cinsiyetçi kalıp yargıların yoğun biçimde devam ettiğini göstermektedir (Kuruoğlu ve Aydın, 2014: 71).

Benzer bir şekilde “Asker’in (2004: 85) de ifade ettiği gibi Türk medyasında 7386 erkek gazeteciye karşın, 1875 kadın gazeteci bulunmaktadır. Bunların da 939’u ulusal, 187’si yerel medyada yer almaktadır” (<http://www.journals.istanbul.edu.tr>, 03.02.2017). Dolayısıyla “Medya, erkeklerin sahibi ve yöneticisi olduğu bir iktidar aracı olarak cinsiyetçiliğin sürdürülmesi ve yaygınlaşmasında önemli bir rol üstlenmiştir” (Gülbahar, 2012: 90). Aynı şekilde yerel basının erkek gazeteci ağırlıklı yapısı ve bu yapının haber diline yansımaları üzerine bir araştırma yapan Nedret Çağlar, 2007 yılındaki seçimlerde Antalya ve Isparta ilindeki iki yerel gazetenin 5 Mayıs 2007 ve 21 Temmuz 2007 tarihleri arasındaki yoredeki kadın aday haberlerini toplumsal cinsiyet açısından incelemiştir. Bu araştırmanın sonucuna göre yerel basında:

Erkek muhabirler erkek adaylara yani hemcinslerine kadın muhabirlerin hemcinslerine ayırdıkları alandan daha fazla yer ayırmaktadırlar(85). Basın siyasi adayın haber ve yorumlarda yer alma miktarını, içeriğini ve biçimini belirleyebilmekte hatta adayın cinsiyetine göre değerlendirme yapmaktadır. Aday erkeğe siyasete uygunluğunu pekiştirecek rol ve simgelerden faydalanmakta sayfa ve sütunlarında daha fazla yer ayırmakta, aday kadınsa siyasi yeterlilik ve uygunluğu sorgulanmakta kadını ikincil konuma itelemektedir (Kuruoğlu ve Aydın, 2014: 90).

Ayrıca Çağlar haberin cinsiyetçi yapısının yerel basında erkek egemen gazeteciler faktöründen başka önemli bir unsur olan yer kavramını da hesaba katmıştır. Çağlar çalışmasında Antalya ve Isparta yerel basınının cinsiyetçi haberler açısından farklılıklar taşıdığını belirtmektedir. Isparta’da gazetelerin manşet ve birinci sayfalarında erkek adaylara kadın adaylardan daha fazla yer verilmektedir. Manşette erkek adaylara (%20) kadın adaylardan (%8,3) daha fazla yer verildiği görülmektedir. Gazetenin vitrini olarak bilinen birinci sayfada da erkek adaylar (%29,6) kadın adaylardan (%22,9) daha fazla yer almaktadır.

Isparta’da gazetelerin iç sayfalarında kadın adaylara erkek adaylardan daha fazla yer verilmekte iken, erkek adaylara gazetelerin manşet ve birinci sayfalarında daha fazla yer ayrılmaktadır. Bu sonuçlara göre haberin bulunduğu yer cinsiyetten bağımsız değildir. Antalya ve Isparta’da yayınlanan gazetelerde kadın ve erkek adayların sayfadaki yerleri analiz edildiğinde(...) Antalya’nın büyükşehir olması, turizm şehri olması, sosyokültürel yapısı ve hatta ekonomik yapısı(...) Isparta gibi küçük şehirlerde toplumsal cinsiyet kalıp yargıların değiştirilmesi kolay olmadığı için, gazetelerin kadın ve erkek adaylara yaklaşımı da toplumsal yapıya göre belirlenecektir (Kuruoğlu ve Aydın, 2014: 82).

Genel olarak kadınların yerel medyada eşit ve doğru temsili medyanın bulunduğu yörenin sosyal ve ekonomik koşullarına, medya kuruluşları içindeki hâkim erkek gazeteci yapısına göre değişkenlik göstermekle birlikte özündeki cinsiyetçi yapıyı korumaktadır. Kadınların yerel basında var olabilmesi bu coğrafi etkenler, gazetecilerin cinsiyeti, gibi koşullara bağlı olarak değil, ancak evrensel insan hakları, eşitlik, adalet ve basın meslek ilkeleri kavramlarının ulusal ve yerel basında çalışan gazetecilerce içselleştirilmesiyle mümkün olacaktır. Aksi takdirde coğrafi koşullarca değişkenlik gösteren, basında çalışan gazetecilerin cinsiyetine bağlı bir toplumsal cinsiyet hassasiyeti medyadaki ataerkil kadın temsillerini dönüştürmede kısmı iyileştirmeler sağlamaktan öteye gidemeyecektir.

3.4.5. Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Şanlıurfa’ya Bakmak

Şanlıurfa Güneydoğu Anadolu Bölgesinin gelişmekte olan illerinden biridir. Bölgede Kürtler, Araplar ve Türkmenler çoğunluk olarak yaşamaktadır. “Şanlıurfa nüfusu 2017 yılına göre 1.985.753’dir. Bu nüfus, 999.299 erkek ve 986.454 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise: %50,32 erkek, %49,68 kadındır” (<https://www.nufusu.com>, 27.03.2018). Ayrıca, Suriye savaşının çıkmasıyla birlikte ülke ile sınır komşusu olan Urfa’ya çok sayıda Suriyeli yerleştirilmiş şehrin nüfusu artış göstermiştir. Şehrin ilçeleri, Akçakale, Suruç, Birecik, Halfeti, Siverek, Hilvan, Viranşehir, Bozova, Ceylanpınar’dan oluşmaktadır. Aynı zamanda şehir, Mardin, Gaziantep, Adıyaman ve Diyarbakır ile komşu olup güneyde ise Suriye ile sınırı bulunmaktadır. İlin ekonomisi tarım, hayvancılık, turizm ve sanayiye dayalıdır.(Her Yönüyle Şanlıurfa İl Yıllığı, 1988:9).Şehir, birçok imparatorluğu ev sahipliği yapmış köklü bir geçmişe sahiptir. Çeşitli etnik kimliklerin ürettiği birçok tarihi eseri bünyesinde barındırmaktadır.

Bu açıdan, Şanlıurfa, Mezopotamya'nın en eski yerleşimlerinden. Tek tanrılı dinler ile çok tanrılı dinlerin önemli merkezlerinden biri. Müslüman, Musevi ve Hristiyanların, birlikte sahip çıktıkları ayrıcalığı olan bir kent. Bu üç din tarafından da tanınan Hz. İbrahim'in burada doğup yaşadığına inanılması, Urfa'nın bu dinlerin toplulukları tarafından kutsal sayılarak ziyaret edilmesinin en önde gelen nedeni. Hz. Adem'in çiftçilik yaptığı, Hz. Eyyüp, Hz. Şuayp, Hz. Elyasa gibi peygamberlerin yaşadığı Urfa, "Peygamberler Kenti" olarak anılıyor. İsa Peygamber, bu kenti kutsadığına dair bir mektubunu ve yüzünü sildiği mendiline çıkan mucizevi portresini Urfa Kralı Abgar Ukkama'ya göndermiş, Hristiyanlık devlet dini olarak dünyada ilk defa bu kral tarafından Urfa'da kabul görmüş. (<http://www.urfakultur.gov.tr/>, 28.03.2018).

Ancak inanç turizmini canlandırma adına vurgulanan çok kültürlü çok sesli çok dinli argümanının yerelde pek de karşılığı bulunmamaktadır. Yörede genelde Sünni İslam kültürü baskın gelmektedir. Ataerkillik ve İslami dini normlar sosyal yaşamda kendini hissettirmektedir. Bölgede aşiretler hala varlığını korumakta ataerkil ideoloji, feodalite ve dini normlar kadınların eğitimden evliliğe kadar bütün yaşamı üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır.

Yörenin sorunları devlet tarafından genel olarak sanayileşememe, dış göçler, işsizlik, tarımsal verimsizlik olarak sunulurken. Yörede hala varlık gösteren, çocuk gelinler, töre namus adı altında işlenen kadın cinayetleri, kadın intiharları, çok eşlilik, kız çocuklarının eğitim hakkı, mevsimlik kız çocuklarının durumu, gibi başlıca konular pek gündeme getirilmemektedir. Oysaki Şanlıurfa'da okuma-yazma bilmeyen kadınların oranı %47'dir. Kız çocuklarının okullaşma oranı ülke genelinde %92 iken, Urfa'da %65'dir (<https://kizlarokula.weebly.com/>, 28.03.2018).

Eğitimden mahrum bırakılan bu kız çocukları daha çok tarlalarda mevsimlik işçi olarak çalıştırılmakta ya da evde hizmet etmesi için okuldan alınmakta, çocuk yaşta evlendirilmekte. Ancak belirttiğimiz gibi bu sorunlar daha çok görünmez kılınmakta bu alanda yeterli çalışma yapılmamaktadır. Bu açıdan Şanlıurfa'da kadının konumu hakkında yeterli bilimsel bilgiye sahip olmamız mümkün olmamaktadır. Bu alanda yapılmış ender bir araştırmanın sonucuna baktığımız zaman oldukça çarpıcı bir tablo ile karşılaşmaktayız.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin, "Ben Kendim Büyüdüm Demiyorum" başlığıyla Adana'da çalışan mevsimlik tarım işçileri hakkında yayımladığı araştırma Ailelerin yüzde 80'inin kökeni Şanlıurfa. İkinci sırada yüzde 15 ile Şırnak geliyor. Şanlıurfa-Merkez ve Şırnak-Merkez ilçelerden gelenler hanelerin yüzde 50'sini oluşturmakta. Yoğunlukla işçi gönderen diğer ilçeler ise Suruç, Siverek, Harran ve Cizre. 12-14 yaş aralığındaki çocuklar arasında çalışanların oranı erkek çocuklar için yüzde 51, kız çocukları için yüzde 62.

Kız çocukları tarlada çalışmaya daha erken yaşta başlamakta. 15-18 yaş dilimindeki erkek çocuklarının yüzde 92'si, kız çocuklarınsa tamamı tarlada çalışmaya gitmekte. Erkekler ve kızlar arasındaki bu farkın en önemli sebebinin erkek çocuklarının okumaya devam etmeleri olduğunu düşünülüyor. Kadınlar ilk çocuklarını ortalama 21 yaşında doğurmuş. Yaklaşık yüzde 8'lik bir kesim ise ilk doğumunu 15 yaşından daha küçükken yapmış. Erkek çocukları arasında tarlada çalışsa da eğitimine devam edenlere rastlanırken, kız çocuklarında tarlaya çalışmaya gitmek, eğitimden kopmak anlamına gelmekte (<https://goc.bilgi.edu.tr/media/uploads/2017/07/25/rapor-ben-kendim-buyudum-demiyorum.pdf>, 28.03.2018).

Kadınların yüzde sekizlik kısmının 15 yaşından daha küçükken doğum yapmış olması aslında bize durumun ne kadar vahim olduğunu göstermektedir. Fakat ne yazık ki Şanlıurfa'nın temel sorunları arasında bu konuların pek dillendirilmediği yeterli araştırma yapılmadığını görmekteyiz. Bu sorunlar çoğu zaman Batı dizilerinde karşımıza çıkmaktadır bu diziler ise sorunları daha çok normalleştirilerek, yörenin gelenek, görenek, örf adetlerinin bir gereği, parçası gibi kurgulayarak vermektedir. Şanlıurfa yerel basınına baktığımız zaman ise yine bu sorunları pek görememekteyiz.

Sanki kadına yönelik fiziki ve ekonomik şiddet yaşanmıyormuşçasına bu sorunlar çoğu zaman ya görmezden gelinmekte ya da yanlış bir dille kurgulanarak var olan sorunların derinleşmesine neden olunmaktadır. Hâlbuki Şanlıurfa Eski Baro Başkanı Avukat Hikmet Delebe, "Şanlıurfa'da kadına yönelik şiddetin Türkiye ortalamasının üzerinde olduğunu belirtmektedir.

Delebe Şanlıurfa adliyesine her gün yüzlerce dosyanın geldiğini ve kırsal kesimde bu şiddetin daha da arttığını söylemektedir” <http://www.urfanatik.com/>, 29.03.2018). Ayrıca, yargıya intikal edenler sadece kadına yönelik şiddetin görünen kısmını oluşturmaktadır. Yöredeki birçok kadın uğradığı psikolojik, ekonomik ve fiziki şiddeti ataerkil sistemin olağan bir sonucu olarak görmekte baba, koca, abi olmuş olmayı şiddet ve öldürebilme gücünü elinde bulundurmayla özdeş görmekte. Dolayısıyla kadınlar görülmeyen duyulmayan normalleştirilmiş bir şiddet sarmalının içinde kaybolmakta yaşam hakları elinden alınmaktadır. Şanlıurfa'daki bu sorunları görünür kılıp bunlarla yüzleşmeye bunları düzeltmeye çalışmak şüphesiz kolay değildir.

Ancak sosyologların aktif çalışmaları, kadın derneklerinin çabaları, yöredeki sivil toplum kuruluşları, siyasal partiler ve gazetecilik etiğini içselleştirilmiş yerel basın kuruluşları işbirliğiyle görünmeyeni görünür kılmaya yardımcı olabilmektedir. Bu açıdan bu sorunları ne kadar çok görünür kılıp tartışmaya açarsak bu alanda ne kadar çok araştırma ve çalışmalar yaparsak var olan adaletsiz yapıyı o derece sarsma ve değiştirme gücüne erişmiş oluruz.

Şüphesiz bu değişimin en önemli ayağını etkili bir yerel basın oluşturmaktadır. Çalışmamızın temel konusu olan Şanlıurfa Basınında kadın imgesi bölümünde yöredeki basının bu konulara ilişkin kadın temsillerini inceleyerek kadın sorununda yöre basınının konumlandığı yeri daha net görmekle birlikte bu konuda neler yapılabileceği üzerine çıkarımlarda bulunmamız kolaylaşacaktır. Öte yandan Şanlıurfa basınında kadın imgesinin incelendiği çalışmamızda daha anlaşılır sonuçlara ulaşılmak adına Şanlıurfa Şehrinin yerel basınına ilişkin bilgi sunmamız önemlidir. Şehir Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra Diyarbakır Eyaletine bağlanmıştır. Daha sonra 1867 Vilayet Nizamnamesi ile şehir Halep Vilayetine bağlı olarak kaydedilmiştir. Urfa, 2. Meşrutiyetten sonra Halep Vilayetinden ayrılarak bağımsız bir sancak olmuştur. Urfa Valisi Fuat Bey, ilk basımını kurmuş, “Urfa” adıyla ilk gazete yayınlanmıştır. Urfa valisinin bu girişiminden sonra şehirde özel gazeteler yayınlanmaya başlanmıştır. Urfa merkezde ilk özel gazete 1930'da Musa Kazım Yazgan tarafından haftalık olarak yayınlanan MilliGazetedir. (https://www.academia.edu/21960236/Ba%C5%9Fflang%C4%B1c%C4%B1ndan_Bug%C3%BCne_Urfa_Bas%C4%B1n%C4%B1_KEMAL_KAPAKLI 26.06.2019).

Günümüzde ise şehirde toplam olarak 8 adet gazete çıkmaktadır. Basın ilan kurumu tarafından yerel gazetelerde kalitenin artırılması için birleşme kararı sonrası gazete sayısı 8 olarak belirlenmiştir. Bunlar, Yeniurfa, Gagündemi, Şanlıurfaolay, Şanlıurfagazetesi, Urfastar, Şafak, Urfanatik gazeteleridir. (http://yeniurfagazetesi.com/haber-gazeteler_resmi_olarak_8%E2%80%99e_dustu-14091.html 19.03.2014)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.ŞANLIURFA YEREL BASININDA KADIN İMGESİNE DAİR BİR İNCELEME

Çalışmanın bu bölümünde varmak istediğimiz noktayı belirtmek amacıyla “çalışmanın amacı” daha sonrasında çalışmamızın içeriğini ve var olan içeriğimizin kapsam ve sınırlılıklarını ortaya koyabilmek için “kapsam ve sınırlılıklar” ardından ise bilimsel normlara uygunluk hedefiyle örnek haber incelemelerini yaptığımız “yöntem ve örneklem” kısımları ele alınmıştır. Tezin son kısmında ise teorik bilgiler ışığında incelenen haber örneklerine dair elde edilen bulguların genel bir değerlendirmesi sunulmuştur.

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAM VE SINIRLILIKLARI, YÖNTEM VE ÖRNEKLEMİ

4.1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Şanlıurfa şehri basınındaki kadın imgesini ele alarak kadınların yerel basında temsiline ilişkin toplumsal cinsiyet perspektifinden bir araştırma sunmaktır.

4.1.2. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Şanlıurfa şehri, kadına karşı ayrımcılık, şiddet ve benzeri sorunların yoğun olarak yaşadığı şehirlerin başında gelmektedir. Kuşkusuz toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, pekiştirilmesi ve sürdürülmesi konusunda medyanın rolü inkâr edilemez bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gerçeklikten yola çıkarak kadınların medyada nasıl temsil edildikleri Şanlıurfa Şehri Yerel Basınından seçilen gazeteler incelenerek araştırılacaktır. Bu kapsamda Şanlıurfa yerel basınından ele aldığımız dört gazetenin 2014 Eylül ayından 2019 Aralık ayına kadar kadın temsillerini içeren haber örnekleri incelenmiştir. Bu gazeteler, “Urfastar”, “Şanlıurfaolay”, “Urfanatık” ve “Şanlıurfagazetesi” dir. Bu gazeteleri tercih nedenimiz düzenli olarak yayınlanmaları, trajları, okunurluğu ve kadın temsili oranının yüksek olmasıdır (<http://www.medyaadunyasi.com/yerel-gazete-tirajlari/sanlıurfa/subat-2014>), 11.05.2019).

Bu doğrultuda söz konusu gazetelerin internet siteleri aracılığıyla veri tabanlarına ulaşılmıştır. Veri tabanlarından 2014 Eylül ayından 2019 Aralık ayına kadar olan haberler taranmıştır. Yaptığımız haber araştırmaları sonucu 95 habere ulaşılmıştır. Bu haberler arasından toplumsal cinsiyeti merkeze alan haberler seçilmiştir. Bu doğrultuda ele alacağımız haberlerin 6'sını Urfastar Gazetesi, 2'sini Şanlıurfaoly Gazetesi diğer ikisini Urfanatik Gazetesi birini de Şanlıurfa Gazetesinin haberleri oluşturmaktadır. Haber taramaları sürecinde elde ettiğimiz bulgular hakkında bilgi vermememiz de çalışmamız için gereklilik arz etmektedir. Bu doğrultuda “Kadınlarımız, Ailenin Yapı Taşları, Fedakâr Eş Anneler” kategorisinde yetkililerin söylemlerini yansıtan 35 “Aile bütçesine katkı sunan kadınlar” kategorisinde 24 “ Suçlu Kadınlar” kategorisinde 18 “olumlu temsilde Suriyeli Kadınlar” kategorisinde 13 Nefret Söylemi öznesi olarak kadınlar söyleminde 4 habere rastlanmıştır. Bu doğrultuda en fazla haberi yetkililerin söylemleriyle örülü kadınlarımız, anne, eş, aile temalı haberler yer almaktadır. En az temsil alanı bulan haberler ise nefret söylemi öznesi olarak kadını ele alan haberlerdir.

4.1.3.Araştırmanın Yöntemi

Çalışmamızın bu kısmında “eleştirel söylem” yöntemi kullanılmıştır. Eleştirel söylem analizi yöntemi ışığında Şanlıurfa basınında kadın imgesinin ele alınışı ve algılanışında medyanın oynadığı kilit rol toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alınmıştır. Bu araştırmada eleştirel söylem analizinin seçilme nedeni ise haberin var olan gerçekliği yansıtan bir araçtan öte bir anlama sahip olduğu gerçekliğine dayanmaktadır. Daha önce dil, söylem ve iktidar ilişkisi bölümünde değindiğimiz söylem olgusunu eleştirel medya çalışmaları bağlamında detaylandırmak araştırmamızın daha iyi anlaşılması açısından önemlidir. Genel olarak Eleştirel çalışmalar, ideoloji kavramını merkeze alarak, toplumsal iktidarın dilsel pratikler aracılığıyla nasıl gerçekleştiği üzerinde durur. Bu yaklaşımın temel önermesi iktidar ilişkilerinin dil içinde kodlandığı ve dil aracılığıyla dolaşımda olduğudur. Söylem içinde ideolojiyi barındırır, ideoloji de söylem oluşumundaki çerçeve olarak görülebilir. Söylem, ideolojilerin yeniden üretiminde ve günlük ifadelerde vazgeçilmez bir rol oynar. Bu nedenle ideolojilerin söylemde nasıl ifade edildiği veya gizlendiği ve böylece aynı zamanda toplumda nasıl yeniden üretilebileceği eleştirel haber araştırmaları için önem taşımaktadır. (Karaduman, 2017: 34-36)

Bu doğrultuda “Eleştirel yaklaşıma göre, haberin bir söylemi bulunmaktadır ve bu söylemde ideolojik üretim yapılmaktadır”(Özer, 2009: 65). Buna göre haberler ideolojik üretimin yapıldığı alanlar olarak görülmektedir. Haberleri incelediğimiz zaman egemen ideolojinin yansımalarını görmek mümkündür. “İdeolojiler, kendilerini dil ile ifade edip biçimlendirirler. Dili kullananların seçtikleri sözcükler, sözcük öbekleri, konuşma biçimi, anlatımı ve hatta cümle kurma yetileri, söylemin oluşmasında çok büyük etken olduklarından, dilin kullanımıyla söylem oluşur” (İnceoğlu ve Çomak, 2009: 35). Son zamanlarda gittikçe etkisini artıran bu kavram üzerine söylem çözümlemesi çalışmaları yapılmaktadır.

Kısaca “bir şeyi söyleme şekli” olan söylemi, içinde üretildiği sosyal ve psikolojik bağlamı ve söylemi etkileyen tüm şartları göz önüne alarak; algılama, yorumlama, değerlendirme ve tekrar üretme süreçleri ile inceleyen söylem çözümlemesi, insan ile ilgili tüm bilimlerde ya kullanılmakta ya da uygulanabilirliği araştırılmaktadır. Türkiye’de bu alanda yapılan çalışmalar göreceli olarak- sınırlı olmakla birlikte, bu alanda zaman geçtikçe daha fazla bilimsel ürün ortaya konulmaktadır(GÜR,2013:185)

Söylem çözümlemesi oldukça geniş, disiplinlerarası bir alan olarak varlık göstermektedir. Medya alanındaki çalışmalarda ise söylem çözümlemesinin bir dalı olan “eleştirel söylem çözümlemesi” yöntemi ile karşılaşmaktayız. Buna göre, “Eleştirel Söylem Çözümlemesi, haber söylemine yerleşmiş ideolojik unsurların ancak eleştirel bir çözümleme yöntemi ile ortaya konabileceğini ve medya dilinin rolünün eleştirel bir şekilde analiz edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Haber söylemindeki ideolojik pratiklerin saptanması ile sosyal eşitsizliklerin yeniden üretiminin nasıl gerçekleştiğinin de ortaya konulabileceğini savunmaktadır” (Özer, 2008: 400). Bu yöntem ile genellikle kendine medyada söylemlerinde sıkça yer bulan cinsiyet eşitsizlikleri, etnik kimliklerin uğradığı ayrımcılıklar, göçmenlik, mültecilik temsilleri ve benzeri konuları ele alınmaktadır. Eleştirel söylem çözümlemesinin varsayımları şu şekildedir;

- Güç ilişkileri söylemseldir.
- Söylem toplum ve kültürü tesis eder.
- Söylemsel olarak tesis edilen hayatın üç büyük belirleyicisi; dünyanın temsilleri olarak temsiller, insanlar arasındaki ilişkiler ve insanların sosyal ve kişisel kimlikleri olarak kimliklerdir.

- Söylem ideolojik olarak çalışır; ideolojiler, eşitsiz güç ilişkilerini, hâkimiyet ve istismar ilişkilerini üreten toplumu tesis ve temsil etmenin tikel yollarıdır.
- Söylem tarihseldir. Söylem bağlam olmadan üretilemez ve bağlam hesaba katılmadan anlaşılabilir. Bağlam daima tarihseldir. Söylem, kültüre, ideolojiye ve hayat tarzlarına içkin olmak durumundadır. Söylem yalnız şimdiye atıfta bulunmaz, tarihe de atıfta bulunur. Çünkü dil tarihseldir.
- Metin ve toplum arasındaki bağ, makro olanla mikro olan arasındaki bağdır. Eleştirel söylem çözümlemesi, bir yandan sosyal ve kültürel yapılar ve süreçler arasında, öte yandan metinler arasında bağlantılar kurar.
- Söylem çözümlemesi yorumlayıcı ve açıklayıcıdır; eleştirel okuma, sistematik metodoloji ve bağlamın mükemmel bir biçimde araştırılmasına ihtiyaç duyar (Sözen, 1999: 143–147).

Eleştirel söylem çözümlemesi alanında Teun A. Van Dijk ve Norman Fairclough öne çıkan isimlerdendir. Çalışmamızda daha çok haber metinleri üzerine yoğunlaşan çalışmalarıyla ön plana çıkan Teun A. Van Dijk’ in eleştirel söylem çözümlemesi modeli tercih edilmiştir. Çünkü onun yöntemi “haber yapısını ve daha önemlisi haberin ideolojik sunumunu ortaya çıkarma bakımından” önemlidir (Özer, 2011: 82).

Buna göre; Van Dijk haberi bir söylem olarak ele alarak bu söylemin ardındaki güç ilişkileri, ideolojiler, egemen yapıları açığa çıkarmaya çalışmaktadır. Yani “Bir gazete ele alındığında o gazetenin resimleri ve yazıları sayfaya yerleştirme biçimi, yazı karakterlerinin basıldığı puntunun büyüklüğü, kullanılan başlıklar, alt başlıklar ve ara yazılar, açıklama yazıları ile fotoğrafların sayfa üzerinde harmanlanması egemen söylemin oluşmasına katkıda bulunur” (Bulut ve Yaylagül, 2004:124).

Dolayısıyla “Haberin söylemi, toplumdaki güç/iktidar sahibi kişi ve kuruluşlarından ayrı tutulamaz. Bu anlamda egemenlik ilişkilerinin yeniden üretimine dönük, baskın söylemlerin haber söylemi içerisinde nasıl yer aldığı sorusu, bu alandaki çalışmalarda merkezi bir yer tutmaktadır” (İnal,1995:116). Bu noktada çalışmamızın temelini oluşturan, ele aldığımız haberlerde kullanacağımız Dijk’in eleştirel söylem çözümlemesi modeline açıklık getirmemiz gerekmektedir.

Dijk’in modelinde haberin Makro ve Mikro şeklinde iki ayrı yapı olarak ele alınmasıyla başlar. Buna göre, Makro yapıda üzerinde durulan “tematik” ve “şematik” olarak adlandırılan iki ayrı yapı vardır. “Tematik yapı, haberin başlığı, fotoğraflar, alt başlıklar, haber girişleri ve spotlardan oluşurken şematik yapı ise

hikâye örgüsü, ana olayın işleniş şekli, sonuçlar, arka plan bilgisi, olayın sosyal ve politik kısmını içerir. Mikro yapı olarak adlandırılan kısım ise sözcük seçimleri, cümle yapıları, cümleler arası nedensellik ilişkileri ve retorik gibi özellikleri içerir” (Bayram, 2016:1422). Genel olarak baktığımızda makro ve mikro yapı olarak iki ana bölüme ayrılan modelin kendi içinde de tekrar ayrıldığını görmekteyiz.

Makro yapı kapsamındaki tematik çözümlemede, metin genel olarak değerlendirmekte ve başlığı, girişi, spot gibi metnin bölümleri ve bu bölümlerin birbirleriyle olan ilişkisi ele alınmaktadır. Bir anlamda, metin içerisinde yer alan sebep sonuç ilişkisine ve başlıktan en alt düzeydeki detay konulara kadar metni oluşturan hususlara değinilmektedir. Makro yapı çözümlerinin ikinci düzeyi olan şematik çözümlemede olayın ele alınış biçimi, öznelliği, nesnellğine odaklanılmaktadır (Özer,2011: 83). Bahsi geçen kavramları daha detaylı incelemek çalışmamızın daha net anlaşılması açısından önemli olacaktır.

Makro yapı olarak adlandırılan bölüme bakacak olursak haber başlığı, haber girişi, fotoğraflar içeriğinden oluşmaktadır. Bu bölümü haberin geneli olarak görmek mümkündür. Haber başlıkları kuşkusuz haberin en çarpıcı kısmını oluşturmaktadır. Buna göre, “Söylemin anlamsal bütünlüğünü yansıtan haber başlıkları ve ilk paragraf, van Dijk tarafından özne olarak değerlendirilmektedir. Bir olayda en önemli sunulan bilgi, gazetecinin zihinsel modelinde en önemli olandır. Tersine bir bilgi ya da inanca sahip olmayan okuyucu, bu haber olayını gazetecinin gördüğü ve tanımladığı biçimde kabul edecektir” (Mora, 2008: 19). Dolayısıyla haber başlıkları çoğu zaman yerleşik ön yargıları beslemekte, var olan eşitsiz güç ilişkilerinin sürdürülmesinde önemli olmaktadır. Çoğu zaman bir kesimi, etnik kimliği, genellemeye giderek suçlayıcı dışlayıcı bir şekilde itham edebilmektedir. Genellikle haberi okumadan gözümüze çarpan bir başlık belli bir kesime karşı ön yargılarımızı pekiştirebilmektedir. Haberin özeti niteliğinde olan haber girişleri ise haberin daha net anlaşılması işlevi görmektedirler. Bu girişler sayesinde metin içinde geçişler sağlanır.

Haber hakkında ek bilgiler vererek haberi daha anlaşılır, anlamlı ve bütüncül kılar. Haber başlığı gibi girişlerde de egemen ideolojinin izlerini sürmek mümkündür. Haberin görselini oluşturan fotoğraf ise haberin gerçekliğinin desteklenmesinde temel öneme sahiptir. Haber fotoğrafları haberi gerçekçi ve etkileyici kılan önemli bir unsurdur. Eleştirel söylem analizinde haber fotoğraflarının

da sunulmuş şekli, içeriği ve taşıdığı anlam önemli ipuçları taşır. Makro yapı içinde değerlendirilen “Şematik düzeyde ise ‘hikâye örgüsü’, ‘ana olayın işleniş biçimi’, ‘sonuçlar’, ‘arka plan bilgisi’, ‘olayın sosyal ve politik yönü’ üzerinde durur. Bunlar şematik düzeyin durum kısmında habere ilişkin araştırılması gereken özelliklerdir. Yorum kısmında ise ‘haber kaynakları’ ile ‘ tarafların sözlü tepkileri’ araştırılır” (Bayram, 2016: 22). Şematik düzeyde ele alınan durum ve yorum kısmını kısaca açacak olursak, durumda haberde meydana gelen olayın aktarımı haberin giriş cümlesiyle netlik kazanmaktadır.

Genel olarak haberi değerlendirdiğimizde karşılaştığımız sonuçlar haberin geçmişle ilişkisi, sosyal ve politik bağlamı, gibi ardalan bilgiler ele alınmaktadır. Yorum kısmı ise haber kaynakları ve tarafların olaya ilişkin görüşleri, yorumlarını kapsamaktadır. Gazetede olayın taraflarının yorumlarının yer alıp almaması yer alan yorumların işleniş biçimi, öne çıkarılma şekilleri incelenen özelliklerdir. Eleştirel söylem analizinin diğer kısmını ise

Mikro” yapı oluşturmaktadır. Bu kısımda “Sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, kelime seçimleri ve retorik çözümlenmeleri yapılmaktadır. Sentaktik çözümlemede cümlelerin kullanım yapılarına bakılmaktadır. Aktif ya da pasif yapıyla kurulan bir cümlenin anlamı farklı olabilmektedir. Bölgesel uyumda ardarda gelen cümlelerin ve cümlenin bölümlerinin birbirleriyle olan ilişkilerine bakılmaktadır. Nedesel ilişkide cümle içindeki nedensel bağlar aranmaktadır; işlevsel ilişkide genel ifadeli bir cümlenin açılımının bir sonraki cümlede yer alıp almadığı kontrol edilmektedir. Burada uygun anlatım, özetleme, zıtlık ve örnekleme yapıp yapılmadığına bakılmaktadır(...) Haberin retorğinde ise ikna edici ve inandırıcı verilere bakılmaktadır. Haberin ikna edici, inandırıcı olması için görgü tanıklarından alıntılar yapılır. Fotoğraf da buna dahildir (Özer, 2009: 92).

Haberde yer alan sözcüklerin, aktif ya da pasif inşası, anlamı etkileyerek bize istenen görüşü benimsetebilmektedir. Dolayısıyla, haber metninde yer alan etkin ya da edilgen cümle yapıları, bize aşılacak istenen düşüncenin izlerini taşımaktadır. Böylece, haber öznelinin tanımlandığı sözcüklerin aktif ya da pasif yapısı belirli düşünceleri yaratmakta ya da pekiştirebilmektedir. Dolayısıyla; “Belli sözcüklerin özellikle tercih edilmesi yazarın niyetinin ve ideolojisinin ne olduğunu açıkça ortaya koymaktadır” (Devran, 2010: 66).

Çalışmamızın bu kısmında şimdiye kadar anlatmaya çalıştığımız, Dijk'in haber metinleri analizinde kullandığı eleştirel söylem analizini haber örneklerimize uygulamaya çalışacağız. Daha önce de açıklamış olduğumuz üzere haberin makro boyutunda (Haberin başlığı, haber girişi/spot, fotoğraf tematik yapı analizini oluşturan unsurlar olarak ele alınacaktır.

Haberin şematik yapı kümesinde ise ana olayın sunumu, sonuçlar, ardalın ve bağlam bilgisi, haber kaynakları ve olay taraflarının yorumları incelenecektir. İnceleyeceğimiz haberlerin mikro analiz kısmında ise sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimi, haberin retorik gibi kavramlar çerçevesinde bir eleştirel söylem analizi sunulmaya çalışılacaktır.

4.2. HABER İNCELEMELERİ

Bu bölümde genel olarak verilen teorik bilgiler ışığında örnek haber incelemeleri sunulmuştur. Haber analizi araştırmamız toplamda 5 bölüm ve 11 haber incelemesini kapsamaktadır.

4.2.1. Kadınlara Çağrı; “Ailenin Yapı Taşı kadınlar/ Fedakâr Eşler, Anneler”

Şanlıurfa yerel basınında kadın çoğunluklu olarak, okuma yazma kursları, hibeler, meslek edindirme programları vb. çalışmalar desteklenen bir imge olarak yer almaktadır. Bu temsillerde daha çok devlet yetkililerinin kurs ve hibe programları, kadınlar günü, anneler günü gibi etkinlikler vasıtasıyla kadınlarla bir araya geldiği toplumda kadınların yeri ve önemine yönelik söylemleri konu olmaktadır. Bu kısımda bu kapsamda basına yansıyan haberleri ele alınmıştır.

4.2.1.1. Haber 1

Haber 8 Mart Dünya Kadınlar Günü programı kapsamında Şanlıurfa Haliliye Belediyesi Başkanı Fevzi Demirkol'un kadınlara yönelik mesajını içermektedir (www.urfastar.com, 08.03.2018).

Makro Yapı

Tematik Yapı

Haberin Başlığı: Başkan Demirkol'dan kadınlara çağrı: “Sizlerin her zaman yanındayız, hizmetinizdeyiz”!

Haber Girişi/ Spot: Haliliye Belediyesi, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü dolayısıyla kadın personeller, meclis üyeleri, kadın destek merkezi öğreticileri ve

kursiyerlerinin katıldığı program düzenledi. Kadınlara çeşitli hediyelerin dağıtıldığı ve okuma yazma kursunu tamamlayan kadınlara sertifikalarının taktim edildiği programda konuşan Belediye Başkanı Fevzi Demirkol, “Geleceği emanet edeceğimiz gençliği, sizler yetiştireceksiniz ve onun için sizlerin her zaman yanındayız ve hizmetinizdeyiz” dedi.

Resim 1: Haberde bir tane fotoğraf kullanılmıştır. Haber fotoğrafında belediye başkanı kadınların arasında durmaktadır.

Tematik Yapı Analizi:

Haberin başlığını incelediğimiz zaman enformasyon eksiltimi (bilgi eksikliği) görülmektedir. Çağrı yapılan kadınların kim olduğu belirtilmemiştir. Haber girişine baktığımız zaman ise bahsi geçen kadınlar hakkında daha net bilgiler verildiği görülmektedir. Haber girişinde söz konusu programın nerede yapıldığına dair bir bilgi verilmemekte bu da olayın gerçekleştiği yer hakkında bir muğlaklık yaratmaktadır.

Haber girişinde göze çarpan en önemli ifade ise Belediye başkanının “Geleceği emanet edeceğimiz gençliği, sizler yetiştireceksiniz ve onun için sizlerin her zaman yanındayız ve hizmetinizdeyiz” sözünün vurgulanmasıdır. Böylece çocuk yetiştirmenin toplumun kadından beklediği bir görev olduğu ve bu amaçla kadınların

destekleneceği vurgulanmaktadır. Haberde yer alan kadınların herhangi bir açıklaması yoktur.

Şematik Yapı:

Ana Olayın Sunumu: Sunum Haberin girişinde yapılmıştır.

Sonuçlar: Çocuk yetiştirmenin kadınların görevi olduğu, Anne, eş olan kadınların desteklenmesi gerektiği, vb, sonuçlar söz konusudur.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi: “Geleceği emanet edeceğimiz gençliği, sizler yetiştireceksiniz ve onun için sizlerin her zaman yanındayız ve hizmetinizdeyiz” sözü ardalan ve bağlam bilgisini vermektedir.

Haber Kaynakları: Haberin kaynağı Urfastar gazetesi olarak görülmektedir.

Olay taraflarının yorumları: Haberde yalnızca kadınlarla ilgili konuşan belediye başkanının görüşlerine yer verilmiştir. Herhangi bir kadının görüşlerine yer verilmemiştir.

Şematik Yapı Analizi:

Haberin girişinde olayın sunumunu görmekteyiz. 8 Mart Dünya Kadınlar günü sebebiyle gerçekleşen programdan bahsedilmektedir. Fakat olayın gerçekleştiği yer hakkında bilgi verilmemiştir. Haberin sonuçsal çıkarımına bakacak olursak, belediye başkanının ifadeleri bakmamız gerekmektedir.

Kadınların eş anne olarak desteklenmesi gerektiği, kadınların eğitimli nesiller yetiştirmekle görevli olduğu bunun için de eğitimli anne ve eşlere gereksinim olduğu, çeşitli eğitimlerin düzenlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Haberin kaynağı urfastar gazetesi olarak görülmektedir. Tarafların yorumlarında ise okuma yazma öğrenen bir kadının duygularını paylaştığı belirtilmekte fakat içerikten bahsedilmemiştir. Belediye başkanının “Geleceği emanet edeceğimiz gençliği, sizler yetiştireceksiniz ve onun için sizlerin her zaman yanındayız ve hizmetinizdeyiz” sözü kadınların desteklenmesinin asıl amacını belirtmektedir. Haberde kadınlarımız söylemi sıkça vurgulanmaktadır. Başkan Demirkol’un “ailesine destek olan genç kız, eş, fedakâr anne, şefkatli nine” gibi tanımlamaları sıkça vurgulanmaktadır. Kadınların nasıl olması gerektiği tekrarlanarak ifade edilmektedir.

Mikro Yapı Analizi:

Sentaktik Çözümleme: Genel olarak baktığımızda haberin girişi de dâhil haberde yer alan ifadeler aktif bir yapıdadır.

Bölgesel Uyum:

Belediye başkanının haberin girişinde verilen kadınlara çağrı “Geleceği emanet edeceğimiz gençliği, sizler yetiştireceksiniz ve onun için sizlerin her zaman yanındayız ve hizmetinizdeyiz” sözü metin içinde nedensellik ilişkisini belirtmektedir. Haber daha sonra “ Kadınlarımız, sevgili eş, hayat arkadaşı, fedakâr anne ileriki yaşlarda şefkatli nine” tanımlamalarıyla birbirine bağlanmıştır.

Sözcük seçimi: Haberde biz ve siz ayrımı vardır. Haberde çokça geçen kelimeler, biz, sizler eş, anne, fedakâr, şefkatli, kadınlarımızdır.

Haberin Retoriği: Haberde belediye başkanı ve kadınların bir arada olduğu bir tane fotoğrafa yer verilmiştir. Yer hakkında bilgi verilmemekle birlikte katılımcılar hakkında kısmi bilgilendirme yapılmıştır.

4.2.1.2. Haber 2

Haber Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanı Nihat Çiftçi’ nin 8 Mart Dünya Kadınlar Günü etkinliği çerçevesinde kadınlarla ilgili ifadelerini konu almaktadır (www.sanlıurfagazetesi.com, 08.03.2018).

Makro Yapı

Tematik Yapı

Haberin Başlığı: Çiftçi “Kadınlarımız ailenin yapı taşıdır”

Haberin Girişi/Spot: Kadınlar günü dolayısıyla Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi tarafından kadınlara yönelik bir dizi program hazırlandı. Bu kapsamda Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanı Nihat Çiftçi ve Eşi Sema Çiftçi Hamarat Eller Mutfağında Şanlıurfalı Kadın STK temsilcileri ile bir araya geldi.

Resim 2: Haberde kadınlara hitap eden Belediye Başkanı Nihat Çiftçinin kadınlarla birlikte yer aldığı tek bir fotoğraf vardır.

Tematik Yapı Analizi:

Haberin başlığında ilk dikkat çeken şey genellemeye gidildiğidir. Her kadının olması gereken yer hakkında keskin bir söylem söz konusudur. Haberin girişi ise kısmen açıklayıcı niteliktedir. Girişte olayın gerçekleştiği yer hakkında bir bilgi yoktur. Ayrıca etkinliğe katılan sivil toplum kuruluşu mensubu kadınların isimleri kim oldukları haberde yer almamaktadır.

Haberde tek bir fotoğraf kullanılmıştır. Fotoğraf Belediye Başkanı Çiftçi'nin kadınlara ayakta hitap etmesini konu almaktadır. Belediye Başkanının etrafında oturan kadınlar onu dinlemektedir.

Şematik Yapı

Ana Olayın Sunumu: Sunum haberin girişinde verilmektedir.

Sonuçlar: Haberde dikkat çeken şey kadınların suskunluğudur. Katılım sağlayan kadınların kimliği ve ya görüşlerine yer verilmemiştir. Kadınlarımız söylemi, muhafazakârlık ve erkeğin merkezde durması fotoğrafta ilk dikkatimizi çeken öğelerdir. Haberde, sadece devlet yetkilisinin kadının olması gereken yer hakkında görüşleri vurgulanmıştır. Bu da kadınların kimliğinin, görüşlerinin önemsiz

olduğu onlar adına başkalarının düşünebileceği konuşabileceği anlamına gelmektedir. Ayrıca, kadınlar üzerinde yetkililerin genellemeye gidebileceği, tanımlamalar yapabileceği, olması gereken kadının niteliklerinin bizzat devlet yetkililerince belirtilebileceği. Kadınların ailenin yegâna bekçisi, sürdürücüsü olduğu. Belli sorumluluk ve görevlerle donatılmış kadınların bu doğrultuda davranması gerektiği gibi sonuçlara ulaşılabilir.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi: Kadının ailenin yapı taşı olduğu söylemi ardalan bilgisini oluşturmaktadır.

Haber Kaynakları: Haber kaynağı olarak Şanlıurfagazetesi görülmektedir.

Olay Taraflarının Yorumu: Haberde yalnızca Belediye Başkanı Nihat Çiftçi'nin görüşlerine yer verilmiştir.

Sematik Yapı Analizi:

Haberin sunumunu girişte görmekteyiz. Girişte etkinliğe katılan kadınların kimlikleri hakkında bilgi verilmemekle birlikte etkinliğin yapıldığı yer hakkında da bir belirtme söz konusu değildir. Girişten sonra gelen paragraflarda haber daha detaylı bir şekilde ele alınmakla birlikte katılımcıların görüşlerine yer verilmemiştir.

Haber kadınlar günü dolayısıyla yapılan etkinlik ve Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanı Çiftçi'nin kadınlarla ilgili ifadelerini içermektedir. Çiftçi, kadınların ailenin taşı olduğu, kadınların sorumluluk ve görevleri doğrultusunda sosyal yaşamda yer almalarının gerekliliği gibi söylemleri haberde ön plandadır. Bu bilgiler bize ardalan ve bağlam bilgisini vermektedir.

Haber kaynağı olarak Şanlıurfa gazetesi görülmektedir. Haberde yalnızca Belediye Başkanı Nihat Çiftçinin görüşleri yer almaktadır. Kadınların sosyal yaşamda var olmasının kapsam ve sınırlılıklarının belirlendiği bu görüşlerde katılımcı kadınların herhangi bir düşüncesine yer verilmemiştir.

Mikro Yapı Analizi:

Sentaktik Çözümleme: Haberdeki cümleler aktif yapıdadır.

Bölgesel Uyum: “Kadınlar ailenin yapı taşıdır” sözü kadının ait olduğu yeri belirtmektedir. Belediye Başkanının kadınlar üzerinde belirttiği daha sonraki görüşleri bu savdan yola çıkarak cümleler arasında nedensellik bağımlı oluşturmaktadır. Daha sonra gelen örnekler bu nedensellikle bağlantılıdır.

Sözcük Seçimler: Haberde en çok geçen sözcükler kadınlarımız, sizler, anne, eş, ailenin koruyucusu gibi sözcüklerdir.

Haber Retoriği: Haberde görüşlerin desteklenmesi bağlamında Çiftçi'nin “nasıl ki inancımızda cennet anaların ayakları altındadır sözünü benimsediyseniz bizler de günlük yaşamımızda bunu aynı şekilde benimseyerek yaşamamız lazım” sözü özellikle vurgulanmaktadır.

4.2.2. “Kadınlar aile bütçesine katkı sağlıyor”

Şanlıurfa basınında kadın imgesine dair kendine en çok yer bulan söylemlerden birini de kadınlar aile bütçesine katkı sunuyor söylemidir. Aile bütçesine katkı söylemi, tarım işçisi kadınlar, mevsimlik işçi kadınların yer aldığı haberlerde daha da ön plana çıkarılmaktadır.

Bu söylem neticesinde ailenin, eşin destekleyicisi, aileye kısmi katkıda bulunan ve emeği görülmeeyen kadın imgesi desteklenmektedir. Bu şekilde, asıl görevi ev kadınlığı olan ailede kısmi çalışan, katkı sunan, asıl görevi çalışmak olan erkeğin yardımcısı kadın imgeleri pekiştirilmektedir. Ayrıca güvencesiz, geçici, düşük ücretler, sigortasız çalışma, emek sömürüsü gibi konuların üzeri bu yaratılan imgelerle örtülmektedir.

4.2.2.1 Haber 3

Haber Şanlıurfa'da mevsimlik işçi kadınların biber temizlemesi, pul biber üretimini konu almaktadır(www.urfanatik.com ,27.08.2017).

Makro Yapı

Tematik Yapı

Haberin Başlığı: “Şanlıurfalı kadınların acıyla imtihanı”

Haber Girişi/Spot: Şanlıurfa'da kentin simgelerinden isotun üretimini yapan kadınlar sıcak hava ve biberin acısının etkisine aldırmadan çalışarak, aile bütçesine katkıda bulunuyor.

Şekil 3: Haberde bir fotoğraf kullanılmıştır.

Tematik Yapı Analizi:

Haber başlığına baktığımız zaman ilk göze çarpan şey enformasyon eksilimidir. Söz konusu kadınların kim olduğu maruz kaldıkları acının ne olduğu, içeriği bilinmemektedir. Bahsi geçen “acı ile imtiyan” cümlesi haber başlığında dikkat çekme unsuru olarak kullanıldığı görülmektedir.

Haberin girişine baktığımız zaman ise enformasyon eksilimi ve genelleme devam etmektedir. Ancak içerikle ilgili daha net bilgilere ulaşabilmekteyiz. Urfalı kadınların kim olduğu bilinmemekle birlikte kadınların sıcak hava ve biberlerin acı olmasına aldırmadan çalışarak aile bütçesine katkıda buldukları belirtilmektedir.

Haberde kadınların pul biberi üretim aşamaları anlatıldıktan sonra çalışma ücretleri yer almaktadır. Temizledikleri biber miktarına göre aldıkları ücretin değiştiği belirtilmektedir. Yaz tatili dolayısıyla anneleriyle biber işine gelen kız öğrencilerinin ise okul harçlıklarını çıkarabilmenin mutluluğunu yaşadığı vurgulanıyor. Haberde spottan sonra verilen fotoğrafta ise işçi kadınlar ve çocuk işçiler görülmektedir.

Şematik Yapı

Ana olayın Sunumu: Sunum, haberin spotunda yapılmıştır.

Sonuçlar: Mevsimlik işçi kadınların ve kız çocuklarının içinde buldukları koşullara aldırmadığı, güvencesiz, düşük ücretli işlerin doğal olduğu onların yaşamlarının bir parçası olduğu, çocukların mevsimlik işlerde çalışmalarının normal olduğu algısı güçlendirilmektedir.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi: Mevsimlik işçi kadınlar ve kız çocuklarının mevsimsel olarak bu alanda çalıştığı ardaalan ve bağlam bilgisini vermektedir.

Haber Kaynakları: Haber kaynağı olarak Anadolu Ajansı görülmektedir.

Olay Taraflarının yorumları: Haberde yer alan kadın işçilerden iki kişinin görüşlerine yer verilmektedir. Lise öğrencisi kızıyla çalışan Emine Budak “ Zaman zaman biberler çok acı oluyor, dayanamıyoruz ellerimiz yanıyor, vücudumuzda şişlikler oluşuyor. Sırf bu yüzden hastaneye gittiğimiz oluyor. Her şeye rağmen işimizi en güzel şekilde yapmaya çalışıyoruz” şeklinde sözlerine yer verilmiştir.

Haberde 65 yaşındaki Ayşe Teke adlı diğer mevsimlik kadın işçisinin sözleri “ çocuklarım evlenip evden ayrılınca ben ve eşim yalnız kaldık. Eşim yaşlı ve hasta. Çalışamadığı için mecburen biber temizleme işi yapıyorum” yer almaktadır. Ayrıca Şanlıurfa İsoT Üreticileri Kooperatifi Başkanı Bekir Polat’ın görüşlerine de yer verilmiştir. Polat kadınların yaklaşık üç ay süresi olan bu işte çalışarak kazandıkları para ile aile bütçesine katkı sunduklarını belirtmektedir. Ayrıca kadınlara iş ortamı oluşturarak istihdam sağladıklarını söylemektedir.

Şematik Yapı Analizi:

Sunum haberin giriş paragrafında netlik kazanmaktadır. Mevsimlik işçi kadınların geçici işlerde çalışarak aile bütçesine katkı sunması kız çocuklarının okul harçlıklarını çıkarmak için çalışmaları önemli sonuçsal çıkarımları oluşturmaktadır. Kadınların ve kız çocuklarının 3 ay boyunca çalıştığının belirtilmesi haberin ardaalan bilgisini oluşturmaktadır. Haberde olay taraflarına dair üç tane görüş yer almaktadır. Bu görüşlerden ikisi mevsimlik işçi kadınlara aitken bir tanesi de Şanlıurfa İsoT Üreticileri Kooperatifi Başkanı Bekir Polat’a aittir. Yer verilen söz konusu görüşlerin benzer düşünceler içerdiği görülmektedir. Eğitimsizlik, Emek sömürüsü, çocuk işçiliği, sigortasız ve güvencesiz işlerde düşük ücretlerle çalışan kadınların sorunlarının üstü örtülerek, aile bütçesine katkı sağlamaktan mutluluk duyan kadın imgesinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

Mikro Yapı Analizi:

Sentaktik Çözümleme: Haberde aktif ve pasif cümle yapıları vardır. Kadınların biber üretim Aşamaları daha çok edilgen bir yapıda kurgulanmışken yetkilinin cümle yapıları etkindir.

Bölgesel Uyum: Kentin simgelerinden biri olarak görülen biber yöresel tarzı isot olarak tanımlanırken cümleler arasındaki geçişler nedenselliği vurgulamaktadır.

Sözcük Seçimi: Haberde kadınlar, “zorluklara katlanmak” “çocukları için”, “aile bütçesine katkı” gibi sözcüklerle özdeş kılınarak var olan sorunların sözcüklerce üstünün örtülmesi sağlanmaktadır.

Haberin Retoriği:

Haberde düşüncelerin desteklenmesi bağlamında Şanlıurfa İsoot Üreticileri Kooperatifi Başkanı Bekir Polat’ın görüşlerine yer verilmiştir. Bu görüşler “ aile bütçesine katkı” kadınlara iş imkânları yaratılması” vb ifadeleri haberin söylemi ile aynı doğrultuda ve bu söylemi destekler niteliktedir.

4.2.2.2. Haber 4

Haber Şanlıurfa’da pul biber üretimi yapan mevsimlik işçi kadınların sıcak havada çalışmasını konu edinmektedir. (www.urfastar.com, 17.08.2016).

Makro Yapı

Tematik Yapı

Haberin Başlığı: “40 derece sıcakta isot çıkarıyorlar”

Haberin Girişi/Spot:

Şanlıurfa’da, biber hasadının başlamasıyla birlikte kadınlar, 40 derece sıcaklıkta tarlada salça ve isot yapımına başladı. Şanlıurfa ile özdeşleşen ve yöre mutfağının vazgeçilmezi olan isot üretimi için kadınlar kollarını sıvadı. Kendi tarlalarında ürettikleri veya pazardan aldıkları kırmızı acı biberleri isot haline getirmek için Sırrın Mahallesi’nde bulunan boş arazide hummalı şekilde çalışan çoğunluğu kadın işçiler, sıcak altında saatlerce çalışarak aile bütçelerine katkı sağlamaya çalışıyor. Biberlerin tohumlarını saplarından ayırarak güneş altında kurutan kadınlar, günde ortalama 100-120 kilo biber ayıklayarak 30-40 lira para kazanıyor

Resim 4: Haberde mevsimlik kadın işçiler ve kız çocuklarının bulunduğu bir adet fotoğraf kullanılmıştır.

Tematik Yapı Analizi:

Haberin başlığında bilgi eksiltimi vardır. Kimin 40 derece sıcaklıkta isot çıkardığı bilinmemektedir. Haberin girişinde ise olay kısmen netlik kazanmaktadır. Girişte kadınların çalışma koşulları, ücretleri hakkında bilgi verilmektedir. Kadınların bu şekilde çalışarak aile bütçesine katkı sağlamaya çalıştıkları vurgulanmaktadır. Haberde tek bir fotoğraf kullanılmıştır. Haberde kullanılan fotoğrafta mevsimlik işçi kadınların ve kız çocuklarının bir arada çalıştıkları derme çatma mekân görülmektedir.

Şematik Yapı:

Ana Olayın Sunumu: Haberin giriş cümlesi bize olayın sunumunu vermektedir.

Sonuçlar: Mevsimlik işçi kadınlar ve kız çocukları aile bütçelerine katkı sunmaktadırlar.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi: Biber mevsiminin başlamış olması, mevsimselliğin vurgulanması kadınların geçimlerini bu şekilde sağlamaya çalışıyor olduğunun belirtilmesi ardalın bilgisini vermektedir.

Haber Kaynakları: Haber kaynağı olarak Urfastar gazetesi görülmektedir.

Olay Taraflarının Yorumları: Haberde olay taraflarının yorumlarına yer verilmiştir. Okul eğitimini sürdürebilmek adına çalışan kız çocuk işçilerinin sözleri“ Kazandığımız paraları okul masraflarında kullanacağız. Sabahdan akşama kadar acı biber temizliyoruz. Bu işten elimize günde 20-30 lira geçiyor. Her yıl buraya gelerek, okul harçlığımızı çıkarıyoruz” şeklinde yer almıştır. Bir diğer yorum ise mevsimlik kadın işçi Ayşe Solmaza aittir. Solmaz, sıcaklık ve çalışma koşullarının zorluklarını belirtmektedir. Ayrıca Şanlıurfa İsoot Üreticileri Kooperatif Başkanı Yardımcısı Murat Mermer in bir sektör haline gelen isoot üretimi ve yaklaşık bin kadına iş imkânı sunulduğu yönündeki görüşlerine yer verilmiştir.

Şematik Yapı Analizi:

Haberin giriş cümlesine baktığımız zaman Urfalı kadınların 40 derece sıcakta pul biber ve salça üretiminde bulunduğu belirtilmektedir. Bu kadınların mevsimlik işçiler olduğu haberin ilerleyen kısmında netlik kazanmaktadır.

Mevsimlik kadın işçilerin zor koşullar altında çalışmasının nedeni ise aile bütçesine katkı sağlama isteğidir. Bu haberin sonuçsal çıkarımına karşılık gelmektedir. Mevsimlik çocuk işçilerin her yıl buraya gelerek çalıştıklarını belirtmesi ise haberin ardalın bilgisini oluşturmaktadır. Olayla ilgili olarak tarafların yorumlarına yer verilmiştir. Mevsimlik işçi kadınların aile bütçesine destek olmak için çalıştıkları vurgulanmaktadır. Ayrıca yetkili kişi olarak İsoot Üreticileri Kooperatif Başkanı Yardımcısı Mermer’in görüşlerine başvurulmuştur.

Mikro Yapı Analizi:

Sentaktik Çözümleme: Haberde kadın işçiler için katkı “aile bütçelerine sunmaya çalışıyorlar” gibi pasif cümleler kullanılırken yetkilinin sözleri aktif cümle yapıları ile sunulmaktadır.

Bölgesel Uyum: Kadınların aile bütçesine katkı sunmak isteme çabası nedensellik bağlarını göstermektedir. Haberde cümleler arasındaki bağlantılar bu doğrultuda işlenmektedir.

Sözcük Seçimi: Haberde kadınlar, aile bütçesine katkı, okul harçlığı gibi sözcükler vurgulanmaktadır.

Haberin Retoriği: Haberde tek fotoğraf vardır. Haberi destekleyici unsur olarak İsoT Üreticileri Kooperatif Başkan Yardımcısı Mermer'in kadınlarla ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

4.2.3. Suçlu Kadın İmgesi: Dul kadın, Hırsız Kadınlar, Suriyeli Hırsız Kadınlar

Bu kategoride inceleyeceğimiz haberler suç öznesi olarak haberde yer alan kadın imgelerine yöneliktir. Suç öznesi olan kişilerin cinsiyet, milliyet gibi özellikleri haberin söylemsel biçimini etkilemektedir. Bu unsurlar genellikle haber başlıklarında ya da girişlerinde vurgulanmaktadır.

4.2.3.1. Haber 5

Haber, Şanlıurfa'da bir kadının kendisini rahatsız eden bir erkeği vurmasıyla ilgilidir(www.urfanatik.com, 17.08.2016).

Makro Yapı

Tematik Yapı

Haberin Başlığı: "Rahatsız eden adamı silahla vurdu"

Haberin girişi/Spot: Şanlıurfa'da yaşanan olay akıllara durgunluk verdi. Olay saat 14.45 sıralarında yaşandı. Yenişehir Mahallesi'nde bulunan bir evde yaşayan ve Dul olduğu öğrenilen F.Ç kendisini sürekli rahatsız eden H.K'yi yanında bulundurduğu silah ile 5 el ateş ederek vurdu. Yaşanan olay sonrası ağır yaralanan H.K ambulans ile hastaneye taşınırken, olayla ilgili evde bulunan 3 şüpheli polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınan 1 i kadın 3 kişinin polis aracına bindirilirken tartışması dikkat çekti. Polis ekipleri olayla ilgili soruşturmasını sürdürüyor.

Şekil 5: Haberde tek fotoğraf bulunmaktadır.

Tematik Yapı Analizi:

Haberin başlığında bilgi eksikliği mevcuttur. Rahatsız eden adam ve onu vuran kişinin kim olduğu bilinmemektedir. Olayın genel sunumunu haberin girişinde görmekteyiz. Başlıktaki muğlaklık haber girişinde netliğe kavuşmaktadır. Haber için kullanılan fotoğrafta kendi aralarında kavga eden şüpheliler olay yeri inceleme ekipleri ve vatandaşlar görülmektedir.

Şematik Yapı:

Ana Olayın Sunumu: Haberin giriş paragrafında sunumu görmekteyiz.

Sonuçlar: Yalnız ve dul kadınların başına bu tür olayların gelebileceği, toplumda bu tür suçlara sebebiyet verebilecekleri sonuçsal çıkarımımızı oluşturmaktadır.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi: Kadının daha önce de sürekli rahatsız edildiği vurgusu ardaan bilgisini oluşturmaktadır.

Haber Kaynakları: Haber kaynağı olarak Urfanatik gazetesi görülmektedir.

Olay Taraflarının Yorumu: Haberde olay taraflarının yorumlarına yer verilmemiştir.

Şematik Yapı Analizi:

Haberde giriş paragrafına baktığımızda ana olayın sunumunu görmekteyiz. Haberde sonuçsal çıkarımımızı ise yalnız ve dul olduğu özellikle vurgulanan kadının bu tür olaylara sebebiyet verdiği/ verebileceği şeklindedir. Daha önceden de kadının bu kişi tarafından rahatsız edildiği bilgisi haberin ardaan bilgisini oluşturmaktadır. Haber kaynağı olarak ise Urfanatik Gazetesi görülmektedir. Haberde olay taraflarının yorumlarına yer verilmemiştir.

Mikro Yapı Analizi:

Sentaktik Çözümleme: Haberin tamamında aktif cümleler kurulmuştur. Kadınların özellikle suç öznesi olduğu haberlerde aktif cümle yapıları ön plana çıkmaktadır.

Bölgesel Uyum: Haberde “bir evde yaşayan ve dul olduğu öğrenilen” benzeri cümleler meydana gelen olayın nedenselliğine vurgu yapmaktadır.

Sözcük Seçimi: Haberde dul, ev, kadın gibi sözcükler kullanılmıştır.

Haberin Retoriği: Haberde kullanılan fotoğrafta polis ekipleri, mahalle sakinleri ve şüpheliler bulunmaktadır.

4.2.3.2. Haber 6

Haber Şanlıurfa şehir merkezinde gerçekleştiği iddia edilen bir hırsızlık olayını konu almaktadır(www.sanlıurfaolay.com, 16.01.2018).

Makro Yapı

Tematik Yapı

Haberin Başlığı: Şanlıurfa’da Suriyeli 3 Kadın hırsız tutuklandı

Haberin Girişi/Spot: Kentin simgesi olan Balıklıgöl’de vatandaşların yoğun olduğu bölgede alış veriş yapan kadınları hedef alan Suriyeli Ş.A. M.H ve J.A adlı kadınlar, polis ekiplerince yakalandı. Kadınların çantası ve ceplerinden para, altın ve cep telefonu çaldıkları tespit edilen Suriyeli 3 kadın çıkarıldığı mahkemece tutuklanarak cezaevine konuldu.

Şekil 6: Haberde tek fotoğraf kullanılmıştır.

Tematik Yapı Analizi:

Haber başlığında bilgi eksiltimi vardır. Kadınlar Suriyeli sıfatıyla genelleştirilmiştir. Ayrıca haber başlığında kadın ve milliyet vurgusu vardır. Söz konusu hırsızlık olayı Türkiyeden bir erkek tarafından gerçekleştirilmişse başlıkta erkek olduğu ya da Türk olduğu vurgulanmamaktadır. Ama suç öznesi kadın olunca ya da mülteciler olunca görüldüğü üzere cinsiyet, ırk gibi faktörler haber başlıklarında yerini almakta, bu farklılıklar haber söylemini etkilemektedir. Haberi giriş paragrafında ise olayın genel sunumunu görmekteyiz. Hırsızlık olayının gerçekleştiği yer belirtilmektedir.

Haber fotoğrafı içeriği desteklemektedir. Kadınlar polis ekiplerince emniyetten çıkarılmaktadır.

Şematik Yapı:

Ana Olayın Sunumu: Olayın sunumu haber girişinde verilmiştir.

Sonuçlar: Suriyeli kadınlar kentin simgesi olan Balıklıgöl'de hırsızlık yapıyor sonuçsal çıkarımı oluşturuyor.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi: Kentin simgesi olan balıklıgöl'de kadınların yoğun olarak alış veriş yapması ardaalan bilgisini vermektedir.

Haber Kaynakları: Haber kaynağı olarak Şanlıurfaolay gazetesi görülmektedir.

Olay Taraflarının Yorumu: Haberde olay taraflarının yorumları yer almamaktadır.

Şematik Yapı Analizi:

Haberin girişi ana olayın sunumunu teşkil etmektedir. Haberde sonuçsal çıkarımı ise Suriyeli kadınların potansiyel suçlular olabileceğidir. Olayın gerçekleştiği Balıklıgöl mekânının simgeselliğinin, kutsallığının vurgulanması, kadınların yoğun alış veriş yeri olarak sunulması ardalın bilgisini oluşturmaktadır. Haberin kaynağı olarak Şanlıurfaolay gazetesi görülmektedir. Haberde olay taraflarının yorumlarına yer verilmemiştir.

Mikro Yapı Analizi:

Sentaktik çözümleme: Haberin genelinde etken cümleler kullanılmıştır.

Bölgesel Uyum: Suriyeli kadınların alış verişin yoğun olarak yapıldığı kentin simgesel mekânları seçmesi haberde nedensel bağları oluşturmaktadır

Sözcük Seçimi: Haberde Suriyeli Kadınlar, Hırsızlık, yoğun alış veriş yerleri sözcükleri geçmektedir. Suçlu Suriyeli Kadın imgesi bu sözcükler çerçevesinde oluşturulmaktadır.

Haberin Retoriği: Haberde Suriyeli kadınlar polis ekiplerince emniyetten çıkarılırken görüntülenmektedir.

4.2.3.3. Haber7

Haber Suriyeli kadınların ikinci eş olmalarını konu alıyor www.urfastar.com, 10.09.2014).

Makro Yapı

Tematik Yapı

Haberin Başlığı: “Suriyeli gelinler kocalarımızı çalıyor”!

Haberin Girişi/Spot: Ruslardan sonra şimdi de Suriyeli gelinler, Türk kadınlarının kabusu oldu. Reyhanlı’ya gelen İngiliz The Guardian gazetesinin muhabiri, Türk erkeklerinin Suriyeli kadınlarla evliliğinin ticarete dönüştüğünü

yazdı. Gazetenin Türkiye muhabiri Constanze Letsch, Hatay’ın Reyhanlı ilçesinden gönderdiği haberine bir kuaförden izlenimleriyle başlamış. Kuaförün sahibi Hatice Utku Letsch’ye “evlenen Suriyeli bir gelin. Bugünlerde böyle çok müşterimiz var diye konuşurken dükkânda çalışanlardan biri öfkeli bir şekilde “eşlerimizi alıyorlar” demiş. Muhabir bu durumu “ kızgınlık artıyor. Sınırdaki illerde ve ilçelerde kadınlar, Suriyelileri kocalarının aklını çelmekle suçluyor. Eşlerinin kendilerini sık sık Suriyeli bir kadınla evlenmekle tehdit ettiklerini söylüyorlar” sözleriyle aktarıyor.

Şekil 7: Haberde tek bir fotoğraf kullanılmıştır. Kullanılan fotoğrafta gelin ve damadın yüzleri kapatılmıştır.

Tematik Yapı Analizi:

Haberin başlığında enformasyon eksiltimine gidilmiştir. Bahsi geçen Suriyeli gelinler kimdir bilinmemektedir. Bu da Suriyeli kadınları kapsayan bir genellemeye neden olmaktadır. Bu başlık Suriyeli bütün kadınları yuva yıkan, koca avcısı Suriyeli gelinler imgesine hapsetmektedir.

Haberin giriş paragrafı içeriği genel olarak vermektedir. Başlıkta vurgulanan Suriyeli gelinler hakkında yereldeki kadınların düşünceleri vurgulanmıştır. Haber fotoğrafı ise yeni evlenen bir çifte aittir. Düğünden bir kare gibi gözükken fotoğraftaki gelin ve damadın kimlikleri belli olmamakla birlikte yüzleri de kapatılmıştır.

Şematik Yapı:

Ana olayın Sunumu: Ana olayın sunumu, haberin giriş paragrafında karşımıza çıkmaktadır.

Sonuçlar: Türkiye'ye sığınan mülteci kadınların yereldeki evli adamları baştan çıkardığı /çıkılabileceği, yöredeki kadınlarla aralarında rekabet, gerginlik olduğu sonuçsal çıkarımımızı oluşturmaktadır.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi: Daha önce de Rus kadınlarının benzer olaylara sebebiyet verdiği bilgisi ardalan bilgisini vermektedir.

Haber Kaynakları: Haber kaynağı olarak İngiliz gazetesi The Guardian gösterilmektedir.

Olay Taraflarının Yorumları: Haberde Suriyeli kadınlar kocalarını çalıyor diyen bir kadının görüşlerinin yanı sıra, evliliklerde aracılık yapanlar, evliliği gerçekleştiren erkekler ve bir Suriyeli gelinin görüşlerine yer verilmiştir. Ayrıca haberde kadın hakları aktivistinin de görüşleri bulunmaktadır.

Şematik Yapı Analizi:

Haberde giriş kısmında ana olayın sunumunu görmemiz mümkündür. Haberde sonuçsal çıkarımı ise Suriyeli kadınların Türkiyeli kadınların kocalarını çaldığıdır. Haber bu doğrultuda işlenmektedir. Daha önce de Rus kadınlarının benzer olaylara sebebiyet verdiği vurgulanması ise haberin ardalan bilgisini oluşturmaktadır. Haber kaynağı olarak The Guardian gazetesi sunulmaktadır.

Haberde olay taraflarının yorumlarına baktığımızda ise Türkiyeli damat adayının görüşleri “Suriyeli gelinler 10 bin tlye mal oluyorlar, Suriyeli kadınlar sadıklar az konuşuyorlar” şeklinde söylemlerinin haberin ara başlıklarına taşındığını görmekteyiz. Kadın hakları aktivist olduğu belirtilen kişi ise “her iki tarafta da kadınlar kurban oluyor” şeklinde görüşlerine yer verilmektedir. Ayrıca 27 yaşında 43 yaşında Türkiyeli biriyle evlenen Suriyeli gelinin görüşlerine de yer verilmiştir. İsminin Emine olduğu belirtilen kişi görüşlerini “ eşim bana bakacak Ankara’da evi var zira Suriye’deki ailem her şeyini kaybetti”. Şeklinde ifade etmektedir.

Mikro Yapı Analizi

Sentaktik Çözümleme: Haberde aktif cümle yapıları çoğunluktadır.

Bölgesel Uyum: Suriyeli kadınların yaşadıkları sosyo ekonomik sorunlar haberin nedensellik bağlarını oluşturmaktadır.

Sözcük Seçimi: Haberde sıklıkla “Suriyeli Gelin” ikinci eş, kocalarımız, kızgınlık, öfke sözcükleri tekrarlanmaktadır. Haberde Suriyeli ve Türkiyeli kadınlar arasında kıskançlık gerginlik, güvensizlik öfke ve korku olduğu bu sözcükler üzerinden ima edilmektedir.

Haberin Retoriği: Haberde kadın örgütlerinin bu durumdan kaygılı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca resmi rakamlarla ülkedeki Suriyeli sayısına yer verilmiştir. Mültecilerin yüzde 75’inin kadın ve çocuklardan oluştuğunu insan hakları örgütlerinin bu sığınmacıların Türkiye’de taciz ve tecavüz olaylarına maruz kaldığına dikkat çektiği vurgulanmıştır

4.2.4.Olumlu Temsil: Suriyeli Kadınlar

Bu kategoride ele alacağımız haber örnekleri söz konusu haberlerde yer aldığı şekliyle dillendirecek olursak, yetkililerin yarattığı iş alanlarından faydalanan, İstihdama kavuşmuş, meslek edinmiş, üreten örnek Suriyeli Kadınları kapsamaktadır. Suriyeli kadınların Şanlıurfa yerel basınında olumlu temsilleri daha çok bu konular çerçevesinde kendine yer bulmaktadır.

4.2.4.1.Haber 8

Haber, Şanlıurfa’nın Akçakale ilçesinde bir iş insanı tarafından kurulduğu vurgulanan tekstil atölyesinde çalışan Türkiyeli ve Suriyeli işçilerle ilgilidir(www.sanlıurfaolay.com, 15.01.2018).

Makro Yapı

Tematik Yapı

Haberin Başlığı: Türk ve Suriyeli Kadınlar birlikte üretiyor

Haberin Girişi/Spot: Şanlıurfa’nın Akçakale ilçesinde bir iş adamı tarafından kurulan tekstil atölyesinde istihdam edilen Türk ve Suriyeli kadınlar, hem meslek sahibi oluyor hem de aile bütçesine katkı sağlıyor.

Resim 8: Haberde tek fotoğraf kullanılmıştır.

Tematik Yapı Analizi :

Haberin başlığında bilgi eksikliği ve genelleme söz konusudur. Türk ve Suriyeli kadınların kim olduğu bilinmemekte bu da okuyucuyu bir genellemeye götürmektedir. Başlıktaki birlik üretim vurguları Suriyeli kadınları olumlu bir düzlemde sunmaktadır. Haberin girişine baktığımızda ise içeriğin genel sunumunu görmekteyiz. Girişte iş adamının kadınlara istihdam sağladığı, kadınların aile bütçesine katkı sunduğu vurgulanmaktadır.

Haberde yer alan fotoğraf ise haberin içeriğini destekler niteliktedir. Suriyeli ve Türkiyeli kadınlar tekstil atölyesinde, dikiş makinelerinin başında birlikte çalışmaktadırlar.

Şematik Yapı:

Ana olayın Sunumu: Olayın genel sunumunu giriş paragrafında görmekteyiz.

Sonuçlar: İş imkânı sağlayan yatırım yapan iş adamları sayesinde Suriyeli ve Türkiyeli kadınlar aile bütçesine katkı sunmaktadır.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi: İş adamının kurduğu tekstil atölyesi ardalan bilgisini vermektedir.

Haber Kaynağı: Haber kaynağı olarak Anadolu Ajansı geçmektedir.

Olay Taraflarının Yorumları: Haberde atölye sahibinin, Suriyeli ve diğer ikisi Türkiyeli olan üç tekstil işçisi kadının görüşlerine yer verilmiştir.

Şematik Yapı Analizi:

Haberde giriş paragrafı ana olayın sunumu niteliğindedir. Haberdeki sonuçsal çıkarımı kadınlara istihdam sağlayan iş adamı ile aile ve bölge ekonomisine katkı sunan Türk ve Suriyeli kadınların örnek vatandaşlar olduğudur. Yörede bu tarz girişimlere oldukça ekonominin gelişeceği işsizliğin azalacağı gibi çıkarımlar söz konusudur. İş adamının girişimiyle kurulduğu söylenen tekstil atölyesi haberin ardalan bilgisini oluşturmaktadır.

Haberin kaynağı olarak Anadolu Ajansı görülmektedir. Haberde olay taraflarının yorumlarına yer verilmiştir. Atölye sahibi iş adamı mülteci kadınların iş sahibi olası ülke ekonomisi ve aileye katkı sunmasının ne kadar önemli olduğunu belirtmektedir. Haberde genel olarak örnek Suriyeli kadın imgesi bu söylemler çerçevesinde yaratılmaktadır.

Mikro Yapı Analizi

Sentaktik Çözümleme: Haberde aktif cümle yapıları söz konusudur. Aktif cümleler olumlu temsillerde yoğunluktadır.

Bölgesel Uyum: İş adamlarının, yetkililerin ülke ekonomisine destek sunma çabası, kadınları iş sahibi yapma gayretleri, girişimcilik ruhları haberin nedensel bağlarını oluşturmaktadır.

Sözcük Seçimi: Haberde Türk ve Suriyeli Kadınlar sıkça vurgulanıyor. Girişimcilik, istihdam, üretim gibi sözcüklerle Suriyeli ve Türk kadınlar bir arada vurgulanarak bu özneler olumlu örnekler olarak sunulmaktadır.

Haberin Retoriği: Haberde bir tane fotoğraf vardır. Ayrıca yatırım yapan iş adamı başta olmak üzere Türkiyeli ve Suriyeli kadınların görüşlerine yer verilmiştir. İş adamı, üretim yaptıkları ürünlerin sayısal verilerini de haberde paylaşmaktadır.

4.2.4.2 Haber 9

Haber Suriye'deki savaşın bir an önce bitmesini bekleyen ve ülkelerine dönmek isteyen Suriyeli kadınların toplanıp dua etmesiyle ilgilidir (www.Urfastar.com, 08.03.2015).

Makro Yapı

Tematik Yapı

Haberin Başlığı: Ülkelerine dönmek için dua ediyorlar

Haberin Girişi/Spot: Ülkelerindeki iç savaştan kaçarak sığındıkları Şanlıurfa'da bir evde 15 çocukla birlikte kalan 9 Suriyeli kadın, ülkelerine dönebilmek için dua ediyor.

Resim 9: Haber tek bir fotoğrafla sunulmuştur.

Tematik Yapı Analizi:

Haberin başlığında enformasyon eksiltimi söz konusudur. Kimlerin ülkelerine dönmek için dua ettiği bilinmemektedir. Haber girişinde ise olayın özetini görmekteyiz. Dokuz Suriyeli kadının kimliklerine yer verilmemiştir. Kim olduğu bilinmeyen kadınların çocuklarla birlikte bir evde yaşadığı belirtilmektedir. Haber fotoğrafında yüzleri peçeli kadınlar, elinde kuran bulunan bir diğer kadının etrafında toplanmış Suriye'ye geri dönebilmek için dua etmektedirler.

Şematik Yapı:

Ana Olayın Sunumu: Olayın genel sunumunu haberin giriş paragrafında görmekteyiz.

Sonuçlar: Suriyeli kadınların Türkiye’de çocuklarla birlikte zor koşullarda yaşadığı, memleket özlemi çektiği, ülkelerine dönmeyi çok istedikleri bunun için dua ettikleri sonuçsal çıkarımımızı oluşturmaktadır.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi: Kadınların Suriye’nin çeşitli şehirlerinden araçlarla bazılarının yürüyerek Şanlıurfaya ulaştıkları vurgusu bize ardalanı vermektedir.

Haber Kaynakları: Haber kaynağı Urfastar gazetesidir.

Olay Taraflarının Yorumları: Olayla ilgili haberi yazan gazetecinin ağzından kadınların yorumlarına yer verilmiştir. Kadınların uzun süre daha burada kalacaklarını düşündükleri için yetkililerden resmi çalışma izni talep ettikleri belirtiliyor.

Şematik Yapı Analizi:

Haberde giriş paragrafı ana olayın sunumunu içermektedir. Şavaştan kaçarak Şanlıurfa’ya sığınan kadınların ülkelerine dönmek için dua etmesi sonuçsal çıkarımı oluşturmaktadır. Ülkelerindeki savaştan kaçmalarının vurgulanması, Türkiye’ye gelirken yaşadıkları ardalan ve bağlam bilgisini vermektedir. Haber kaynağı olarak Urfastar gazetesi görülmektedir. Haberde olay taraflarının yorumlarında ise görüşlerine yer verilen kadınların beyanları kimlikleri belirtilmeden genel bir çerçevede ifade edilmektedir.

Mikro Yapı Analizi:

Sentaktik Çözümleme: Haber aktif cümle yapılarıyla kurulmuştur.

Bölgesel Uyum: Haberde Suriyeli kadınların olumlu temsiline ilişkin nedensel bağlar vardır. Ülkelerine dönmek istemeleri, geçici olduklarının vurgulanması, memleket özlemi çekmeleri dua etmeleri bu olumlu temsilin nedensel bağlarını oluşturmaktadır.

Sözcük Seçimi: Haberde Suriyeli Kadınlar öznesi sıkça geri dönmek, ülke hasreti, dua gibi sözcüklerle bir arada kullanılmaktadır. Bu şekilde kadınların dönmek istediği burada geçici oldukları vurgulanmaktadır.

Haberin Retoriği: Haber fotoğrafı içeriği desteklemektedir.

4.2.5. Nefret Söylemi Öznesi Olarak Kadınlar Söylemi

4.2.5.1.Haber 10

Haber, Malatyalı bir iş kadınının memleketindeki spor takımına para bağışı yapmasını içermektedir. Haberde Urfalı iş adamları ve iş kadını kıyaslanmaktadır(www.urfastar.com, 27.11.2015).

Makro Yapı

Tematik Yapı

Haberin Başlığı: “Urfalı iş adamları bu kadın kadar bile olamadı”

Haberin Girişi/Spot: Urfa’lı iş adamları Şanlıurfaspor’a sahip çıkmazken, Elazığ İş Kadınları Derneği Başkanı Prof. Dr. Yasemin Açık Elazığspor’a 200 bin lira maddi destekte bulundu.

Resim 10: Haberde tek bir fotoğraf kullanılmıştır.

Tematik Yapı Analizi:

Haberin başlığında enformasyon eksiltimi vardır. Bahsi geçen kadının kim olduğu bilinmemekle birlikte “bu kadın” şeklinde takdim edilmesi, küçük görme dışlama imalarını içermektedir. Haberin girişine baktığımız zaman ise “bu kadın” diye takdim edilen kişinin kimliği netleşmektedir. Girişte ana olayı özet şeklinde görmekteyiz. Şanlıurfalı iş adamları iş kadınıyla kıyaslanmaktadır. Haberde tek fotoğraf kullanılmıştır. Kullanılan haber fotoğrafı Elazığlı iş kadınına aittir.

Şematik Yapı

Ana Olayın Sunumu: Olayın genel sunumu haber spotunda yapılmıştır.

Sonuçlar: Urfalı iş adamları kendi futbol takımlarına karşı duyarsızdır. Elazığlı iş kadını kadar olamamaktadırlar. Erkek olarak bir kadından geri kalmışlardır.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi: İş kadınının bağış yapmış olması ardalan bilgisini vermektedir.

Haber Kaynakları: Haber kaynağı olarak Urfastar gazetesi görülmektedir.

Olay Taraflarının Yorumları: Haberde tarafların yorumlarına yer verilmemiştir.

Şematik Yapı Analizi:

Olayın ana sunumu haber girişindedir. Haber girişinde Şanlıurfalı iş adamlarının şehirlerindeki futbol takımına karşı duyarsız olması iş kadınının memleketindeki futbol takımına bağışta bulunmasıyla kıyaslanarak erkekle eşit sayılmayan, güçsüz olan kadının böyle bir bağış yapmış olmasının kendileri için utanılacak bir şeymiş gibi sunulmaktadır. Urfalı iş adamlarının “bir kadın kadar dahi olamadıkları” sonuçsal çıkarımı oluşturmaktadır. İş kadınının memleketindeki futbol takımına para bağışında bulunmuş olması ardalan bilgisini oluşturmaktadır. Haber kaynağı olarak Urfastar gazetesidir. Haberde olay taraflarının yorumlarına yer verilmemiştir.

Mikro Yapı Analizi:

Sentaktik Çözümleme: Haberde etken cümle yapıları vardır.

Bölgesel Uyum: Haberde İş kadınının bağış yapmış olması nedensel bağlıdır.

Sözcük Seçimi: Haberde “bu kadın” maddi destek, bağış Urfalı iş adamları, iş kadını bile gibi sözcükler geçmektedir. “Bir kadının” yaptığını yapamamış olmak Urfalı erkekler için utanılması gereken bir şey olarak sunulmaktadır.

Haberin Retoriği: Haberde içeriği desteklemek amacıyla iş kadınının fotoğrafı kullanılmıştır.

4.2.5.2 Haber 11

Haber, Gaziantep Büyük Şehir Belediyesi başkanı Fatma Şahin’in belediye çalışmaları ile Şanlıurfa’daki Belediye çalışmalarını belediye başkanlarının cinsiyeti üzerinden kıyaslamaktadır(www.urfastar.com, 20.12.2017).

Makro Yapı

Tematik Yapı

Haberin Başlığı: ‘Kadın başına neler yapıyor neler’?

Haberin Girişi/Spot: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi kültür ve turizmde atağa geçti ve bünyesindeki çok sayıda müzeye bir yenisini daha ekleme kararı alarak “kelebek müzesi” de kuruyoruz dedi. Hala alt yapı ve üst yapı sorunları yaşayan Şanlıurfa’ya karşı Gaziantep’in bu girişimleri “Gaziantep büyükşehir uzay liginde Şanlıurfa amatör ligte” dedirtti.

Resim 11: Haberde tek fotoğraf kullanılmıştır. Kullanılan fotoğraf Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Başkanı Fatma Şahin’e aittir.

Tematik Yapı Analizi:

Haber başlığında bilgi eksiltimine gidilmiştir. Söz konusu kişinin ne yaptığı kim olduğu bilinmemekle birlikte “kadın başına” vurgusu kadını ikincilleştiren bir konumda sunmuştur. Haberın giriş paragrafında başlıkta geçen kişinin kim olduğu yine belirtilmemiş, söz konusu kişinin Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Başkanı Fatma Şahin olduğu imalardan anlaşılmaktadır. Haber girişinde Gaziantep belediyesinin çalışmaları Şanlıurfa belediyesinin çalışmalarıyla futbol ligi benzetmesi yapılarak kıyaslanmaktadır. Haberde tek fotoğraf kullanılmıştır.

Şematik Yapı:

Ana olayın sunumu: Ana olay haber girişinde başlığı yeterince açıklayamayan bir şekilde sunulmuştur.

Sonuçlar: “Şanlıurfa erkek belediye başkanı Gaziantep’in kadın belediye başkanı kadar olamamaktadır”.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi: Gaziantep belediyesinin icraatları ve Şanlıurfa belediyesinin yetersizliği, var olan sorunları ardalan bilgisini vermektedir.

Haber Kaynakları: Haber kaynağı Urfa Ajans olarak görülmektedir.

Olay taraflarının Yorumları: Haberde olay taraflarının yorumlarına yer verilmemiştir.

Şematik Yapı Analizi:

Olayın genel temasını haber girişinde kısmi olarak görmekteyiz. Başlıkta vurgulanan “kadın başına neler yapıyor neler” cümlesi haber girişinde açıklanmamakla birlikte imalardan bu kişinin Gaziantep Büyük Şehir Belediyesi Fatma Şahin olduğu anlaşılmaktadır. Şanlıurfa belediyesinin başındaki erkek belediye başkanının Gaziantep Büyükşehir belediyesinin kadın belediye başkanı kadar olamadığı, yetersiz oldukları sonuçsal çıkarımımızı oluşturmaktadır. Gaziantep belediyesinin kadın başkanının “kadın başına neler yaptığı” icraatlarının sayılması haberin ardalan bilgisini vermektedir. Haber kaynağı olarak URFA Ajans görülmektedir. Haberde olay taraflarının yorumlarına yer verilmemiştir.

Mikro Yapı Analizi:

Sentaktik Çözümleme: Haberde aktif cümle yapıları vardır.

Bölgesel Uyum: Haberdeki en önemli nedensel bağ “kadın belediye başkanı kadar” olamamaktır. Haber bu nedensellikten yola çıkılarak kurgulanmıştır.

Sözcük Seçimi: Haberde kadın başına, olamama, amatör, yetişememe gibi sözcükler kullanılmıştır.

Haberin Retoriği: Haberde Belediye Başkanı Fatma Şahin’in bir tane fotoğrafı kullanılmıştır.

4.3. HABER ANALİZLERİNE DAİR GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Şanlıurfa basınında kadın imgesi bağlamında ele aldığımız haber örnekleri bize kadınların nasıl ele alındığını nerede konumlandırıldığına dair bilgiler vermektedir. Bu haber araştırmaları neticesinde gördüğümüz en önemli şey yerelde fiziksel, ekonomik psikolojik şiddet, eğitimsizlik, çok eşlilik, işsizlik, dışlanma, eşitsizlik gibi durumlara maruz kalan kadınların durumunu eleştirel bir perspektifte sunan haberlere yer verilmemesidir. Haberlerde genel olarak kurslar, hibeler, girişimcilik, çerçevesinde uygulanan kadın istihdam programlarını konu alan kadın haberleri yapılmaktadır. Bu haberlerde yetkililer kadınların nasıl olması gerektiğine dair söylemlerde bulunmaktadır. Söz konusu haberler katılımcı kadınların suskunluğu erkek yetkililerinin ise aktifliği üzerinden kurgulanmaktadır. Haberlerde kadınların sorunlarını dile getirmekten çok sorunların üzerine örten bir dil kullanılmaktadır. Sonuç olarak araştırmamız dâhilinde 6 kategoride ele aldığımız haber örnekleri, her kategoride medyada yaratılan kadın imgesinin siyasi, etnik, sınıfsal, dini yönlerine işaret etmektedir. “Kadınlarımıza çağrı, Ailenin Yapı Taşı, fedakâr eşler, anneler” adlı ilk kategorimiz incelediğimiz haberler arasında en fazla temsil oranına sahip içeriği oluşturmaktadır. Kadınlar için çeşitli kurs, özel günler (anneler günü, kadınlar günü) düzenlenerek katılımcı kadınlara hediyeler, sertifikalar ya da seminerler düzenlenmekte bunlar haberlerde kendine en fazla yer edinen kadınlar imgesinin başında gelmektedir. Haberlere konu olan bu etkinliklerde katılımcı kadınlar genelde edilgen bir yapıdadır. Söz konusu etkinlikte genellikle erkek olan bir devlet yetkilisi sertifikalar, hediyeler dağıtmakta kadınların toplumdaki yeri ve önemi üzerine görüşler sunmaktadır.

Yetkililerin bu konuşmalarında “kadınlarımız” söylemi ön plana çıkmaktadır. Her ne kadar kadınların iş yaşamı eğitimi sosyalleşmesi destekleniyor olsa da kadınların ait olması gereken yer olan eşlik, annelik ve aitlik sıkça dile getirilmektedir. Böylece kadınların konumu, toplumdaki yeri kendisine hatırlatılmaktadır. “Kadınlarımız” çağrısına iş ve sosyal yaşamda var olması istenen kadının aile, eş, anne, fedakârlık çerçevesinde uyması beklenmektedir. İncelediğimiz haberler bu söylemi vurgulayıcı bir şekilde kurgulanarak kadının ikincilleştirilmesine katkı sunmaktadır

“Kadınlar Aile Bütçesine katkı sunmaya çalışıyorlar” başlığını taşıyan ikinci kategorimiz ise medyada yer alan mevsimlik işçi kadınlara dair yaratılan imgeyi ele

almaktadır. Bu haberlerde tam gün, düşük ücret, kayıt dışı, güvencesiz mevsimlik işlerde çalışan ayrıca evin işlerini de yapan kadın işçiler “aile bütçesine katkı sunmaya çalışıyorlar” söylemi ile sunulmaktadırlar. Haberlerde eve kısmi katkı sunan, yardımcı, evin asıl geçimini sürdüren kocaya destekçi kadın imgesi vurgulanmaktadır. Kadınların çalışma koşulları da alışılan, aile sevgisi sayesinde katlanılan bir şeymiş gibi sunulmakta mevsimlik işçi kadınların eve “katkı” sunmaktan mutlu oldukları belirtilmektedir. Bu şekilde işçi kadınların emek sömürüsü, sosyal güvenceden yoksun kalması, hem evde hem işte tam zamanlı çalışmasının üstü örtülerek kadının emeği görünmez kılınmakta ailenin bütçesine “katkı” sunan edilgen bir imgeye dönüştürülmektedir.

“Suçlu Kadın İmgesi” adlı kategoride ise suç öznesi olan kişinin cinsiyetinin haber söylemlerine etkisini konu almaktadır. Haberlerde suç öznesi erkek olduğunda haber başlıklarında cinsiyeti vurgulanmazken söz konusu kişi kadınsa özellikle başlıklarda suça karışan kişinin kadın olduğu belirtilmektedir. Böylece cinsiyet vurgusu yapılarak “suçlu kadın” algısı yaratılmaktadır. Suç konulu haberlerde kadınlar hakkında “dul olduğu, yalnız yaşadığı öğrenilen” cümleler sıralanarak bu yaşananlara sebebiyet verdiği/ hak ettiği ima edilmekte suçlu kadın algısı pekiştirilmektedir. “Suriyeli Hırsız Kadınlar” başlığında da kişilerin hem cinsiyeti hem de milliyetleri vurgulanmakta oysa söz konusu olaya karışan ülke vatandaşlarından bir erkek ise sadece “Hırsız” kadın ise “ Kadın Hırsız ” olarak verilirken söz konusu kişi mülteci ise ve kadınsa bu kişilerin özellikle Suriyeli ve kadın oldukları başlıkta vurgulanmaktadır. Böylece cinsiyetçilik ve ırkçılıkla örülmüş olan suçlu Suriyeli Kadın imgesi desteklenmektedir.

Olumlu Temsil: “Suriyeli Kadınlar” bölümümüzde ise yerel basında “Örnek Suriyeli Kadınların” temsili incelenmektedir. Bu haberlerde daha çok kadınların devletin Suriye’ye yaptığı askeri operasyonları destekleyen söylemleri, bir an önce Suriye’ye dönmek istediklerini belirten ifadeleri, kalkınma ve hibe programlarıyla istihdam edilen Suriyeli kadın işçilerin üretim faaliyetleri, Suriyeli girişimci kadınları içermektedir. Bu olumlu temsil kategorisinde Suriyeli Kadınlar olumlu bir şekilde yer almaktadır. Söz konusu kadınlar iyi birer örnek olarak sunulmaktadır. Bu haberlerde devlet destekli siyasi, askeri, ekonomik projelerin öznesi olan örnek Suriyeli kadın imgesi yaratılmaktadır.

Nefret Söylemi Öznesi Olarak Kadınlar kategorimizde ise kadını doğrudan dışlayan hedef alan küçük gören temsiller incelemektedir. Söz konusu haberlerde gündelik yaşamdan, iş ya da siyaset alanından kadınların başarıları yereldeki erkeklerin başarısızlıkları ile karşılaştırılarak “bu kadınlar kadar dahi olamadılar” algısı yaratılmaktadır. Bu şekilde başarının, yetkinliğin ve duyarlılığın erkeğe ait özellikler olduğu bunları “bir kadından” görmenin beklenmedik bir şey olduğu algısı desteklenmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

5. SONUÇ

Dünya’da ve ülkemizde toplumsal cinsiyet eşitsizliği yaşamın her alanında hissedilmekte ve yaşamımızı etkilemektedir. Günümüzde kadınların çoğu şiddet, ayrımcılık, yoksullukla mücadele etmektedir. Kız çocuklarının eğitimden yoksun bırakılması, çocuk yaşta evlilikler, kadın cinayetleri, taciz ve tecavüzler kadınların ve kız çocuklarının Dünyanın birçok yerinde hala maruz kaldığı hak ihlalleridir. Özellikle, 20. Yüzyıldan itibaren Amerika ve Avrupa’da gelişen kadın hareketi sayesinde kadınlar, oy kullanma, çalışma, boşanma, eğitim alma haklarını elde etmişlerdir. Modernizm ve demokrasi hareketleriyle birlikte toplumsal düzenin temelini oluşturan bu haklara erkeklerin doğuştan sahip olduğu varsayılmışken kadınlar bu haklara ancak etkin bir mücadele ile erişebilmişlerdir.

Dolayısıyla kadın olarak doğmuş olmak erkeğin üstün ve ayrıcalıklı olduğunu savunan ataerkil düşünce ile mücadele etmeyi de beraberinde getirmektedir. Bu mücadele sayesinde kadınların eşitlik ve özgürlük hakları uluslararası anlaşmalarda da yerini almıştır. 18 Aralık 1979 yılında Birleşmiş Milletler “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi” (CEDAW) sözleşmesini kabul etti. Türkiye 1985 yılında bu sözleşmeyi imzaladı. Birleşmiş Milletler bu sözleşme ile kadın haklarını uluslararası bir mecraya taşımıştır.

Bu sözleşme, cinsiyet sebebiyle yapılan her türlü ayrımcılığa karşı gelerek sözleşmeyi imzalayan taraf devletlere kadınlara karşı ayrımcılığı önleyen tedbirler alma şartı getirmektedir. Bu sözleşmede kadın haklarının insan hakları olduğu, evrensel nitelikte ve herkes için geçerli olduğu vurgulanmaktadır. Bu sözleşme birçok ülke tarafından imzalanmıştır. Bu sözleşme ile söz konusu ülkeler toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesini temel almayı kabul etmektedirler.

Fakat ne yazık ki çoğu ülkede bu taaddütler kâğıt üzerinde kalmakta toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar yetersiz kalabilmektedir. Şanlıurfa ekseninde baktığımız zaman, kadınlar ve kız çocuklarının uğradığı ayrımcılığın boyutu daha da artmaktadır. Daha çok kadının özel alanla kısıtlanıp ekonomik bağımsızlıktan yoksun bırakıldığı vefalı eş, anne, çocuk bakımı ev işlerinin sorumlusu şeklindeki kadın imgeleri toplumsal cinsiyet eşitsizliğini daha da derinleştirmektedir. Kuşkusuz yerelde medyanın bu sorunlarda aldığı tavır da önemlidir. Medyanın kullandığı haber üretiminde kullandığı dil, yarattığı imgeler, toplumsal algının biçimlenmesinde etkili bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dolayısıyla medyadaki kadın söylemi ve içinde taşıdığı egemen ideoloji sorunlu kadın algısını daha da güçlendirebilmektedir. Şanlıurfa basınında incelediğimiz haber örneklerine var olan sorunların ortak söylemlerle üstünün kapatıldığı görülmektedir. Şanlıurfa yerel basınında kadın temsilleri daha çok anne, eş, fedakâr, desteklenen, katkı sunan, örnek, girişimci, ya da suçlu kadın olarak yer almaktadır. Haber kaynakları değişmekle birlikte kadın temsiliinde tercih edilen dil benzerlik göstermektedir.

Söz konusu haberlerde kadınların sorunları bağlamından kopararak verilmektedir. Eğitimsizlik, ayrımcılık, çok eşlilik, şiddet, çocuk yaşta evlilik vb. sorunların üstü örtülerek daha çok yetkililerin kadın ideallerini yansıtan söylemleri ön plana çıkarılmaktadır. Bu şekilde üretilen haberler egemen söylemin taşıyıcısı olmaktan öteye gidememekte, sorunlu toplumsal algının sürdürülmesini sağlamaktadır. Yereldeki basın, daha çok ideolojik bir aygıt gibi hareket ederek egemen söylemin taşıyıcılığını üstlenmektedir. Böylece, medyanın da ortaklığı ile birlikte toplumda kadına karşı ayrımcılık, yok sayma, ötekileştirme doğallaştırılmaktadır.

KAYNAKLAR

a) Kitap;

- Adaçay, F.R. (2014). *Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma*. Ekin Yayınevi. Bursa.
- Acar-Savran, G. (2009). *Beden Emek Tarih, Diyalektik Bir Feminizm İçin*, 2.baskı Kanat Yayınları, İstanbul
- Ateş, N. Y. (2009). *Kadın Yolu. Kadın eserleri Kütüphanesi ve bilgi merkezi vakfı*, İstanbul
- Arık, M. B. (2005). *Kral Çıplak: Türk Basınına Eleştirel Bir Bakış Denemesi*, Tablet Kitabevi, Konya.
- Alankuş, S. (2007). *Kadın odaklı Habercilik*, Metis Yayıncılık, İstanbul
- Oakley, A. Mitchel. J. (1998). *Kadın ve eşitlik. Çev. Fatmagül Berktaş*. Pencere Yayınları, İstanbul
- Alğan, C. Ve Şensever, L. (2010). *Ulusal Basında nefret suçları: 10 Yıl, 10 Örnek*, sosyal değişim derneği İstanbul.
- Aydın, M. (2007). *Dilbilim el kitabı*, 3F Yayınevi, İstanbul
- Erdoğan. A. (1999). *Medya gücü ve Demokratik kurumlar*, Afa Yayınları, İstanbul
- Althusser, L. (2002). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aytıları (çev) Yusuf Alp, Mahmut Özışık*, İletişim Yayınları, İstanbul
- Akerson, F. (2008). *Türkçe Örneklerle Dile Genel Bir Bakış*, Multilingual yayınları, İstanbul
- Berktaş, F. (2000). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, 2. Basım, Metis Yayınları, İstanbul
- BORA, A. (2014). *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Berktaş, F. (2014). *Felsefenin Kadına Bakışı*, 2. baskı Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Berktaş, F. (2003). *Tarihin Cinsiyeti*, İstanbul, Metis Yayınları,
- Butler, J.(2008). *Cinsiyet Belası*, Metis Yayınları, İstanbul

- Bayraktar, N.(2006). *Dil Blimi*, ikinci baskı. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara
- Bora, A.(2012). *Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık*, İstanbul bilgi üniversitesi yayınları, İstanbul
- Bourse, M. ve Yücel, H.(2017). *Kültürel Çalışmaları Anlamak*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Butler, J. (2007). *Taklit ve Toplumsal Cinsiyete Karşı Durma*, Agora kitaplığı, İstanbul.
- Connel, R.W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, İstanbul: Ayrıntı.
- Çoban, B. Ve Özarlan, Z.(2003). *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji,Din, İdeoloji*. SuYayıncıları, İstanbul
- Delpy, C.(1999). *Baş Düşman*, Saf Yayıncılık, İstanbul
- Donovan, J. (2007). *Feminist Teori* (çev. A. Bora & M. Ağduk & F. Sayılan). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dökmen, Z. (2016). *Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Psikolojik Açıklamalar* remzi kitabevi, İstanbul
- Demir, Z. (1997). *Modern ve Postmodern Feminizm*. İz Yayıncılık, İstanbul
- Devran, Y. (2010). *Haber söylem ideoloji*. Başlık Yayınları, İstanbul
- Demircioğlu ve Yılmaz.(2009). *Kadınlar Dünyası*. Kadın eserleri kütüphanesi ve bilgi merkezi vakfi yayınları, İstanbul
- Dursun, Ç.(2008). *Kadına yönelik aile içi şiddet ve haber medyası: Alternatif bir habercilik*. Kadının statüsü genel müdürlüğü, Ankara
- Dursun, Ç. Becerikli, S.(2008). *Kadın odaklı sivil toplum kuruluşları ve medya: Olanaklar, sorunlar, Çözümler*. Kadının statüsü genel müdürlüğü, Ankara
- Ecevit, Y. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi: Anadolu Üniversitesi Yayınları*, Eskişehir
- Erdoğan ve Korkmaz.(2002). *Öteki Kuram*. Erk Yayınları, Ankara
- Foucault, M.(2003). *İktidarın Gözü*. Ayrıntı yayınları, İstanbul
- Foucault, M.(2000). *Seçme Yazılar*, Ayrıntı yayınları, İstanbul
- Foucault,M.(2014). *Bilginin arkeolojisi*. 2. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Foucault, M. (2005). *Hakikat Kaygısı, Özne ve İktidar*, Çev. Isık Ergüden- Osman Akınhay, Seçme Yazılar 2, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Firestone. (1993). *Cinselliğin Diyalektiği*, 2. Basım, Payel Yayınları, İstanbul
- Girgin, A.(2001). *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*. İnkılap Yayınları, İstanbul
- Gürkan,N.(1998). *Türkiye 'de demokrasiye geçişte basın*. İletişim Yayınları, İstanbul

- Girgin, A.(2001). *Türk Basın Tarihinde yerel gazetecilik*. İnkılap yayınları, İstanbul
- Gezgin, S.(2007). *Türkiye’de Yerel Basın*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul
- Harvey. (2006). *Portmodernliğin Durumu*, 4. Basım. Metis Yayınları, İstanbul
- Holmstrom.(2012). *Sosyalist Feminist Proje*, Kalkedon yayıncılık, İstanbul
- Hooks, B. (2016) *Feminizm herkes içindir*, bgst yayınları, İstanbul
- Hekman, S. J.(2016). *Toplumsal Cinsiyet ve Bilgi*. Soy yayınları, İstanbul
- İnceoğlu Y, (2016). *Dişilik güzellik ve Şiddet Sarmalında kadın ve bedeni*, ayrıntı yayınları, İstanbul
- İnuğur,M. N.(1978). *Basın ve Yayın Tarihi*. Nihad Sayar yayın ve yardım vakfı, İstanbul
- Kurnaz, Ş.(1991). *Türk Kadını*. Tc. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara
- Kadılar, E.(2012). *Üç Kuşak Kadının Toplumsal Cinsiyet Rollerini*, kum saati yayınları. İstanbul
- Koloğlu, O. (2006). *Osmanlıdan 21.yüzyıla basın tarihi*. Pozitif yayınları, İstanbul
- Lavrence ve Rolph, (2005). *Marksist Düşünce Sözlüğü*, İletişim Yayınları, İstanbul
- Marshall, G, (1999) *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev: Akınhay, O.Kömürcü, D.), Bilim ve Sanat yayınları. Ankara,
- Mackinnon, (2003). *Feminist bir devlet kuramına doğru*, çev. Türkan Yöney, Sabir Yücesoy Metis Yayınları, İstanbul
- Notz, G. (2012). *Feminizm, S.D. Çetinkaya* (çev) Phoenix Yayınevi, Ankara
- Oskay, Ü. (1992), *Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş*, Der Yayınları, İstanbul.
- Oktay, A.(1987). *Toplumsal değişme ve Basın*. Bilim, Felsefe, Sanat Yayınları, İstanbul
- Özçetin, B.(2018). *Kitle İletişim Kuramları: Kavramlar, Okullar, Modeller*. İletişim Yayınları, İstanbul
- Özer, Ö. (2009). *Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir
- Özkazanç, A.(2015). *Feminizm ve Queer Kuram*, dipnot yayınları, Ankara
- Özgen, M. (2000). *Türkiye’de basının gelişimi ve sorunları*. İstanbul Üniversitesi İletişim yayınları, İstanbul
- Ramazanoğlu, C.(1998). *Feminizm ve Ezilmenin Çelişkileri*, Pencere Yayınları, İstanbul

- Reed, E.(1994) *Kadının Evrimi*, Payel Yayınları, İstanbul
- Scout, J.W .(2013). *Feminist Tarihin peşinde* bgst yayınları, İstanbul
- Scott, J. W. (2007). *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi*, (Çev. Aykut Tunç Kılıç), Agora Kitaplığı, İstanbul
- Scott, J. W. (2013). *Feminist Tarihin Peşinde*, der F. Dinçer, Ö. Aslan, BGST yayınları, İstanbul
- Sancar, S.(2013). *Türk modernleşmesinin cinsiyeti*, İletişim Yayınları, Ankara
- Stevenson, N.(2015). *Medya Kültürleri; Sosyal Teori ve Kitle İletişimi*. Ütopya yayınevi, Ankara
- Şapolyo.(1971). *Her Yönüyle Basın*, Güven Matbaası, Ankara
- Tekeli, Ş.(2017). *Feminizmi Düşünmek*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul
- Tekeli, Ş.(2017). *Feminizmi Düşünmek*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Topuz, H.(2003). *Türk Basın Tarihi*, 2. Mahmut'tan holdinglere. Remzi kitabevi, İstanbul
- Toprak, Z.(2016). *Türkiye 'de kadın özgürlüğü ve feminizm*. İkinci basım, Tarih vakfı yurt yayınları, İstanbul
- Walby, S. (2016). *Patriyarka Kuramı*, ed. Aslı Güneş, dipnot yayınları. Ankara
- Weber, A.(2009). *Nefret Söylemi El Kitabı*, İnsan Hakları Ortak Platformu, İstanbul
- Yıldız, Z. (2003). *Politika Sözlüğü*, Timaş Yayınevi, İstanbul
- Yıldırım, T. Y.(2005), *Ütopyanın Kadınları*, Kadınların Ütopyası, Sel Yayıncılık, İstanbul,
- Yardımcı ve Güçlü.(2013). *Queer Tahayyül*, sel yayıncılık, İstanbul
- Yaylagül, L.(2006). *Kitle İletişim Kuramları*, Dipnot Yayınları, Ankara
- Zihnioğlu, Y.(2003). *Kadınsız İnkılap*, Metis Yayınları, İstanbul

b) Kitapta Bölüm:

- Arat, Z. (1998), *Kemalizm ve Türk Kadını*, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Ed. Ayşe Berktaş Hazımirzaoğlu, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul ss:15-53-76
- BORA, A. (2012), *Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık*, Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar, Der. Kenan Çayır ve Müge Ayan Ceyhan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul. ss:84

- Göregenli, M.(2013). Temel kavramlar: ön yargılar, medya nefret ve söylemi: kavramlar mecralar tartışmalar, Çınar, M. (Ed). Hrant Dink Vakfı Yayınları, İstanbul ss:23-38
- Kuruoğlu, H. Aydın, B.(2014) . Toplumsal Cinsiyet ve Medya. Detay Yayıncılık, Ankara ss:90-82
- Savran, A.G. Demiryotan, T.N. Kadının Görünmeyen Emeği, 3. Basım, Yordam Kitap, İstanbul. ss: 158-198

C) Dergide, bültende Makale

- Akmeşe, Z. Deniz, K. (2015). Kadına yönelik cinsiyetçi söylemin internet haber portallarında yer alma biçimleri, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s.22
- Aktaş, G .(2013). Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*.
- Atan, M. (2015). Radikal Feminizm: Kişisel olan politiktir söyleminde aile, *Avrupa, Ortadoğu Sosyal Bilimler Çalışmaları Dergisi*, JEMSOS, ss:1-22
- Atçeken, K. (2018). Resmi İlan desteği ve basın ilişkisi, *İBBF Kamu Yönetimi Araştırma Makalesi*
- Acun, A. (2007). Görsel Verilerde Kadın İmajı, *SDÜ FEN Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:16, ss: 91-112.
- Akmeşe, Z. Deniz, K. (2015). Kadına Yönelik Cinsiyetçi Söylemin İnternet Haber Portallarında Yer Alma Biçimleri, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Akagündüz, Ü.(2013). Kadın Ve Kadınlığa Dair 2. *Meşrutiyet Dönemi Dergilerinden Yansımalar, Folklor/Edebiyat, cilt:19,sayı:73*.
- Bayhantopçu, E. (2017). Toplumsal cinsiyet eşitliği Üzerinde yazılı basında kadın temsilinin rolü, *The Journal of Social Science*, ss:89.
- BAYRAM, Y.(2007). “Postmodernizm Üzerine”, *Baykara, Sonbahar* (Sayı: 5), s.37-39.
- Cereci, M. (2015). Medyanın Toplumsal Gelişimi: Medya Toplulukları, *Mustafa Kemal Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü Uluslararası Sosyal Aratırmalar Dergisi*, cilt:8 sayı:38.
- Çelebi, V. (2013). Foucault’da Bilgi, İktidar Ve Özne İlişkisi, *Sosyal ve beşeri bilimler dergisi* cilt 5, no:1.

- Demir, Ş.(2015) İktidar basın ilişkilerinin Osmanlı devletinde görünümü, *Siirt Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü*, ss:367-377.
- Girgin, A.(2007). Türkiye’de yerel basın ve resmi ilan, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi yayınları*.
- Girgin, A.(2017). Yerel basın ve Kamuoyu, *Basın Hayatı Dergisi*,sayı,41, İstanbul, ss:14-25.
- Kaya, T.(2013) Televizyonda Yayınlanan İzdivaç Programlarında Toplumsal Cinsiyet Temsili, *Kadın Araştırmaları Dergisi*, Sayı:13. Ss:81-110
- Karaduman, S.(2017). Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif, *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, ss:31-46
- Küçük, N.(2006). John Stuart Mill’de kadın sorunu, *Kadın araştırmaları dergisi*, sayı:9
- Mora,N.(2014). Ataerkil Hegemonyanın Medya Metinlerinde Yeniden Üretilmesi, *Elektronik sosyal bilimler dergisi*, cilt:13,sayı:48 (131-147).
- Mora, N.(2005). Kitle İletişim Araçlarında yeniden üretilen cinsiyetçilik ve toplumsal yansıması, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, ss:6-7.
- Öztekin, H. (2015). Yeni medyada nefret söylemi: Ekşi sözlük örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, ss: 925-936.
- Silkü, H. Aydan. (2010). Medyada Kadının Temsili. *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar: Değişim ve Güçlenme* (Cilt IV) içinde (ss. 104-114). İzmir: Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi.
- Savcı İ (1999) Toplumsal Cinsiyet ve Teknoloji, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, ss. 54:123-142.

c) Elektronik Kaynak;

- Heidi Hartmann, <https://docplayer.biz.tr/18223301-Heidi-hartmann-marksizm-ve-feminizmin-mutsuz-evlilik.html> (Siteye son erişim tarihi: 14.05.2019).
- Prof. Dr. Alev Özkazanç, *Bilim ve Toplumsal Cinsiyet*, <http://kasaum.ankara.edu.tr/> (12.03.2017). (Siteye son erişim tarihi: 17.05.2019).
- Prof. Dr. Songül Sallan Gül, Dr.Gül Yonca Altındal, Medyada Kadın Cinayeti Haberlerindeki Cinsiyetçi İzler: Radikal Gazetesi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/495285>, (04.02.2017). (Siteye Son erişim tarihi: 12.01.2019).
- Ebru Güzel, Güzellik Dayatması Altında Tüketim Nesnesine Dönüşen Kadın, <http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/Ebru%20GU%CC%88ZEL.pdf>(Siteye Son erişim tarihi: 08.06.2019).
- Sevilay Çelenk, Kadınların medyada temsili ve etik sorunlar, <http://ilefarsiv.com/etik/kadinlarin-medyada-temsili-ve-etisorunlar/>(16.05.2015). (Siteye Son erişim tarihi: 11.03.2019).
- Prof. Dr. Aylin Görgün Baran, Prof. Dr. Birsen Şahin Küçük, Dr. Canet Tuba Sarıtaş, medyada kadına yönelik şiddet haberlerinin içerik ve sunum açısından analizi: beyazgazete.com örneği <https://dergipark.org.tr/download/article-file/331110>(12.03.2017). (Siteye son erişim tarihi: 17.05.2019).
- Dr.Ebru Davulcu, Osmanlı devletinde yayınlanan ilk kadın ilavesi terakki-i muhadderattaki kadın mektuplarının tahlili <https://avesis.erciyes.edu.tr/yayin/af205162-aeb9-4cf2-a6a2-ea65cdac6db0/osmanli-devletinde-yayinlanan-ilk-kadin-ilavesi-terakki-i-muhadderattaki-kadin-mektuplarinin-tahlili> (12.03.2017). (Siteye son erişim tarihi: 17.05.2019).
- Ümüt Akagündüz, kadın ve kadınlığa dair 11. meşrutiyet dönemi dergilerinden yansımalar (1908-1918) <https://dergipark.org.tr/download/article-file/255420> (12.03.2017). (Siteye son erişim tarihi: 11.05.2018).
- Hakan Aydın, Selanik'te Yayınlanan İlk Kadın Dergisi Üzerine Bir İnceleme Kadın (1908-1909): <file:///C:/Users/WORLD/Downloads/278-558-1-SM.pdf>
- Ahmet Özkiraz, Nazan Arslaner, İkinci meşrutiyet döneminde kadın olmak <https://dergipark.org.tr/download/article-file/117248>(Siteye son erişim tarihi: 17.05.2019).

- Semra Gökçimen, Ülkemizde kadınların siyasal yaşama katılım mücadelesi, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2008/sayi10/Ukemizde_Kadinarin_Siyasi_Hayata.pdf(Siteye son erişim tarihi: 15.07.2018).
- Hülya Öztekin, Yen Medyada Nefret Söylem: Ekşi Sözlük Örneği, http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt8/sayi38pdf/6iksisat_kamu_isletme/oztekinhulya.pdf(Siteye son erişim tarihi: 02.03.2019).
- Çelik, H. Ekşi, H. , Söylem Analizi, https://www.academia.edu/29617713/S%C3%B6ylem_Analizi(Siteye son erişim tarihi: 13.01.2019).
- Sevda Demirbilek , “Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açından incelenmesi”,http://www.ekonomikorumlar.com.tr/files/articles/152820003974_1.pdf(Siteye son erişim tarihi: 17.02.2018).
- Aksoy Ve Can, Hegemonya ve Karşı-Hegemonik Sızıntılar: Yeni Bir Kavramsallaştırma, Denemesi https://www.researchgate.net/publication/327968648_Hegemonya_ve_Kars_Hegemonik_Sizintilar_Yeni_Bir_Kavramsallastirma_Denemesi(Siteye son erişim tarihi: 15.04.2019).
- Anrew Heywood, Siyaset, <http://www.libertedownload.com/Ornek/Siyaset.pdf> (Siteye son erişim tarihi: 05.08.2018).
- Prof. Dr. Metin Kazancı, ALTHUSSER, İdeoloji ve İletişimin Dayanılmaz Ağırlığı <https://dergipark.org.tr/download/article-file/36224>(Siteye son erişim tarihi: 13.06.2019).
- Kapaklı,K.1999,(https://www.academia.edu/21960236/Ba%C5%9Flang%C4%B1c%C4%B1ndan_Bug%C3%BCne_Urfa_Bas%C4%B1n%C4%B1_KEMAL_K_APAKLI) (Siteye son erişim tarihi: 13.06.2019).
- Yeniurfa(http://yeniurfagazetesi.com/haber_gazeteler_resmi_olarak_8%E2%80%99e_dustu-14091.html 19.03.2014). (Siteye son erişim tarihi: 13.06.2019).

d) Şanlıurfa Yerel Basınında İncelenen Haberler

Haber 8 Mart Dünya Kadınlar Günü programı kapsamında Şanlıurfa Haliliye Belediyesi Başkanı Fevzi Demirkol'un kadınlara yönelik mesajını içermektedir (www.urfastar.com, 08.03.2018). (Siteye son erişim tarihi: 05.01.2019).

Haber Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı Nihat Çiftçi' nin 8 Mart Dünya Kadınlar Günü etkinliği çerçevesinde kadınlarla ilgili ifadelerini konu almaktadır (www.sanlıurfagazetesi.com, 08.03.2018). (Siteye son erişim tarihi: 05.02.2019).

Haber Şanlıurfa'da mevsimlik işçi kadınların biber temizlemesi, pul biber üretimini konu almaktadır (www.urfanatik.com, 27.08.2017). (Siteye son erişim tarihi: 05.03.2019).

Haber Şanlıurfa'da pul biber üretimi yapan mevsimlik işçi kadınların sıcak havada çalışmasını konu edinmektedir. (www.urfastar.com, 17.08.2016). (Siteye son erişim tarihi: 02.04.2019).

Haber, Şanlıurfa'da bir kadının kendisini rahatsız eden bir erkeği vurmasıyla ilgilidir (www.urfanatik.com, 17.08.2016). (Siteye son erişim tarihi: 03.04.2019).

Haber Şanlıurfa şehir merkezinde gerçekleştiği iddia edilen bir hırsızlık olayını konu almaktadır (www.sanlıurfaolay.com, 16.01.2018). (Siteye son erişim tarihi: 05.02.2019).

Haber Suriyeli kadınların ikinci eş olmalarını konu alıyor www.urfastar.com, 10.09.2014). (Siteye son erişim tarihi: 02.04.2019).

Haber, Şanlıurfa'nın Akçakale ilçesinde bir iş adamı tarafından kurulduğu vurgulanan tekstil atölyesinde çalışan Türkiyeli ve Suriyeli işçilerle ilgilidir(www.sanlıurfaolay.com, 15.01.2018). (Siteye son erişim tarihi: 05.02.2019).

Haber Suriye'deki savaşın bir an önce bitmesini bekleyen ve ülkelerine dönmek isteyen Suriyeli kadınların toplanıp dua etmesiyle ilgilidir (www.Urfastar.com, 08.03.2015). (Siteye son erişim tarihi: 04.03.2019).

Haber, Malatyalı bir iş kadınının memleketindeki spor takımına para bağıışı yapmasını içermektedir. Haberde Urfalı iş adamları ve iş kadını kıyaslanmaktadır (www.urfastar.com, 27.11.2015). (Siteye son erişim tarihi: 02.03.2019).

Haber, Gaziantep Büyük Şehir Belediyesi başkanı Fatma Şahin'in belediye çalışmaları ile Şanlıurfa'daki Belediye çalışmalarını belediye başkanlarının cinsiyeti üzerinden kıyaslamaktadır (www.urfastar.com, 20.12.2017). (Siteye son erişim tarihi: 01.02.2019).

Ulusal Basında İncelenen Haberler

“Dekolte Cinayetinde Gelin Yasak İlişkiyi Kabul Etti!” <http://www.milliyet.com.tr/>, 18.03.2018).

Töre “Cinayetleri İtibar Artırıyor” (<http://www.milliyet.com.tr/>, 20.03.2018).

Benzer bir içerik eski bir seks işçisi olan Esmeray isimli birey ile yapılmış bir röportajda görülmektedir. (<http://www.milliyet.com.tr/>, 15.06.2018).

Manken, Gizem Özdulli: “Sevdiğim Erkeğin Ayaklarını Yıkarım!” (<https://www.gazetemag.com/>. 25.03.2018).

Eliz Sakuçoğlu, kadınlığını çok iyi bildiğini, erkeğine çok iyi bir kadın olacağını söyledi”. (<https://www.haberler.com/>, 26.03.2018).

Şarkıcı Selami Şahin, "Didem ben eve gelince 'Hoş geldin benimkisi' evden gidince 'Güle güle elinkisi' diyerek uğurlar" dedi.”(<http://www.haberinizbizdenolsun.com/>, 16.05.2018).

7/24 Hem bankacıyım hem de anne (<http://www.hurriyet.com.tr>, 26.03.2018).

Saçını da özel biçimde toplayınca, başbakanlığı kaçınılmaz oldu” (<http://trend.mynet.com/>, 12.03.2019).

ÖZGEÇMİŞ

Filiz Yalçıntaş, 1987 yılında Şanlıurfa'da doğdu. 2011 yılında kazandığı İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Bölümünden 2015 yılında mezun oldu. 2016 yılında Gaziantep Üniversitesi Kadın Çalışmaları bölümünde yüksek lisans yapmaya hak kazandı. Serbest gazetecilik yapmaktadır.

VITAE

Filiz Yalçıntaş was born in 1987 in Şanlıurfa. She graduated from Istanbul University Journalism Department in 2015. In 2016, she has deserved to do her master's degree in Gaziantep University, Department of Women's Studies. She works as a freelance journalist.